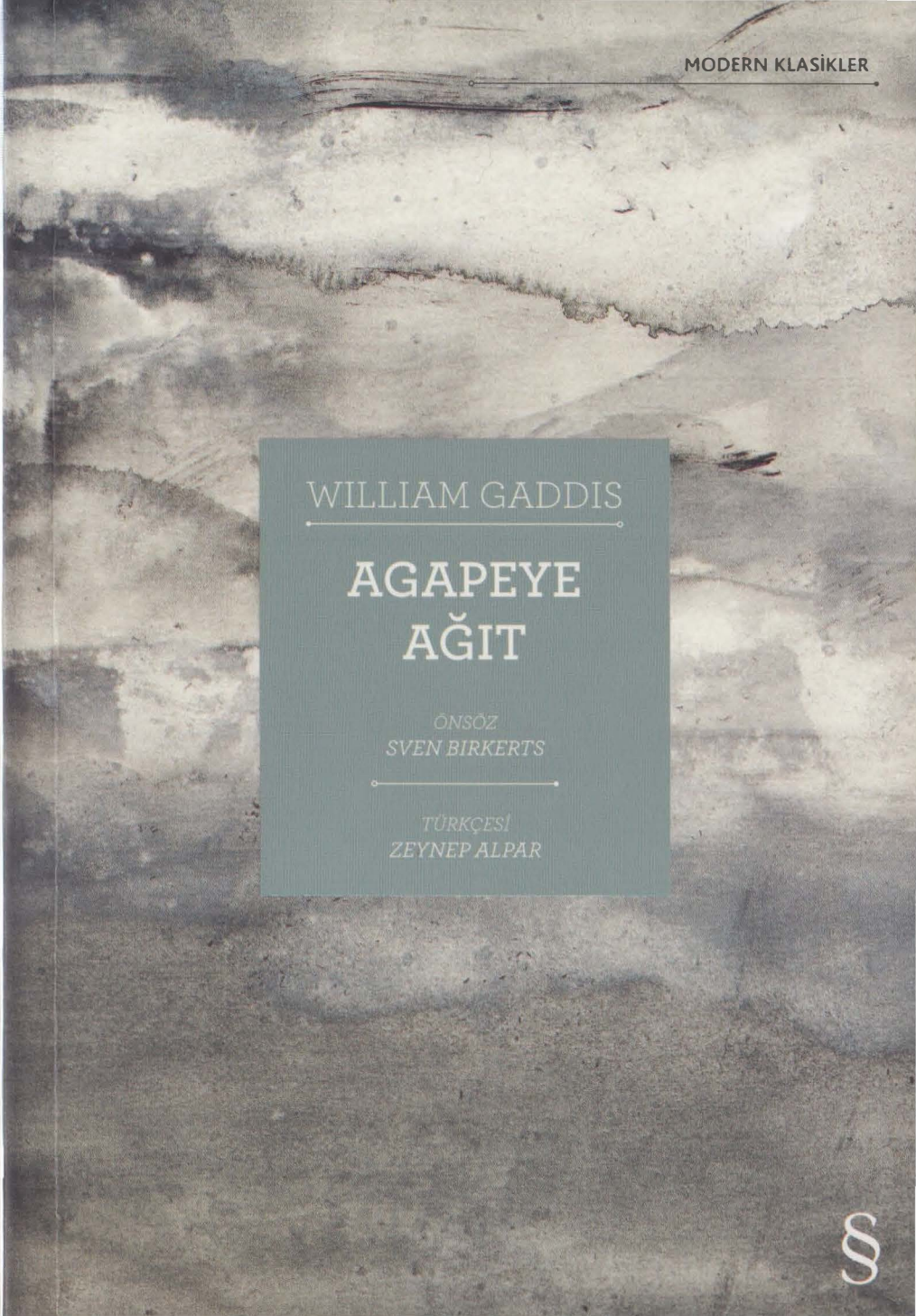

WILLIAM GADDIS

AGAPEYE AĞIT

ÖNSÖZ
SVEN BIRKERTS

TÜRKÇESİ
ZEYNEP ALPAR

§

WILLIAM GADDIS

1922 yılında New York City'de doğan William Gaddis 1941'de Harvard Üniversitesi'ne girdi, ancak politik nedenlerle eğitimini tamamlayamadı ve bir süre *New Yorker* dergisinde çalıştı. Amerika'nın tartışmasız en önemli postmodern yazarları arasında gösterilen Gaddis, Thomas Pynchon ve Don DeLillo gibi yazarları derinden etkilemiştir. *JR* ve *A Frolic of His Own* adlı eserleriyle iki kere "National Book Ödülü'nü alan Gaddis'in, bundan başka *The Recognitions* ve *Carpenter's Gothic* adlı iki romanı, *The Rush for Second Place* adlı bir de deneme kitabı vardır. "American Academy of Arts and Letters" üyeliğine değer görülen ve "MacArthur Ödülü"nün de sahibi olan William Gaddis, 1998 yılında New York'ta ölmüştür.

SVEN BIRKERTS

Deneme yazarı ve edebiyat eleştirmeni Sven Birkerts, 1951 yılında A.B.D.'de doğdu. *My Sky Blue Trades*, *The Gutenberg Elegies*, *Readings*, *American Energies* gibi kitapların yazarı olan Birkerts, Mount Holyoke College'da edebiyat eğitimi vermekte ve *Agni* dergisinde eleştiri yazıları yazmaktadır.

ZEYNEP ALPAR

1982'de doğdu. Sosyal antropoloji ve sosyoloji okudu. 2000'de üniversite öğrenimi için geldiği İstanbul'da televizyon için belgesel, film ve dizi çevirileri yapmaya başladı. 2010'dan beri kitap çevirisi yapıyor. Çevirdiği kitaplar arasında Gerald Martin'in *Gabriel García Márquez* ve Graham Farmelo'nun *Paul Dirac* biyografileri, Dirk van Zyl Smit'in *Hapsetmenin Alternatifleri* ve Victor Terras'ın *Dostoyevski'yi Okumak* incelemeleri bulunuyor.

WILLIAM GADDIS

AGAPEYE AĞIT

Türkçesi: Zeynep Alpar

§

Yayın No **1338**
Modern Klasikler **5**

Agapeye Ağıt
William Gaddis

Kitabın Özgün Adı: *Agapē Agape*

Yayına hazırlayan: Cem Alpan
İngilizceden çeviren: Zeynep Alpar
Önsöz: Sven Birkerts
Kapak tasarımı: Beste Doğan
Sayfa tasarımı: Hülya Fırat

© 2003, Sarah Gaddis and Matthew Gaddis
© 2014, bu kitabın tüm yayın hakları
The Wylie Agency aracılığıyla
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim 2014
ISBN: 978 - 605 - 141 - 780 - 6
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/Istanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www. everestyayinlari.com
www. twitter. com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Sven Birkerts	7
Agapeye Ağıt	21
Notlar	121

ÖNSÖZ

Sven Birkerts

Bir yazarı eserinden ayırmak her koşulda zordur. William Gaddis gibi kişilik olarak ketum ve sanatsal açıdan çetrefilli bir romancı söz konusu olduğunda neredeyse imkânsızdır bu. Boşa kürek çekmek olur. Efsane ve söylentiler, genelde biyografiye ayrılan çatlaklara dolar. Ve adam bir görüntüye dönüverir hemen – grenli bir vesikalık fotoğraftır bu muhtemelen, böylesine gizemli ve tehditkâr birine bu yaraşır. Amerikan edebiyatının ustaları arasında, Thomas Pynchon'dan sonra anlaması, tarifi en zor olanıdır, tanıdık bir sestense edebi bir şifredir Gaddis.

Hayallerimdeki Gaddis'in etkili, karanlık bir çekim gücü var: Jack Palance'ı andıran yıpranmış asilzade görünümüyle o zayıf beden; hayal ürünü canavarların en azimlisi olan büyük Amerikan romanı karşısında sonu belli bir savaşa girişmiş, bugünün Ahab'ı. İsterseniz romantik zırvalamalar deyin buna, ama hayalde canlanan bu gibi imgelerin şöhretin mamulâtındaki yeri hiç de az değil, Gaddis'in şöhretiyse onun böylesine gizemli olmasından dolayı daha da yüklü.

Fakat bu romanları okumanın, karizmatik yalnız yazar imajının üstüne hırslı yaratıcının, çağdaş Amerikan hayatının geniş

tematurjisi içinde pusulasını izleyen sanatçının yamanmasına neden olmasıyla, esrarı değiştirdiği ölçüde dağıttığından pek emin değilim. Sahiden de, ilk kitabı olan, sahtekârlık ve kadere dair anıtsal, kozmopolit epik *The Recognitions*'dan (1955), Amerikan girişimciliğinin her zerresi kendine özgü ses-portresi *JR*'a (1975), anlaşılması daha kolay olan yakın dönem romanları *Carpenter's Gothic* (1985) ve *A Frolic of His Own*'a (1994), Gaddis pervasız bir ciddiyetle, büyük senteze varma yolundaki adam olarak ortaya koyar kendini.

Gaddis'in çabası bir tema arayışından ziyade, hayat tecrübemizi şekillendiren bütün nitelikleri ve öğeleri (siyasi, ekonomik, sanatsal, erotik vb.) sıkı bir kumaş olarak dokuma yollarının arayışıydı. Bu tutkuyu paylaşan (ve muhakkak ki Gaddis'in örneğinden cesaret bulan) yaşayan yazarlar arasından William Gass, Thomas Pynchon, Don DeLillo, Joseph McElroy, Rick Moody, Jonathan Franzen, Maureen Howard, David Foster Wallace, Richard Powers ve Cynthia Ozick sayılabilir. Bunların çoğunun erkek oluşu bazı bakımlardan itibar edilmeyen bir liste oluşturmakla beraber, romana girişilen maksimalist hücumun ardında belli bir maço gücün olduğunu da gösteriyor. Bunu başka nasıl açıklayabilirim bilmiyorum.

İşe böyle bir ölçekte başlayan –kalabalık konuları ve komplolarıyla kıtaları ve çağları kapsayarak– bir romancının, yeterince uzun yaşayan pek çokları gibi, sonunda temel iskelet ve kaslara kadar inerek hepsini ortaya çıkarmasında belli bir sembolik uygunluk var. "Dişsiz" değil, "hiçbir şeysiz" değil, ama büyük ölçüde süssüz. Son günlerini yaşayan bir adamın yapılandırılmamış monologu *Agapeye Ağıt*, Gaddis'in kendisine taban tabana zıt hali, daha önceki büyük birikimine kendi minimalist, sert cevabı gibi görünebilir. Ama göreceğiz ki bu aynı zamanda onun eser çizgisinin devamı ve yerli yerini bulmuş sonudur.

Gaddis'in yöntemini, edebiyat estetiğini tanıtacak ilk karşılaşma için okurun tek ihtiyacı çokça sayfa çevirmektir. İlk dört romanı şöyle bir taradığımızda, bin sayfadan daha uzun olan *The Recognitions*'dan, kocaman olmakla yetinen *JR*'a ve daha alışıldık şekilde kavranabilen sonraki iki kitaba doğru sayfalar azaldıkça, yazarın Joyce'tan aldığı diyalog gösterme biçimi olan tire kullanımındaki görsel kesinliğin amansızlığı bizi şaşırtır, *JR*'dan alınmış şu rasgele diyalogda olduğu gibi:

— Ne? Ah ben...
— E sen ne yapıyorsun öyle dolapta saklanmış?
— Yok kıyafet arıyorum, ben...
— Dolabın ışığını açsana o zaman. (s. 316)

Ve bu böyle, aralıksız sayfalarca devam eder.

Sırf sayfaları hızla çevirip geçmek bile, Gaddis'in anlatımlarının merkezine konuşma sesinin yazılı halini koyduğunu canlı bir şekilde gözler önüne serer – uyum ve çatışma içindeki sesler; var güçleriyle nefes hakkı isteyen, savuşturan, ilgi çekmek ve üste çıkmak için itişen sesler. Bunun klasik örneği, Amerikan edebiyatının en çok konuşan kitabı olması kuvvetle muhtemel olan *JR*'dır. Buradaki karakterler, kimin kim olduğunu gösterecek ipuçlarının bazen sinir bozucu olabilen eksikliği içinde konuşurlarken, hece düşmeleri ile üstü kapalı ele verişlerin tekrarlanması dışında, çoğu zaman, okurun onları birbirinden ayırmasına yardımcı olabilecek hiçbir şey yoktur. Bir Gaddis üstadı bana bu romanın "ya yüzersin ya boğulursun" der gibi bir teklif olduğunu, burada kesin koordinatlar aramanın deliliğe kur yapmak olduğunu; anlamı korumanın tek yolunun büyük hamlelerle ilerlemek ve konunun parça parça açıklığa kavuşacağına güvenmek olduğunu söylemişti.

Ama *JR* uç örnek sadece. Diğer üç romanın her biri, kendi dilince, okurken gözlerle yapılan takibi can kulağıyla dinlemeye çevirmemizi talep eder. Ve bunu yaptığımızda, kurucu ozanımızdan araklayarak ifade edersek, "Amerika'nın şarkı söylediğini duyabiliriz." Ne ki, bu şarkı söyleme, şarkı söylemekten başka her şeydir. Aslında duyduğumuz, Amerika'nın tatlı vaatlerle kandırması, fesat karıştırması, acı çekmesi, söylenmesi, didişmesi, yalan söylemesi, baştan çıkarması, ifşa etmesi, mahkemeye vermesidir... Gaddis'in Saul Bellow'un eserlerine büyük hayranlık duyması son derece manidar, zira onu yazdığı sayfalarda da Amerika'nın sonu gelmeyen ve hiç kesilmeyen gündelik konuşmasının binbir havasını canlı canlı dinleriz.

Bu da bizi, gayet ilginç bir şekilde, *Agapeye Ağıt*'a, Gaddis'in ince ama dopdolu, kasten ölümünden sonra yayınlanmak üzere yazdığı son romanına getiriyor. Hızla çevirdiğimizde (zaman tuttum, altı saniyeden kısa sürüyor) sayfaların kenarında tek bir tire işareti görmüyoruz. Bir daha çeviriyoruz (emin olmak için bir kez daha) ve tek bir paragraf girintisi de olmadığını fark ediyoruz; kitabın en başında bile yok. Modern külliyatta bu şekilde akan başka eserler de var şüphesiz, ama benim hemen aklıma gelen Thomas Bernhard'ın *Beton*'u oldu ve kurduğum bağlantı doğru çıktı: Gaddis gerçekten de *Agapeye Ağıt*'ın Bernhard'a ve özellikle de o eserine hürmetini sunma niteliğinde olmasını istemişti.

Gelgelelim Gaddis'in romanına dönmeden önce, sunumun bu özelliği üstünde; bu penceresiz tuğla duvar örgüsüyle, bu son eseriyle, yazarın, ilk romanı *The Recognitions*'ın anlatım amacını tamamen tersyüz etmesi üstünde bir dakika durmak istiyorum. O romanın sayfaları bir karakterler dökümünü, bir güruhu bir araya getirip onları mekân ve zaman içinde dolaştırırken, bu kitaptaki kısık sesli monolog bütün dünyanın demirleme hattını yararak,

ölmekte olan bir adamın ses bulan düşünceler âlemine dalıyor. Anlatıcının kendi savaşa hazır ruh haliyle giriştiği iç mücadele dışında –verilen ve istenen arasındaki, bir şeylerin sert düzeni ve sanatın bunu telafi edebilecek vizyonu arasındaki mücadele dışında– herhangi bir hikâye anlatımı, çatışma düzenlemesi yoktur. Ancak, çelişkili biçimde, büyük romanlar ait oldukları dünyanın ifade edilmemiş vaadini taşır gibi görünürken (ve böyle henüz doldurulmamış alanların hissini taşırken), *Agapeye Ağıt* kendi iç hayatının kalp atışlarıyla ağzına kadar doludur.

Agapeye Ağıt'ı sadece Gaddis'in beşinci ve son romanı saymak yetmez bence. Kitap olmak için yazılmış, sanki kendi kendisi için yazılmış bir kitap ile yazarın kendi ölümünü kavrayışıyla yazılmış bir kitap arasında müthiş bir (psikolojik ve metafizik) öznellik farkı var. Bunu bir nevi özet, bir son söz kılma baskısı muazzam olsa gerek. Gaddis'in durumunda bu baskı hem anlatımın algılanma biçimini (bunların ölmekte olan bir adamın düşünceleri olmasını) hem de üslubu dikte eder; üslup sadece "son günlerin" aciliyetinin çevikliğini taşımakla kalmaz, yazarın kanser için kullandığı prednizondan kaynaklanan asabi bilinç değişikliklerini de elle tutulacak kadar net ortaya koyar. Gaddis'in Bernhard'ın kısa romanını kendi gölge metni olarak alıp romanına katması ne kadar uygun; *Beton* da tam anlamıyla ölümlü bir hızla akar ve birinci tekil şahıs anlatıcı Rudolf'un prednizonla gerilen durumunu yansıtır. Ama arada çok önemli bir fark vardır: Bernhard'ın Rudolf'u bir araç; kendi vakitsiz ölümüne daha hâlâ birkaç yıl olan yazarın, onun yerine konuşan sesidir. Gaddis'in sesiyse, eğer her noktada kendi sesi değilse, eserin merkezindeki gerilimi vermek üzere buna yeterince yakın olacak şekilde düşünülmüştür.

Kurgulanan kimliğin gerçeğin üzerine neredeyse bindirilmiş olması, bizi yazar hakkında bildiklerimizle bağlantılar kurmaya sevk etse veya bu bilgiler kolayca edinilse de, sesin yakınlığını

–gömleğinizin yakasından sıkı sıkı tutma halini– güçlendirir. Bildiklerimizin başında, ölmekte olan bu anlatıcıyı yazarken Gaddis'in kendisinin de kanserde ölmekte olması vardır tabii ki. (Gaddis 1998'de, *Agapeye Ağıt*'ın tamamladıktan kısa süre sonra öldü.) Bulabildiğimiz az sayıda otobiyografik referans, yazar ile anlatıcı arasındaki çok yakın özdeşliği daha da pekiştirir. Bunlardan en belirgin olanı, anlatıcının, epeydir yazmakta olduğu otomatik piyanonun tarihçesine dair uzun süreli takıntısıdır. Gaddis'in kendisinin de yıllarca süren böyle bir projesi vardı, yazılarının, ölümünden sonra yayınlanan derlemesi *The Rush for Second Place*'de (İkincilik İçin Yarış) yer alan parçalar da bunu gösteriyor. Dahası, böyle bir tarihçe yazmak, *JR*'daki Jack Gibbs karakterinin de aklında var, demek ki, yazarın kendi hayatından gelen malzemeleri romanlarında uzun zamandır rahatlıkla kullanmasıyla karşı karşıyayız.

Ancak Gaddis'in aklında her zaman, uygulamalı makineleştirme tarihinin belirli bir dönemini belgelemenin ötesinde bir şeyler vardı. Otomatik piyano onun için sembolik önemde bir gelişmeydi; bunun tarihçesi ikili düşünmenin gelişimine ve Gaddis'in sanatsal değerlerden eğlence dünyasına ait değerlere çağ geçişi olarak gördüğü duruma dair çok şeyi aydınlatıyordu. Bu bakımdan, otomatik piyanonun tarihçesi, Gaddis'in birbirine bağlı, daha büyük birkaç araştırma konusuna iyi oturuyordu; bunlardan biri sanat eserinin özgünlüğünün ve otoritesinin sorgulanması *(The Recognitions)*, diğeri de kapitalizmin, özellikle kültürel alandaki, yoldan çıkaran gücüydü (*JR*). Görüşleri sıklıkla, Walter Benjamin'in röprodüksiyonların demokratik dağıtımının getireceği kazançları "aura"nın –benzersiz sanat eserinin dolaysızlığının– kaybıyla tarttığı önemli makalesi "Mekanik Çoğaltma Çağında Sanat Eseri"nde dile getirdiklerini hatırlatıyordu.

Ama elbette bu noktaya ilk gelen Walter Benjamin olmuştu. Dahası, Benjamin başından sonuna tutarlı bir tez tuttururken, Gaddis'in yaptığı, hacimli notlarıyla Jack Gibbs üstünden olsun, *Agapeye Ağıt*'ta karakterin ilaç etkisi altında daldığı düşünceler üstünden olsun, en iyi ihtimalle izlenimciydi. Yaptığı araştırmaları, kültürün zayıflaması, bitişik nizam standartlaşma ve göreliliğin popüler yorumuna dayalı yorumlar yoluyla niteliğin ve benzersizliğin kaybedilmesi hakkında nihayetinde duygusal olan bir tez oluşturmakta kullandı. Ancak tüm bunlara rağmen ortada ciddi bir entelektüel temellendirme vardır ve Gaddis'in getirdiği eleştiri, ölmekte olan bir adamın kâğıda dökülmüş feryadını hatırı sayılır ölçüde kuvvetlendirmektedir.

Şöyle başlar Gaddis: "Hayır ama gördüğün gibi bunların hepsini anlatmam lazım çünkü ne kadar zaman kaldı bilmiyorum, bilmiyoruz ve çalışmam lazım şu, şu eserimi artık bitirmem lazım da neden bu koskoca kitap not sayfa kupür yığınını getirdim ki, Tanrı bilir neden, hepsini ayırıp düzenleyip bu malı mülkü ve bunların bir sürü kaygısını bölüp bölüştüreyim bir yandan onlar beni kesip biçip, kazıyıp temizleyip, zımbalayıp birleştirip tekrar kesmek üzere burada tutarken." Ve nesir buradan akarını bulup durup dinlenmeden gider ve anlatıcının düşünceler fügü kendi kendini tükettikçe momentumu artıp azalarak devam eder.

Yazı bizi doğrudan, ölmekte olan bir adamın huzursuz zihinsel durumunun içine daldırır. Bu düzlemde, mimetik bir yazıdır. Ayrıca karmaşık bir şekilde hesaplanmış bir yazıdır da. Bariz ödünç almalarda bulunduğu modernizmin bilinç akışı usullerine (James Joyce ve Virginia Woolf) ek olarak, Samuel Beckett'ın, en belirgin olarak *Krapp'ın Son Bandı*'nda gördüğümüz "düğmeye bas geri sar" şeklindeki satır bozmalarına, otomatik piyanonun sersemletici ritim tutmalarına veya Glenn Gould'un (ki bu sayfalarda hayranlıkla anılır) melodik olma fikrine kendine özgü

bir disiplin getirmesine işaret edebiliriz. Ancak asıl köklü etki, Bernhard'ın huzursuzluk veren romanı *Beton*'un etkisidir hâlâ ve Gaddis'in bu Avusturyalı ustayı kendi bünyesine katması ilgimize değer, üstelik bunun tek nedeni de eserinde onu canlandırma süreci içinde yöntemi ve temaları hakkında okurlara iyi kötü bir kesit görünüşü sunması değildir.

Anahtar pasaj kitabın başlarında çıkar karşımızda. Anlatıcı –hastanededir– otomatik piyanonun pıtrak gibi çoğalmasına karşı taarruza çoktan geçmiştir: "...Amerika'nın her yanına yayılan vebaydı," der, "delikli kâğıt rulosuyla her şeyin merkezinde, icat çılgınlığının da makineleşmenin de demokrasinin de sanatçısız sanatın da otomasyonun da, sibernetiğin de görüyor musun nerede, kahretsin!" Buradaki ünlem, söz konusu düşüncenin sonunu işaret etmez hiçbir şekilde. Sadece odağın kaydığını göstermektedir: anlatıcı bir anda, bir yerinin kanamakta olduğunu fark eder. Bu noktaya geldiğimizde, üslubun düzensiz kesintileri ve bunların nasıl ani bilinç sapmaları yarattığı konusunda eğitimimizi almış bulunuruz artık. O neredeyse kopmuş vaziyette konuşmasına dönerken biz de ona kulak veririz: "...her taraf kan oldu hayır acımıyor, cildim parşömen gibi prednizon yüzünden, cildi kuru eski parşömen gibi yapıyor kuştüyüyle bile kesilip yarılabilir prednizon böyle bir şey, bir kitaba uzanayım herhangi bir şeye uzanayım yırtıp parçalıyorum kendimi şu kitaba uzanırken dinle, anlayacaksın ne demek istediğimi, ilk sayfasında anlayacaksın ne demek istediğimi," der ve buradan –şimdi dikkat kesilmek lazım– yine yön değiştirir, bu kez dosdoğru Bernhard'ın tercüme edilmiş yazısına yönelir. Anlatıcı şimdi *Beton*'un ilk cümlesini –böyle olduğunu hiçbir zaman söylemeden– kendi düşüncelerine katar, önceki sözleriyle Bernhard'ın sözlerini birbirine doğrudan, şöyle bağlar: " 'Mart'tan Aralık'a kadar' diyor, 'yüksek dozda prednizolon almak zorundayken,' prednizonla

aynı şey bu, 'hakkında yazılmış ne kadar kitap ve makale varsa bir araya topladım' gördün mü? 've mümkün olan olmayan bütün kütüphanelere gittim' buradaki koca kitap ve kâğıt yığını olmasın? 'son derece tutkulu bir ciddiyetle kendimi, önceki kış boyunca korkuyla kaçtığım göreve hazırladım.' "

Gaddis "okur dostu" diyebileceğimiz biri olmamıştır hiç. Bilakis, kendi kesintili, gömük üslubu yetmezse, kendisi gibi dil rabıtasını bozan, paldır küldür giden bir başka üslupçunun ifadelerini kesip dikerek bizi daha da zorlaması lazımdır. Onun hürmet edişi budur. Fakat ardından, birkaç cümle sonra haykırır: "Bu benim açılış sayfam, eserimi tam burada benim önümde daha ben yazmadan çaldı!" Nasıl da harikulade, kafa karıştırıcı ve son derece yerinde bir hamle bu, paranoya ile tapmayı bir ön-itirazda iç içe geçirmek, ödünç alanın işi ilk yapanı, kendisi henüz yazmadan onun kelimelerini almakla suçlaması. Mahkemede geçerli olacak bir savunma değil, ama boş verin mantığı, burada olup biten, hassasiyetlerin en pervasız şekilde birbirine lehimlenmesi, veya metaforu çeşitlendirecek olursak, bir nevi edebi-yamyamlıktır.* Peki ya birleşme noktası? Bence daha çok bir ivmelendirme ve yoğunlaştırma stratejisine işaret eder. Şair lirik bir anıt sunmak istediğinde ağıt formuna uzanır. Aynı şekilde, romancı Gaddis de yok olmanın kıyısından konuşacağı zaman kendinden önceki bir örneğe tutunacaktır. Ve herhangi bir örneğe değil de (neticede, Hermann Broch'un *Vergilius'un Ölümü*'nü, Marguerite Yourcenar'ın *Hadrianus'un Anıları*'nı, Carlos Fuentes'in *Artemio Cruz'un Ölümü*'nü ve başka pek çok eseri seçebilirdi tabii ki) Bernhard'ınkine, Batı'nın çöküşüne vahşice, öfkeyle, ilkeli, hor görerek, paldır küldür girişen bu kınamaya, sayıp sövmelerinin

* *İng. "literaryauthor-popaghy"* karşılığı olarak "edebi-yamyamlık" kullanıldı. *Anthropopagy*, Türkçede yamyamlık anlamına gelir, "author" ise yazar demektir. (ç.n.)

kendi içinde patlayan basıncı yüzünden neredeyse konuşamayan yazara sarar.

Evet, Gaddis'in ölmekte olan kahramanı öfkelidir, ve onun da dediği gibi, "okunmaya değer bütün yazılar, tıpkı intihar gibi, öfkeden veya intikam isteğinden çıkar." Bu tamamen katılacağımız bir beyan olmasa da, burada ona kulak veririz, zira Gaddis'in romanı pek çok düzeyde karanlık duygulardan alır gücünü. En başta, *Agapeye Ağıt* bedenin çektiği acıya ve ölüme karşı, insanın içini parçalayan bir çığlıktır elbette – adam fiilen acı çekmektedir. Ve çektiği acı, bıçağı büyük sorulara, kadim sorulara dayar. Olay örgüsünün yokluğunda, hayatta kalan bunlardır. Ne oldu benim hayatım? Beni ne bekliyor? Mücadelemiz ve çabamız neye yarar? Tolstoy'un (ki bu kitabın sayfalarında kulakları sıkça çınlatılır) *İvan Ilyiç'in Ölümü*'nde ve başka yerlerde sorduğu sorulardır bunlar. Böylece yazarı her şeyi sorgularken buluruz, yozlaşmaya ve korkaklığa saydırır, bedenin çöküşüne saldırır bir nefeste, diğerinde edebiyat ödül komitelerinin ürkekliğine.

Fakat roman, ölüm döşeğindeyken yapılan uzun konuşmadan ibaret olsa bile, öyle bir konudan ötekine rasgele ağzına geleni söyleyip geçemez. Bir merkeze, yönü daha belirli bir hücuma ihtiyaç duyar. İşte otomatik piyano bu noktada çıkar ortaya, daha geniş, daha soyut takıntılar için çerçeveyi oluşturur. Bunlara karşı hemen ikaz ediliriz, zira Gaddis, meselesini ve duruşunu şu sözlerle bildirir: "... eserim bunla ilgili, her şeyin çöküşü, anlamın, dilin, değerlerin, sanatın yıkılışı, nereye baksan düzensizlik ve altüst oluş, görünen her şeyi boğan entropi, eğlenceydi, teknolojiydi, dört yaşına gelen herkesin elinde bir bilgisayardı, herkes kendi kendisinin sanatçısı bütün bunların başladığı yerde, en başta teknolojinin geldiği ikili sistem ve bilgisayar, anladın mı?" Başta anlamazsak da, heyecan içinde konuşmasını bitirdiğinde anlamış oluruz.

Gaddis'in niyetlerini anlamaya başlamak için önce romanın pek tuhaf olan adı A-GA-Pİ A-GEYP'i* çözümleyelim. Beş hece, iki dil ve zıt anlamların birlikte, birbirine karşı kullanımı. Yunanlılardan alınan ilk kelimenin, Gaddis'in bize hatırlattığı üzere, dinî anlamı vardır: "Yaratılmış hayatın bu yaratıda onu aşan sevgiyle doğal olarak bir olması, onu yaratan sevginin kutlanması" demektir. İçinde "gap"† kelimesini taşıyan (İngilizce) "Agape"‡ ise yarılmış veya açılmış olmak diye, alışıldık bir anlama sahip. Öyleyse bütünlüğün paramparça olması, köklerinden kopma söz konusu.

Boşluk fikrinin bir geçerliliği vardır burada, zira Gaddis'in otomatik piyanoya (ki bunun hem edebi hem de simgesel anlamı vardır) duyduğu büyük ilgi, boşluklarla dolu piyano rulosuna odaklanır, bu da, Joseph Marie Jacquard'ın on dokuzuncu yüzyıl başlarında geliştirdiği delikli kartlı dokuma tezgâhıyla birlikte, ikiliklere dayalı sistemlerin aç-kapa düğme sadeleştirmesinin önceli olarak görülür ve dolayısıyla da, en azından teorik olarak, sonunda siberkültürün ortaya çıkmasıyla yakından ilgili sayılır.

Bu, evet, çok fazla şeyi bir araya getirmektir ve muhakkak ki otomatik piyanonun üstüne (veya pedallarına) atılmak için de çok fazladır. Ama Gaddis'inki gibi bir kafa da işte böyle çalışır – örnekler bulmak, öncülleri sorgulamak, dışarı doğru anlam çıkarmak, ta ki bütün bir dünya tasviri odakta belirmeye başlayana kadar.

Veya bu örnekte, odak noktası belirleme girişimi diyelim, zira Gaddis'in anlatıcısı öyle öfkelidir, aldığı ilaçlar dikkatini öyle dağıtmaktadır (o açılış cümlesinin tonunu hatırlayın) ve notlarına,

---

* Romanın orjinal ismi *Agape Agape*'tir. (y.n.)

† *Ing.* Boşluk, aralık, mesafe; kitabın çevirisinde "uçurum" diye karşılandı. (ç.n.)

‡ *Ing.* afallamış, şaşkın, ağzı açık bakakalan. Metinde "boş boş bakan" ve "ağzı açık bakıyor" diye karşılandı (ç.n.)

kâğıtlarına öyle darmadağınık bir şekilde gömülmüştür ki hiçbir zaman berrak, devamlılığı olan bir tez elde edemeyiz. Otomatik piyanonun on dokuzuncu yüzyıl sonunda ortaya çıktığını, uygulamalı mekaniği popüler eğlencenin hizmetine soktuğunu; popüler kültürün en güzel meyvelerini parayı verip düdüğü çalan kitlelere sunduğunu; bunun "ve sanata evet ama sanatçıya hayır" demek olduğunu öğreniriz; "çünkü o bir tehdit, çünkü yaratıcı sanatçı tehdit olmak zorunda bu yüzden icracı tarafından çiğnenip geçiliyor"dur. Buradaki cümleler ateşli propaganda yapıyor, enstrümanı bir aletten çok, köklü kültürel eğilimlerin sembolik bir ifadesi olarak ele alıp, onu mükemmeliyetin ışığıyla, adeta *sub specie aeternitatis** olarak inceliyor, bunun üzerinden iddialar kurup çıkarımlarda bulunuyor, sonunda filozof Demokritos'tan "en iyi şiirlerin 'ilhamla ve kutsal bir nefesle' yazıldığına" dair bir alıntıyla karşılaşıyoruz, "...kutsal nefes bizi mantıktan uzaklaştırır ve mantığın üstüne çıkarır, içine vahiy gelmesi bir nevi, içinde mest olmak bir nevi hatta anormal bir zihinsel durum bizi yok etmeye gelmelerinin nedeni."

Bu beyan beraberinde rahatlama ve açıklık getiriyor. Burada Gaddis nihayet zıtlığın terimlerini ortaya koyuyor ve sanatı, en azından temelleri düzeyinde, ruhun neredeyse hermetik gelenekleriyle ilişkilendiriyor. Bu pasaj –ve kitabın kendisi– artık yükseklerden gelen, korku içinde bir çığlık, gerçek sanatın kutsal derinliği fikrinin son kez ilan edilişi olarak karşımıza konuyor. Böylelikle, *Agapeye Ağıt* dönüp *The Recognitions*'a, Gaddis'in özgünlük ve yaratıcılığın ardındaki itici güç karşısında büyülenmesine bakıyor.

Artık ortada olması gerektiği üzere, Gaddis estetik konusunda hiç de demokrat değil. Seçkinciliğinden utanmayan bir

---

* *Lat.* "Sonsuzluk boyutunda" anlamında, evrensel ve ebedi olarak doğru olanı tanımlamakta kullanılan Latince terim. (ç.n.)

seçkinci, kuvvetle muhtemel ki, nicedir safdışı edilmiş olan (ancak son olarak Harold Bloom'un eserlerinde gördüğümüz üzere, yer yer nükseden), sanatçının usta bir yenilikçi olduğu fikrini savunuyor. Düşüncesini Demokritos'tan ve "kutsal nefes"ten alıp kendi durumuna geri getiriyor ve garezine tekrar bağlıyor: " neden derler ki elitin ölümünden korkuyorum çünkü bu kendi ölümüm demek olur elbette sahiden suçlayamam onları, hayatımda her konuda yanıldım hepsi hile ve kurguydu..."

Gaddis'in daldığı düşünceler karanlık, kendisiyse epeyce yaralı:

"Unutulmuş olmam akademi müfredatının ölmüş beyaz adamlarıyla beraber rafta kalmış olmam ödüllerimin unutulmuş olması çünkü ne de olsa bugün herkes ödüller veriyor eğlendirilmeyi bekleyen miskin sürü için, eğitmeye çalış onları, o 'Eğitici' piyano rulolarından satın aldılar mı onlar, elle piyano çalmayı öğreten, hayır, ayaklarıyla çalıp içlerindeki beklenmedik yeteneği keşfetmeye aynen devam ettiler işte Flaubert evet, 'demokrasi rüyasının hepsi' diyor, 'proletaryayı burjuvanın aptallık düzeyine yükseltmekten ibarettir.' "

Agapeye Ağıt, kelimenin hiçbir anlamıyla mutlu bir kitap değil. Hatta, kelimenin "düz" herhangi bir anlamıyla roman da değil. Üstü incecik örtülmüş hararetli otobiyografik konuşmalarla olmaz kurgu dediğin. Lakin –buradaki bağlaşım kritik– kitap, içindeki kızgınlıkların toplamından daha öte bir şey. Cehennem ateşinden bir kitapçık, ama aynı zamanda sanat. Ses sıkı sıkı tutunup, yorulmaz ısrarıyla bizi sanat/hayat sınırında bir oraya bir buraya götürürken, Gaddis'in düşüncelerini ve öfkeli feryadını ölmekte olan bir yazara vermekteki ustalığı, bunların sahiden de yazarın kendisinin, hayatın karanlık gerçeklerine dair ölüm döşeğinde anladıkları olduğu gibi ürkütücü bir his veriyor. Gaddis'in

külliyatını okumuş olalım olmayalım, onun büyük otoritesini ve marifetini hissedişimizi taşıyoruz bu sayfalara. Herhangi bir ağıt değildir bu. Gaddis'in bariz güçlük içinde yazdığı "*mene, mene, tekel, upharsin*"idir* – terazide tartıldık ve kusurlu bulunduk. Sanatçının ağır bedellerle kazandığı sezgileri, anlaşılmıştır, tüyler ürpererek.

* "Mene, mene, tekel, upharsin", bir ziyafet sırasında Kral Belşazzar'ın sarayının duvarına bilinmeyen bir el tarafından yazılan sözlerdir. Astrologlar ne anlama geldiğini, Kral'ın büyük vaatlerine rağmen çözemez, ama saraya davet edilen Danyel mesajı okuyarak, Tanrı'nın Belşazzar'ın krallığına bir numara verdiğini ve sonunu getirdiğini, kralın tartıldığını ve kusurlu bulunduğunu, krallığının bölünüp Medler ile Persler'e pay edildiğini söyler. (ç.n.)

Agapeye Ağıt

Hayır ama gördüğün gibi bunların hepsini anlatmam lazım çünkü ne kadar zaman kaldı bilmiyorum, bilmiyoruz ve çalışmam lazım şu, şu eserimi artık bitirmem lazım da neden bu koskoca kitap not sayfa kupür yığınını getirdim ki, Tanrı bilir neden, hepsini ayırıp düzenleyip bu malı mülkü ve bunların bir sürü kaygısını bölüp bölüştüreyim bir yandan onlar beni kesip biçip, kazıyıp temizleyip, zımbalayıp birleştirip tekrar kesmek üzere burada tutarken, şu kahrolası ayağımın hâline bak, yemek salonundaki eski Japon savaş zırhı gibi kat kat tellerle kaplı parça parça sökülüyorum sanki, evler, kır evleri, ahırlar, bostanlar ve bütün bu batasıca kararlar ve dikkatimi dağıtan şeyler, belgelerin arazi araştırmalarının tapuların hepsi tam burada şu yığının içinde bir yerlerde hepsini düzenleyeyim halledeyim her şey yıkılıp gitmeden ve diğer her şey gibi bunları da avukatlar ve vergiler yalayıp yutmadan önce çünkü mesele bunla ilgili, eserim bunla ilgili, her şeyin çöküşü, anlamın, dilin, değerlerin, sanatın yıkılışı, nereye baksan düzensizlik ve altüst oluş, görünen

her şeyi boğan entropi; eğlenceydi, teknolojiydi, dört yaşına gelen herkesin elinde bir bilgisayardı, herkes kendi kendisinin sanatçısı bütün bunların başladığı yerde, en başta teknolojinin geldiği ikili sistem ve bilgisayar, anladın mı? Bu konuya giremiyorum bile görüyor musun, işte asıl buralara gelmem lazım bütün çalışmalarım yanlış anlaşılmadan, çarpıtılmadan ve, ve karikatüre dönüştürülmeden çünkü bu zaten karikatür, birileri onları eğlendirsin diye bekleyen sersemletilmiş güruh, yaratıcı sanatçıyı oyuncuya çeviriyor, Byron gibi ünlü birine çeviriyor, eserinin yerine adamı koyuyor olasılık ortaya çıkıp Newton'un kurduğu emin ve öngörülebilir dünyayı olduğu gibi kaosa çevirdiğinde, nereye baksan düzensizlik, devamsızlık, eşitsizlik, farklılık, uyuşmazlık, tezat, Yunanlılardan aldıkları kelimeyle *aporia* dedikleri, akademisyenler Yunancadan almıştı bu kelimeyi, anlam belirsizliği, paradoks, sapkınlık, bulanıklık, bilinmezlik, anarşi bataklığına karşılık olarak saatçisi olmayan saat ve Kierkegaard'ın deli İman Şövalyesi'nin umutsuz komedisi ve hatta herkesin "deli olmamanın bir başka delilik türü demek olmasını gerektirecek kadar zorunlu olarak deli" olduğu bir dünyada Pascal'in meşhur bahsi, sanatçı nerede bugün, sanatçı, Platon'un bizi uyardığı gerçek sanatçı, toplum için tehdit olan ve şu, Huizinga'nın Pla-

ton hakkında ve müzik ve tehlike olarak sanatçı ve tehlike olarak sanat hakkında, bu modda şu modda müzik hakkında yazdıklarını oku, seni sakinleştirmek için Frig modu, seni üzmek için tenör ve bas Lidya modu ve hafif ve içkilik armoniler, Lidya ve İyon ki orada sanat, sanatçı, zor nefes alıyorum burada ben, uyanma odasında anesteziden ayılıyorum bacağımı kaldırmaya çalıştım bacak birden sıçradı kendi kendine sanki şey gibi, acıdan sakınmaya çalışan acı gibi zaten tüm mesele bu değil mi? Yani hazzı aramak ve acıdan kaçınmak, haz ilkesinin ardındaki?.. Benim parlak Sigi'm[1] derdi annesi ona hep, eğer Emerson haklıysa ve biz annemiz bizi nasıl yaptıysa öyleysek? "Haz ve acıyı çocukların ilk algıları olarak kabul ediyorum", erdemin ve kötülüğün onlarda aldığı ilk biçimler, yok, benim parlak Sigi'm değil bu, o bunu Platon'un kendi yüksek ahlak standartlarından söz ettiği *Yasalar*'ın II. Kitap'ından aldı. "Ben yüksek bir ideali benimsiyorum" der Muhterem Din Adamı Oskar Pfister'e, "ki gördüğüm pek çok insan en acıklı şekilde uzaklaşmıştır bu idealden." Ardından sırf bu insanlar namına iyi olan ne kadar az şey bulduğuna açıklık getirmek için, Muhterem Oskar Pfister'e, "Tecrübelerime göre bunların çoğu beş para etmez insanlardır" der, herhalde amaçlarını kaybetmişlerdir hazdan başka amaçları en baştan yok-

tur zaten ve beraberinde Bentham gelir, "verdiği hazzın miktarı aynıysa raptiye de şiir kadar iyidir" miktar diyor görüyor musun? Hazzın miktarı, yoksa burada anlatılmak istenenin niteliği değil ve şu dijital makineler giriyor işin içine, ya hep ya hiç makinesi demişti buna Norbert Wiener, sayı sayan makine ikili sistemi ve bilgisayarı da beraberinde getiriyor, Wiener de bize gidip pahalı bir otomatik piyano alan Amerikalı parlak mühendisi anlatıyor. Ha raptiye ha Puşkin,[2] müzik herifin umurunda değil de onu üreten karmaşık mekanizmaya hayran oluyor Amerika buydu işte, makineleşme buydu işte, demokrasi buydu işte ve de yüzyıl önce demokrasinin yüceltilmesi bütün bu teknoloji Sigi'nin haz peşindeki sersemletilmiş beş para etmezlerini eğlendirmenin hizmetinde hepsinin başlangıcı burası, ayaklarıyla piyano çalmaları değil mi? Şu ya hep ya hiç delikli kâğıt rulosu, 1909'da kırk bin otomatik piyano yapılmış, on sene sonra nerdeyse iki yüz bin olmuş, musiki kızları[3] hiç bu kadar küçük düşürülmüş müdür yani işte bunu anlatmaya çalışıyorum, malı mülkü üçe bölüyorsun her kızıma bir pay[4] hepsi önceden ayarlandı avukatlar ve vergiler her şeyi yalayıp yutmadan önce, altüst oluş ve düzensizlik içinde düzenlemekse onu korumanın yegâne yolu bu entropi gelgitinde ki her yere yayılmış, otomatik piyano İç

Savaş meydanından İsa gibi ortaya çıktığından beri, böyle demişti onun Amerikalı mucidi, ve kendininkiler onu kabul etmediler[5] bunu Willard Gibbs bize entropinin artma eğilimini, doğanın düzenlenmiş olanı çürütme ve anlamlı olanı yok etme eğilimini gösterdiğinden beri, 1876'da istatistik fizik üstüne yazdığı makalelerle Newton'un derli toplu, sıkı sıkı düzenlenmiş evreninin ayağını kaydırdığından beri, düzenin en az kaosun en çok olası olduğu bu tesadüfi evreni ortaya attığından beri ki yirminci yüzyıl fiziğinde ilk büyük devrimi yapanın Einstein veya Planck veya Heisenberg değil de Willard Gibbs olduğuna Wiener'i şans ikna etti ama ben bundan bahsetmiyordum değil mi, anlatmaya çalıştığım şey bu değildi, yok. Hayır nerede şu, bu yığının içinde bir dosyada şey teorisine dair dur dur dur, aman Tanrım, bütün yığın dağılıyor bunları bir daha toplayamam ben, ölür giderim, ciğerlerim iflas etti ve vücudumun alt kısmında ne olduğu kimseyi ilgilendirmez, kemiğe metastaz yapmış ah boşa harcayacak bir günüm bile yok, mülkleri her üçüne vermek mülkün yanında bütün bu baş ağrısıyla beraber hem sırayla onlarda kalırım, her kızımla dört ay kalıp bu proje üstüne çalışırım çünkü bir sözleşme yapmam ve biraz avans para almam lazım ondan önce, şeyden önce, neden bahsettiğimi anlıyorsun ya, bu neye dairse ondan

önce, bu neye dairse her şey ona dönüşmeden önce. Nerede şu, *aporia* dedikleri bu anlam belirsizliği, paradoks, anarşi bataklığı, onun kitabı burada herhalde yığının en altında bir yerlerde onların oynadığı bir oyundu bu, Yunanlıların, kazanamayacağın bir oyun, kimsenin kazanamayacağı bir oyun, açık seçik cevabı olmayan sorular sormaktan oluşan bir salon oyunu dolayısıyla amacı kazanmak değil hayır, yok o bizimkiydi değil mi, tamamen para üstüne zira oyunun konusu bu, şehirdeki tek oyun bu çünkü Amerika'nın beklediği bu, şuradaki kart var ya düştü düşecek, şurada işte! Baksana! Araştırmamı düzenleyen koskoca kâğıt tomarı işte burada, aradığım şey tam da anlattığım şey, 1927, bütün kronolojiyi sıraya sokalım 1876'dan 1929'a otomatik piyano dünyasının ve diğer her şeyin çöküşüne, 1927'de Philo T Fansworth tarafından televizyonun ilk kamusal yayını altmış saniye boyunca dolar işaretinin görüntüsü gösterilmişti, bak her şeyi nasıl da ayarladım tam üstüne bastım parmağımı gördün mü? Olacakların gölgesi düşüyor, diğer her şeyin Sigi'nin boş boş televizyona bakan sersemletilmiş beş parasızları için tek gördükleri dolar işareti ki bugün de o noktadayız, öyle değil mi? Eğlendirilmeyi bekler vaziyette çünkü burada başladı ve burada son bulacak, acıdan kaçınmak ve hazzı aramak ayağınla piyano çalmak, kâğıt oynamak

bilardo oynamak raptiye oynamak işte burada, işte Huizinga müzikten ve oyundan bahsediyor Platon'dan alıntı yaparak evet, burada. "Faydası, doğruluğu, hoşa giderliği olmadığı gibi etkileriyle zararlı da olmayan şey, en çok içinde taşıdığı cazibeyle ve sağlayabildiği hazla değerlendirilebilir. Kayda değer bir iyilik veya kötülük taşımayan bu haz, oyundur", devam ediyor yerinde duramayan küçük çocuklardan ve hayvanlardan bahsederek, her zaman hareket eden oyun oynayan hoplayan zıplayan şamata yapan ve başladığı yerde bitiyor oyuncaklar oyuncaklar oyuncaklarla, dört yaşına gelen herkesin elinde bir bilgisayarla. Düğmelere bas farklı renklerde ışıklar yansın ne öğreniyor şimdi burada, imlayı mı? Yok, makine imlayı düzeltir çocuğun imlayı bilmesine gerek yok, çarpmayı bölmeyi Tanrı bilir neyin karekökünü almayı, müziği okumayı "sol" telini bir yarıktan ayırmayı bilmesine gerek yok pompalamaya devam çünkü her şey buradan çıktı tıpkı Wiener'in mühendisi gibi, müzik değil de yapılışı, borular körükler çekiçler bütün dijital makine, bütün ikili sistem takip çubuğunun üstünde dönen o ya hep ya hiç delikli kâğıt rulo ki hepsinin başladığı yer işte burası, oyuncaklar ve eğlence teknolojinin başlangıcı, geçmişe dayanır, daha da, daha da, ta Vaucanson'un[6], tüylerini kabartan vakvaklayan paytak paytak yürüyen ve sıçan

ördeğine, bin yıl, iki bin yıl önce, İskenderiyeli Heron'un[7] yerli halkı eğlendirmek için yaptığı para delikli makinelerine ve su orglarına ve Rodos Adası'nda Pindar'ın bahsettiği canlı heykellere, Bizans İmparatoru'nun şerefine yapılmış suni ağaçlara ve şakıyan kuşlara nereye gitsen oyuncaktan oyundan başka bir şey yok, V. Charles'ın trampet çalan zırhlı kuklaları ve Marie Antoinette için yapılmış gerçek boyutlu, şarkı söyleyen kanarya bu havai eğlencelerin kime hitap ettiğini epey açıkça gösterdi, yapay kuşlar gerçek kuşlar şakımayı öğrensin diye gerçek kuş şarkıları söylemedi ya? Mozart flüt çalan saatler için beste yapıyorken ve Beethoven'ın *Wellington'ın Zaferi* Maelzel'in panarmonikonu için yazılıyorken İsviçre'nin rokoko saatçileri halen müzikli enfiye kutuları ve ufacık figürlerin çiftlik işleri yaptığı kır sahneleri gibi prenslere layık hediyeler yapmakla meşguldüler ve bunların her yerde bulunabilen açık saçık versiyonları için Fransızlara iftira edildi her zamanki gibi, orada Vaucanson'un pisleyen ördeği ile çoban çocuğu tek elle kavalla yirmi şarkı çalıyor öbür eliyle davula vuruyordu ve flütçüsü de, aman Tanrım Vaucanson'un flütçüsü! Gerçekten çalıyor muydu flütü? Çünkü işte hepsinin başlangıcı burası, o delikli kâğıt rulodan bilgisayara varan teknolojinin başlangıcı, anladın mı? Bilimin afallattığı teknolojinin bu gelişme

patlaması ve bilgi devrimiyle afallayan tüm bu bilgisayar manyaklığını açıklamak için bir dakika ayır, bizi asıl afallatan milyonlar kazanan insanlar, bilgisayar çiplerinden bilgisayar devrelerinden bilgisayar programlarından milyarlar kazananlar bir adamın bir senede otuz milyar dolar kazanması çünkü bizi her zaman şaşkına çeviren buydu, Philo T Farnsworth yetmiş yıl önce bunu doğru anlamıştı değil mi? Amerika bu mudur, hep böyle mi olmuştur yani otuz milyar dolar mıdır? Bilgisayarlar ne içindir bütün bunlar ne içindir, film yıldızları, topçular, bilim ne içindir, bunu mütevazı bir dâhiye yamamaya çalış böylece Pascal çıkar piyasaya on dokuz yaşında dijital toplama makinesiyle, Leibniz çarpıp böleniyle ve nihayet Babbage ve Fark Motoru, Babbage ve delikli kartlı Analitik Motoru Babbage modern bilgisayarın babası yani hep Babbage Babbage Babbage[8] ama bu fikrini Jacquard'ın dokuma tezgâhından[9] almıştı dolayısıyla bir tek bunu duyuyorsun, Jacquard'ın tezgâhı Jacquard'ın tezgâhı Jacquard'ın tezgâhı çarpar sana bel altından hayır onu ne yaptım ki, inanamıyorum daha demin burada görmüştüm Flaubert'i, Flaubert Farnsworth'la alfabetik sırada olmalı her şey düzenli işte burada evet işte burada, Flaubert'den mektup 1868 Lyon'daki ipek dokumacıları soruyor, basık tavanlı odalarda mı çalışıyorlar? evlerinde

mi? çocuklar da mı çalışıyor? "Jacquard tezgâhında çalışan dokumacının" diyor, duyduğuna göre "midesine sürekli, kumaşın dokunduğu merdanenin şaftı vuruyormuş, ona çarpan merdanenin kendisi midir?" İşte, gördün mü? Bu, Vaucanson'un Lyon yakınlarında kurduğu sonra harap olan fabrikaydı ve ardından Jacquard çıkıyor piyasaya, Vaucanson'un desenli ipekliler dokuyan mekanik tezgâhının parçalarını alıyor, parçaları yapıştırıyor ve böylece ortaya Jacquard tezgâhı çıkıyor ama anlatmak istediğim bu değil ki, hayır, hayır bu şeyin ilkesi, Babbage'dan seksen sene önce, Vaucanson'un flütçüde kullandığı ilkenin aynısı, deliklerle delik deşik davul ve manivelalar parmaklarını ve dudaklarını ve dil hareketlerini idare ediyor hava dudaklardan geçirilip flütün deliklerinin kenarına veriliyor aslında davuldaki deliklerin seçtiği notaları çalıyordu, o kâğıt rulosundaki deliklerin seçtiği notaları zira piyano salgındı, Amerika'nın her yanına yayılan vebaydı delikli kâğıt rulosuyla her şeyin merkezinde, icat çılgınlığının da makineleşmenin de demokrasinin de sanatçısız sanatın da otomasyonun da, sibernetiğin de görüyor musun nerede, kahretsin! Nerede mendiller, üstüne soğuk su koy da kanamayı durdursun, anladın mı? Bileğimi şu çekmecenin kenarına sürttüm derim yırtıldı her taraf kan oldu hayır acımıyor, cildim

parşömen gibi prednizon[10] yüzünden, cildi kuru eski parşömen gibi yapıyor kuştüyüyle bile kesilip yarılabilir prednizon böyle bir şey, bir kitaba uzanayım herhangi bir şeye uzanayım yırtıp parçalıyorum kendimi şu kitaba uzanırken dinle, anlayacaksın ne demek istediğimi, ilk sayfasında anlayacaksın ne demek istediğimi, "Mart'tan Aralık'a kadar" diyor, "yüksek dozda prednizolon almak zorundayken," prednizonla aynı şey bu, "hakkında yazılmış ne kadar kitap ve makale varsa bir araya topladım" gördün mü? "ve mümkün olan olmayan bütün kütüphanelere gittim" buradaki koca kitap ve kâğıt yığını olmasın? "son derece tutkulu bir ciddiyetle kendimi, önceki kış boyunca korkuyla kaçtığım göreve hazırladım," burada neredeydim ben, evet "bilimsel açıdan kusursuz bir çalışma yapmak iddiasındaydım. Tüm bu kitapları ve makaleleri sonsuz bir dikkatle çalışmak niyetindeydim "ve ancak ardından, nihayet bu esaslı, konuya layık çalışmadan sonra, şimdiye kadar yayımladığım ve yayımlamadığım her şeyi fersah fersah aşacağını ve geride bırakacağını düşündüğüm eserime başlamaktı" görüyor musun bütün mesele ne? "Bunu on yıldan bu yana planlıyordum ama bir türlü ortaya çıkaramamıştım,"[11] ama tabii ki yapmazsın hayır, hayır bütün mesele bu zaten! Bu benim açılış sayfam, eserimi tam burada benim önümde daha

ben yazmadan çaldı! Bununla kalsa. Bununla kalsa iyi, bunu daha önce de yaptı, veya daha sonra, kelimesi kelimesine bu yığının içinde bir yerlerde olacak kesinlikle intihali yaratım sürecini çürüten bir tür entropi olarak görebilirsin orada tam burada bir yerde bu dağınıklığın içinde hiçbir zaman bir şey bulamıyorum hiçbir zaman tasnif edemiyorum, hiçbir zaman hiçbir türlü düzene sokamıyorum ama zaten en baştan bütün mesele bu değil mi? Bir şeyleri düzene sokmak bitirmenin yarısıdır hatta bitirmenin kendisidir, esas olanı belirleyip düzenlemek ve geri kalanını atmak mesele, Phidias mıydı? Benim için taşın içinde uyuyan bir heykel var kim bu, Nietzsche mi? Olasılık, şans, düzensizlik ve çözülme işte o delikli kâğıt rulosu tutuyor şu şu, kahretsin! Reklam sayfalarının hepsinin üstü kan oldu da ne için demin söyledim değil mi? Hepsi bir karikatüre mi dönüyor? Çizgi filme mi? Şans ve kargaşa içeri dalıyor ve ya hep ya hiç kâğıt rulosuyla bu ikili sistem dijital makine kaleyi koruyor evet kaleydi o, her şeyin amacı düzenlemek ve rastlantıyı saf dışı etmekti, başarısızlığı saf dışı etmekti çünkü biz Amerika'da başarısızlıktan büyük bir kişilik bozukluğu gibi daima nefret ettik, teknoloji tamamen neye dair, müzik eğlence saymak, saymak, yetmiş yıl önce büyük piyanistin biri ellerini ve pedalı kullanımını saniyenin ellide biri içinde

koordine eden bir rulo kesti 1926 şirketin biri on milyon rulo kesti ve sattı hepsi karikatüre dönüşüyor, hücum başlıyor çat pat kapılardan içeri dalıyorlar haz demokrasi istiyorlar duvarlara tırmanıyorlar üst sınıf eğlencelerinde söz sahibi olagelmiş seçkinleri ürkütüyorlar Marie Antoinette'e dönüş Bastille'e hücumla evet burada, evet bir tane var burada, işte 1926'dan bir Alman reklamı sınıf davası için safları koruyor şeylere karşı işte geliyorlar, işte geliyorlar, "Müzik değerlerine dair doğru bir duyarlılığı olmadığı için alışılmış piyanoyu çalıştıramayan daha da geniş bir sınıf insan. Onların 'müzik kulağı' yoktur, bundan ötürü, üst düzey otomatik özelliklerle donatılmış piyanoları dahi berbat bir şekilde çalarlar" sınıf davasından mı söz ediyor? Bu seçkinci müzikseverleri savunmaktan mı? Burada değil hayır, her zaman bahsettiğimiz şeyden bahsediyorlar. Satışlar! "Bu sebeple, bir mahalledeki satış potansiyeli sıklıkla, satın aldığı otomatik piyanonun imkânlarının hakkını veremeyen bir kişi tarafından ortadan kaldırılmaktadır. Müzikle ilgili olmayanların ve müzikle yarı ilgili olanların oluşturduğu muazzam pazara ulaşmak ve müzikle gerçekten ilgilenenlerin giderek büyüyen önyargısını kırmak için" ne yapalım, haz peşindeki ayaktakımını eğitelim mi? İşte yine Platon, müzikte mükemmeliyetin hazla ölçüldüğü görüşüne ka-

tılmasıyla, ama ya *You're a Dog-gone Daisy Girl*'ü ayağıyla çalan çetenin görüşü? Tanrı aşkına hayır, onlar için Platon proton'la[12] kafiyelidir, rasgele insanların hazzı olamaz bu, der, en eğitimli olanların hoşuna giden müzik olması gerekir yoksa bir bakarsın şairlerin onları değerlendirenlerin kötü zevkini tatmin edecek şekilde yazıyor ve nihayet dinleyiciler birbirini eğitiyor olur ve bu muhteşem demokrasi de bundan ibarettir zaten değil mi? Onlara "Eğitici" piyano rulolarını yüz otuz iki dersi on bir buçuk dolardan satmaya çalıştılar piyanoyu elleriyle nasıl çalacaklarını öğretmek için ama hiçbir şey kâr etmedi hayır, hayır, şuydu işte, onların istediği şey şuydu. "Ruloyu kullanarak, elleriyle çalan pek çoklarından daha iyi çalabilirsiniz" anladın mı? "Üstelik onlar ancak birkaçını çalarken siz bütün parçaları çalabilirsiniz. Üstelik, artık eğitim görmemiş kimseler bile bunu yapabilir", insanın kalbi kırılıyor. "Müziğin en heyecan verici yanı kendin çalabilmektir. Duygularınızı en çok harekete geçiren, müziğe kendi katılımınızdır", hepsi insanın kalbini kırıyor, al bir tane daha. "Böylece sanatçı 'ruhu' asla kaybolmaz," yüzyıl başına otomatik piyanonun öncesine geri dönüyor hâlâ piyano sanatçısının olduğu zamana, piyanoya aynı delikli ruloyu sürmeniz büyük marifet, tuşlara tahta parmaklar dokundu, keçe uçlu küçücük tahta par-

maklar Scarlatti, Bach, Haydn çaldı "ve koca Handel. Kederli Schubert Rosamunde'un tatlı sesleriyle konuşuyor onlarla. Ustaların ustası Beethoven bir o kadar heyecan veriyor" ta Polonya'nın kaderiyle kederlenen ve "Polonez'de memleketlilerinin coşkun cesaretini" teneffüs eden Chopin'e kadar ve işte Debussy ve Grieg de şükranlarını sunuyor. "Bu sanatçıların pek çoğu bir daha piyano çalamayacak olsa da, ellerinin hayaletleri sonsuza dek yaşayacak" işte mesele burada, tahta parmaklar yok artık hayalet eller var. "Sizler ile müziğin ustaları arasında duran nedir?" ve ardından "'Hacılar Korosu'nu siz çalıyor olsanız, bestecisinin, bizzat Wagner'in yanınızda olmasının sizin için ne kadar anlamı olurdu?" Aman Tanrım! "Yüce Wagner gelip onları bulutların üstüne yükseltiyor ve Valküreler'in[13] eşliğinde uçurarak eski Valhalla'nın muazzam salonlarına taşıyor, ya da *Nibelungen Yüzüğü*'nde onları klasik Ren'in serin, yeşil derinliklerine götürüyor", o Wagner mi yanında? Dehşete düşerdin, bir şeyden anlıyor olsan dehşete düşerdin, tahta parmaklar yok artık klavyede hayalet eller var, işte. "Eğer bugün bizler Beethoven'ı sonatlarını çalarken duyabilseydik" neyse ki sağır olmuştu yoksa, kan bürümüş, şuna bak, kolumdan elime kadar damarlar bak patlamak üzere yo, keçe uçlu küçük tahta parmaklar yok artık, insanın kalbini kıran ne

biliyor musun? "Bilim kusursuz piyanistik üretimde mükemmeli yakaladı" Trilby'yi[14] oku, kas hareketleri ipler ve ağırlıklarla hazırlanan gerçek bir insan gırtlağından hava üfleyerek melodi üretmeye çalışan Johannes Müller adındaki fizyologda son bulursun kendisi bunları opera şirketleri alır diye düşünmüş zira opera yıldızlarının ücretleri çok artıyormuş şimdilerde de olduğu gibi, şimdilerde her şeyde olduğu gibi, ne oldu? Ne oldu! Müziğin en heyecan verici yanı kendi katılımınızdır'a dön nerede devrildi o, Beethoven ve Wagner'le ve, ve Hoffmann ve Grieg'le bu budalaca kucaklaşmalarla ve hayalet ellerle de olsa katılımdan nereye gitti, bunu eğlendirmekten eğlendirilmeye götüren neydi? Bu hayalet eğlendiriciden bu gözleri sulanmış sersemletilmiş haz peşindekine, kalbini kıran. "Hiç bilmediğiniz yeteneğinizi keşfedin" işte bu kalbini kırıyor insanın, o bütünü kaybetmek, içeri sızmış bir tür masumiyetin kaybı, gerçekten de epey saçma olan o romantik esrikliğin dağılıp gitmesi ki o, evet o gerçekten epey harikuladeydi, müzik ilk defa evlerdeydi herkesin evinde "evdeki herkes bir icracı olabilir" diyor bu ilan, hiç bilmediği yeteneğini ayaklarıyla keşfedebilir, bu romantik katılım illüzyonu, Beethoven'mışsın gibi çalmak, bu daha en baştan onu mümkün kılan teknoloji tarafından yıkılmaktaydı, her yerde patlayan makineleşme ve

hayalet eller o *Kannst du mich mit Genuss betrügen*[15] evet öyle, bir kez olsun o an dersem gitme! *Venveile doch! du bist so schön*![16] Bunu mümkün kılan bilimin ilerlemesinin bir eşi daha yok, ilerleme devam ediyor ve onu toz içinde bırakıyor, hiç kimsenin çalamadığı piyanolar ve toz içinde öylece kalan milyonlarca piyano rulosu ve onların fevkalade hayalet elleri uzanabileceğimizden daha da uzağa itiliyor gramofon tarafından ve nihayet kuşlara kuş şarkısı söylemeyi öğreten radyo tarafından felce uğratılıyor Ey Tanrım, Ey Tanrım, Ey Tanrım, *Chi m'a tolto a me stesso* bu Michelangelo, bu benim kitabımdan, *Ch'a me fusse più presso O più di me potessi* kim aldı benden daha fazlasını yapabilecek kendimi benden, ve sizin kitabınız neye dair Mister Joyce? bir şeye dair değil Madam, şeyin ta kendisi ve veda edelim o gizli yeteneğe, o hayaletimsi eller taşlaşmış ahşap kadar sert benimkilere bak, o tozlu piyano rulolarının ya hep ya hiç nizamlı sıraları operatörlerin kendi tasarladıkları sistemlerin insafına kaldığı devasa bilgisayar sistemlerinde çip olmuş, borsa simsarlığı programlanmış ve pazar çöküyor, ekranın yanlış tarafındaki bir noktayı vurdu ve o nokta acıdan kaçan haz takipçileriyle dolu büyük bir yolcu uçağıydı[17] ve akla hayale gelebilecek her türlü problemi çözen milyarlarca baytlık bu devasa teknolojinin kendisi problemin kaynağı haline

geliyor aman Tanrım hepsi, hepsi, şimdi de nükleer enerji dünyayı değiştirecek nükleer atıkları ne yapacağız peki, atıkları, keçe uçlu küçücük tahta parmaklar taş oldu ya benimkiler, ellerimi burada sabit tutuyorum birkaç leke damarlar Apenin Dağları'nı geçen Sezar gibi, Sezar geçti değil mi? Kanlar oraya buraya sıçradı ama bunu nereden bileceksin, baştan ayağa gayet normal görünüyorum değil mi? Aklım başımda gibi değil mi? Şeyden bahsediyorum, neden bahsediyordum ara sıra bu hastane yatağının üstünü çizen hafızadaki küçük delikten beni burada karşımda kitaplar ve kağıtlar beyaz bir kanepede beyaz bir koltukta otururken hayal ediyor musun? Yaşlanırken tek sığınağın işin oluyor, kemik taramasını göremiyorsun damardaki iğneyi göremiyorsun damla damla Tanrı bilir ne damlıyor her saat yeni tedavi aşağı kısımda çıplak hayvanın türü ırkı kabileyi devam ettirmek olan yegâne işlevinin üstünden o romantik örtüyü çekip almak için, uyanma odasında bacağım kendi kendine sıçrıyor benim değil hayır, atlar gibi şaha kalkmaya kalkışmayasın sakın ya da şey gibi dans ettiğin günler geride kaldı canım, bir dakika önce burada olan kitap, Huizinga'nın kangurusu gibi daha demin onu okuyordum değil mi? Odanın öbür ucunu göremiyorum her şey bir sisin içinde prednizon yüzünden bu, demek gözleri test ediyorlar

ama okuyabiliyorum okuyamıyor muyum, kaldır yakından oku on punto sekiz punto ama, ama ayağa kalkayım sadece ayağa kalkıp iki adım atayım onu yapamıyorum yapamıyorum, yapamıyorum bu, bu sıçrayan benim ayağım değil de kanguru, sihirli kanguru dansı ritüelini yapan vahşi bu, kangurunun kendisi o, biri öteki oldu, kelimeleri bilmiyor o, görüntü ve simgeyi bilmiyor, bir şeye inanmakla bir şeyin öyle olduğunu hayal etmeyi birbirinden ayıramıyor diyor Huizinga, o öteki oldu ve öteki de, öteki onu ele geçirdi ben ayağa kalktığımda ve ben ben, ben ötekiyim, iki adım atayım nefes alamıyorum ayakta duramıyorum ko konuşamıyorum o tarafına yürüyemiyorum yapamıyorum yapamıyorum yapamıyorum! Durması lazım tam burada bitmek zorunda bu nefes alamıyorum öteki konuşamıyor olmuyor odanın öteki tarafına olmuyor nefes alamıyorum olmuyor devam edemiyorum ve ben, ben ötekiyim. Ben ötekiyim. Ikimiz yan yana yaşıyor değiliz öyle, kötü bir anında yarattığı bir nevi Golyadkin[18] gibi değil hayır, hayır değil *Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust*[19] biri ayrılmak istiyor kardeşinden, biri dünyaya sımsıkı sarılıyor öteki *inderber Liebeslust*[20] hayır, hayır hayır hayır, nefes alamıyorum yürüyemiyorum ayakta duramıyorum ben ötekiyim. Merdiven boşluğu aman tutun dehşet içinde, banyoya gir

küvet tuvalet dehşet, buzdolabını aç eğilip içine bak safi dehşet, safi dehşet Dodds[21] nerede, bırak onu iki tümsek[22] yapmış olmam lazımdı burada, biri mutlaka gerekli olan kitaplar ve yazılar ve makaleler ve kupürler için diğeri ille de gerekli olmayanlar için, kitaplardı, yazılardı, notlardı çalışmam için hangilerinin Dodds'dan daha gerekli olduğunu bildiğimi sanıyordum, Dodds'un yer alması gereken yığın bu ama yok kör olasıca! Yo, yo işte yine geldi! Tam şurada benim kelimelerim tam şurada benim fikrim o yine orada benden ileride daha ben bunları yazmadan. Hatta orada yazmış da bunun, yani başka birinin fikirlerini düşünmek hakkında, yine onun cümlesiyle varlığımı köreltip kendimi yok etme tehlikesine atmış beni[23], kendi düşüncelerimi düşünemediğim için basbayağı varolmadım ben çünkü benim düşünüşüm aslında onun düşünüşüydü anladın mı? Onun düşünüşü nereye giderse onu takip ediyordum yani benim düşüncelerim onun düşünceleri onu nereye götürüyorsa oradaydı bunlar benim, bunlar bizzat onun kelimeleri yani ben hiçbir şey yapacak durumda değildim hoş, onca zamandır yaşadığım bu solunum sorunuyla bir şey yapacağım da yoktu ki bu bile benim değildi prednizon tedavisi uygulamaktı prednizon almanın yan etkisi olarak şişmekti bu arada o biraz azaltsaydı ya da bıraksaydı kilo kaybe-

der yine yüksek dozlara dönerdi ben bıraktığımda kilolarımın yarısını vermiştim ve o yine şişiriyordu geldiğim gün bu böyle devam edemez diye düşündüm veya o düşündü bu böyle devam edemez bu kitap ve makale istifleri, tüyüp gitmek, tüyüp gitmek ben Korint'teydim onca yıl önce bunların hiçbiri başlamadan önce bu kitaplar ve notlar ve yazılar önüme yığılmadan önce geri dönerdim, geri dönerdim, hepsini toplayıp Korint'e geri dönerdim, her şeyin başladığı yerde yeni bir başlangıç yapardım, sokaklarda koşarken görüyorum kendimi, Sparta'ya gittim, Pilos'a gittim kendimi kaldırım üstü bir kafede not alırken görüyorum, dünyadaki bütün zamanımda okuyorum burada oturuyorum burada oturup okuyorum ve işte burada! Evet işte burada, çalışmak için Palma'ya[24] dönüyor, kendini Palma'da sokakta koşarken görüyor ayağa kalkıp odanın öbür ucuna bile gidemez bak yine yaptı! Benim fikrim, benim hayatım, benim eserim ben daha kâğıda dökemeden çalmış onu, bu, hayır. Hayır! Bu, Palma değil Korint değil hatta, neydi şu, o da değil, kaybedilen yitip giden sokaklarda bağıran şey her şeyin mümkün olduğu o gençlik aman Tanrım işte sonsuza dek yiten şey bu. Daha çocuksun genç, hastalan iyileşirsin, suçiçeği ol kabakulak ol zatürree ol perdeleri kapatıp ilaçlarını alıp iyileşirsin, hele bir yaşlan işte zatürreen seni

bekliyor köşenin ardında en son iyi dostun nerede, kahretsin. Burası yine kanıyor, şu suyu bir döksen her şey biter, notlar kupürler kitaplar sırılsıklam bir yığın olur kan kaybından ölmek daha iyi ölmemenin tek nedeni buysa, şu ötekini açıklamaya çalışan eserim Golyadkin değil hayır, sabah şiltesiyle beraber giden ve Petruşka çay getirip efendisinin evde olmadığını söylediğinde Seni sersem! Efendin benim, Petruşka! diyen *doppelgänger*'i[25] değil ve "öteki," Petruşka sonunda söyleyiveriyor, "öteki"! saatler önce gitti öyle değil işte, Golyadkin'in *doppelgänger*'i gibi değil ben hiç görmedim benimkini, bu intihalciyi görmedim çünkü ben ötekiyim tam tersi, ben ötekiyim bunu daha demin söyledim değil mi? Tam tersi, burada oturmuş sohbet ediyorum Seneca'nın[26] banyoda damarlarını kesmesi gibi ayağa kalktığım anda ben ötekiyim, biz bu Golyadkinler değiliz bir *doppelgänger*'ler değiliz, ya şu ya bu, ya hep ya hiç, mesele milyonlarca tozlu piyano rulosunda açılmış ikili dijitalleştirilmiş delikler deseni sağlıklı düşünebiliyorken bu yığınların arasından Dodds'u bunun için bulmam gerek anladın mı? Bedenden çekilebilen, sökülebilen benlikten bahsediyor, Pythagoras'un gelecekteki hayatlar düşüncesiyle kurduğu bir nevi dini cemaat, ve kendi canları güçleri olan bu tehlikeli demonlar[27] Homeros böyle anlatıyordu, değil mi? Onları sen

kontrol edemediğine göre aslında senin parçan değiller ama seni başka türlü yapmayacağın şeyleri yapmaya zorlayabilirler Aristophanes ve Platon'dan duyduğun karındankonuşanlara gelmeden önce onlar, aman Tanrım denizin karaya attığı bir şey gibi odada tek başıma oturuyorum konuşacak biri, konuşacak bir şey olsun diye! Sohbet ettikleri ve boğuk karın sesleriyle geleceği bildiren içlerindeki bu ikinci sesler ve ve, adları? adları var mıydı? Merhaba? Onu çağıralım, merhaba Strabon?[28] Ona Strabon diyelim, merhaba? Orda mısın? Rrrrrrr. Kahretsin. Konuş benimle, söyle bana bu, duyuyor musun beni? Belki sadece Yunanca biliyordur, şarkı ve dans lan, dım dım dı dım, dım dım di day! O zaman geleceği söyle bana, duyuyor musun? Bu ameliyat, bilmem lazım, geleceği söyle benim için, bu ameliyat veya onunla aynı şeyi yapan bu kimyasallar iş yapamaz hale getiriyor mu beni? Romantik örtüyü çek çıplak hayvanın yegâne, yegâne, aman Tanrım ben ne yapıyorum, onunla, bu sökülebilir benlikle konuşuyorum, bunu kontrol edemiyorum, benim suçum değil yapmayacağın şeyler yaptırması dur. Dur. Durmam ve geri dönmem lazım yeni bir başlangıç yapıp bu dağınıklığın içinde aradığım şeyi bulduğum zaman ilk yapacağım şey stresten uzak durmak nokta, kendime gelmek nefes almak ve stresten uzak

durmak, gazeteler burada çarşaflara karışmış ölüm ilanlarını okuyorum hiç tanımadığım insanlar ölüyor, yedi yıldır içki içmedim. Platon'la bir problemim var, yumuşak ve içkilik armoniler ne? Yumuşaklık uyuşukluk sarhoşluk yakışıksız olur sonra hep cetvelle eline vururlar öncelikle ahlaki ilerleme istenir, asıl mesele, daha önemlisi stresten uzak durmaktır o İyon ve Lidya armonileri ne için, stresten uzak durmana yardım etmek için, stresten uzak dur, uza-, hayır hayır tam burada dur. Bir şey istediğin anda, haz için bir şey istediğin anda ellerine vurur, def edilmiş Lidya ve İyon, ritim, çalgı, listenin sonuna kadar böyle devam ediyor. Arp ve lir ama sadece basit versiyonları süslü dönüşler ve karmaşık gamlar olamaz bu yığında, Dodds'un Koribantlar[29] üstüne yazdıklarını bulmam lazım burada dikkatli, dikkatle uzak durmalı stresten, bütün yaylı çalgıların bir araya gelmesinden daha kötüdür bu,[30] flüt çalmak sadece haz peşinde olan bir sanat değil midir? Defol! Onun Devlet'inde yerin yok ve orada iyi vatandaşlık üstüne küçük bir ders var Kriton'un sonunda Sokrates kulağında uğuldayan flütün sesiyle artık başka hiçbir şey duyamadığını söylüyor, artık, bırak şunu, sanıyorum anladım yapma, aman Tanrım! Kim, Tanrım! Kim o arka tarafa su dolu bardak koyar ki! Bütün gazetelerin, bu Japon zımbalarının üstüne, bacağım-

dan aşağı, kitaplarımın kâğıtlarımın üstüne, ayağa kalkamıyorum nefes, alamıyorum uzak, duramıyorum, evet stresten uzak duralım ama, aman Tanrım. Oturup sökülebilir benliklerle karındankonuşanlarla kangurularla sohbet ediyorum, başka birinin düşüncelerini düşünüyorum varlığım körelip yok oluyor ve ben ötekiyim, ben ötekiyim, oturup otomatlarla konuşuyorum dört dil konuşan Türkiyeli hanım[31] Vaucanson'un flütçüsü, gece gündüz görüp duyduğu hayalet flütçülerinin ruhunu ele geçirdiği Galen'in o hastası gibi bir diğeri de Dodds ziyafette flüt çalındığında panik başladığından bahseder[32] ama bu şey değil, bu şey Dodds'un eski Pythagoras ilmihali dediği şey değil, "Haz" diyor. "Haz her durumda kötüdür; zira biz buraya cezalandırılmak için geldik ve cezalandırılmalıyız" hepsi, bedeni ruhun hapishanesi olarak tasvir ediyor ruh suçlarından arınana kadar tanrılar tarafından burada kapalı tutuluyor, *purgatorio!*[33] Delilik, bunların hepsi delilik, bu hapishaneden kaçmak istedim ben, şuna bak, şu halime bak, derim kâğıt mendil gibi her gün bir kırmızı leke açıyor kanlar bir hafta önce aktı ve bu batasıca zırhlı bacak, iğneyi yemiş ciğer ve alt kısımlarda ne olduğu da kimseyi ilgilendirmez odanın öte ucunu göremiyorum her şey enkaz halde, baştan aşağıya, böyle bir hapishane kaç git buradan bir mumu üfler gibi

ben, ben yapamam hayır ben, ben yapamam. Araf, her yeri araf başından sonuna kadar, ta en baştan beri katharsis. Flütler ve timpaniler! Sefahatin müziği, kafayı yemiş dans eden insanlar gerginlik hallerini tedavi etmekten bahsediyorlar, stresten uzak durmaktan deliliğe teşhis koymaktan bahsediyorlar şu Koribant törenlerinde nağmeler çalıp duruyorlar ta ki hastayı ele geçirmiş olan tanrıya ait nağmeyi tutturana kadar, bu şamatada[34] hastanın tepki verdiği tek nağme, ona azap çektiren tanrıyı bulduğu nağme ki buna tepki olarak rıhtımdan yükselen gürültüler gibi sesler çıkarıyor, günahları için af satın alır gibi sesler azizini seç Meryem'le aynı anda konuşuyor İsa'yla aynı anda konuşuyor Tanrı'yla aynı anda konuşuyor bütün bu suçluluk nedir biliyor, çağlar boyu devam eden bir veba gibi ilk günah sapkınlık sapkınlık üstüne bedeni kangren ediyor yeteri kadar beklersen işi halleder senin yerine, ha raptiye ha şiir ve işte karşımızda Mary Baker Eddy[35] hepsinin hata olduğunu söylemeye gelmiş, fevkalade kötü bir imalat hatası ve işte örneğin ta nereye kadar ıslanmış Tanrım, Tanrım, Tanrım! Yapamıyorum, bundan sonra ne geleceğini göremiyorum geleceği önceden bilemiyorum bütün ihtimallerin haz verdiği ve bir tek benimki, benimki sanki uzun bir koridor gibi kapılar açıldığı kapıların kapandığı yepyeni başlangıç bir kapıya

git ben gelince kapı kapanıyor koş ötekine ama hayır! Olmadı işte bana gelen posta, sırılsıklam olmuş daha açmamıştım bile kurusun diye yayayım şunla, bu ne. Bunun ne işi var burada Tanrı aşkına, mülklerin tapuları, arazi araştırmaları mülkiyet sigortası, bunların kasamda olması lazımdı nasıl geldiler buraya da notlarıma kitaplarıma makalelerime karıştılar, buraya bunların üstüne çalışmaya gelmiştim, tek düşüncem buydu değil mi? İşinin başına geç yeni bir başlangıç yap başka şeylerin araya girmesine izin verme stresten uzak dur kapılar kapanıyor yerleş, yayıl hapishanedeymiş gibi, mezardaymış gibi sedirlerin katafalkın Devlet'in son kitabındaki sedirin yaratıcısı tanrı tarafından yapıldığı, stresten uzak durmaktan bahset. Üç tür sedir bunlardan birinin yapıcısı tanrı, iki tane yapacak olsa onların ardında üçüncü bir sedir belirirdi, işte dülger, ardından da onların yaptığının benzetmecisi ressam,[36] çocukları ve şurada eğlendirilmeyi bekleyen basit insanları kandıracak kadar iyi, bunların hepsini açıklamak zorundayım görüyor musun, çünkü ne kadar vaktim var bilmiyorum, bilmiyoruz ve üstünde çalışmam lazım, şu eserimi bitirmek için, bir yandan da, hepsini tasnif etmem ve düzenlemem her şey çökmeden ve avukatlar ve vergiler diğer her şey gibi bunların da hepsini yutup yok etmeden çünkü bütün mesele bu her

şeyin çöküşü şeyin, şeyin, başlayamıyorum bile görüyor musun asıl başlamam gereken şey bu işte bütün fikirlerim ben daha onları yazmadan çalınmadan önce eserim çarpıtılmadan yanlış anlaşılmadan karikatüre dönüştürülmeden önce ve, havlu, bu dağınıklığın içinde bir yerde olacak çarşaflar soğuk ve ıslak paslanmaya başlamadan bacağımı kurulayayım, elimin tersindeki bütün bu küçük çapraz çizgiler ızgara lüfer gibi görünüyor ama, biraz müzik. Müzik, hakikaten her şey burada başlayıp bitiyor bir dahaki sefere bir insan evladı gördüğümde burada birazcık müzik olmasını isteyeceğim ondan sadece haz için değil hayır, Nietzsche'nin bahsettiği Apolloncu ölçülü güzelliğe dair notları ara bu yığında bir yerlerde olmalı ama mesele bu değil hayır, mesele bu sökülebilir benlik veya ruhun Hades'te[37] işkence görmesi ya da Empedokles'in, Pythagoras'un hatırlama okulundan aldığı bu suçluluk, önceki hayatının ıstıraplarını ve günahlarını hatırlamak için hafızayı terbiye etmek, bu korkutucu ilmihalde buraya cezalandırılmak için geldik ve cezalandırılmamız gerekiyor, çünkü aman Tanrım! Nereye baksan onu buluyorsun, hapishane olarak beden ve işte, başkasıyla nişanlı bir kadının aşkından ölen hahamlık öğrencisi böylece adamın ruhu kadının bedeninde yaşıyor, o uyurken ve bedeni boştayken içeri sızıyor ve

rabbi, orada muhtemelen enfes vakit geçirmekte olan bu şeytanı çıkarmaya geliyor. Bu suçluluk, suçluluk, suçluluk bu yığının içinde bir yerlerde nereye gitsen karşında, aradığım şey, Tolstoy üstüne şu sayfalar değil hayır onları şunun altına koymuştum kırık şeylerle, önceki hayatın günahlarını hatırlamak için zihnini terbiye etmekle bugünkü hafızanın geri gelmesi vakaları, aynı şey değil mi? Psikoterapistiniz rehberliğinde satanizm, yamyamlık ve tecavüz, kilisedeki danışmanınızın yardımıyla istismar ve kürtaj ve uzaylılar tarafından kaçırılmak ve yamyamlığın uygulandığı şeytan kültlerine dair bu canlı, sahte hatıralar ve zavallı kadına eti getirmesi söyleniyor, insan proteini var mı diye analiz edecekler onu ama yani en başta nereden çıktı bu Şeytan? Oku bak onları metinleri ne kadar deli o kadar iyi Ege'de bir mağaraya sürgün edilmiş o deli adamın yaptıklarını bir melek, boru sesi gibi bir sesle haykırıp gördüğünü kitaba yaz[38] dediğinde, senaryoyu yazdırıyor ateşi ve depremi soluyor, yıldızlar düşüyor, güneş kararıyor ve deniz kana dönüyor Yuhanna'nın Vahyi denen, zır deliliğin bu ezici görüsünde, İlahi olan sana daha yakın, aman Tanrım! Sana daha yakın, peki ya koral sanata ve ditiramba ne diyorsun? Kalabalıklara haz vermek için bulunmuş bunlar, değil mi? Stresten uzak durmaktan bahsediyoruz şurada bir yerde küçük bir bar-

dağın içinde haplar olacaktı, başım yarılıyor, titremeyi kes bir kere, titremeyi bir kesebilsem, şurada bir kalem bulup işime dönebilsem, titremeyi bir kesebilsem, peki nerede kalmıştım, neredeydi o. Koribant ve Diyonisyen tedavilerinde flüt ve timpani fobileri ve anksiyeteyi sağaltıyor, ruhen dağılmakla, ağlamakla, kalpler atıyor sanki sanki, sanki timpanilerin vuruşu gibi kafayı yemiş dans ediyorlar marazlı zihinsel durumlarında yok, yok çok yaklaşıyor dans edemiyorum ayakta bile duramıyorum bu öteki, alamıyorum, nefes alamıyorum sadece, sadece şunları, şunları bu yığına koymaya çalışayım, stresten, stresten uzak durmaya çalışayım nefes alayım işime döneyim işte güruhun sesi güruh akış Kalliope[39] yaklaşıyor iki mil uzaktan sesi duyuluyor ve o, bekle. Bekle evet işte burada, aradığım şey burada 1910 bile değil daha, 1905, 1900 otomatik piyano rulo değiştiricisi beş nağmeli altı rulo çalıyor, şuna bak! Neredeyse iki buçuk metre boyunda yedi yüz kilo kadar ağırlığı var, Wurlitzer Orkestra piyanosu, mandolin eki, 38 keman borusu, 36 flüt borusu, orkestra zilleri seti bas davulları trampet ve bir de üçgen ziliyle sanki bu şamatanın[40] reçetesini Platon yazmış evet, evet arkada onun yorumları var burada, taklit sanatlarını ve taklit sanat ürünlerini ve her şeyi taklit edebilen pandomimci sanatçıyı def ediyor, "göğün gürlemesini,

rüzgârın ve selamlamanın sesini veya tekerleklerin ve makaraların sesini, ve flüt, kaval, trampet ve her türlü çalgının çeşitli seslerini temsil etmeye kalkışacaktır: köpek gibi havlayacak, koyun gibi meleyecek, veya karga gibi," koyun mu? Kuzu gibi meleyecek neydi adı, yetişkinden alınan hücreden çoğaltılan ilk hayvan evet insanları klonlamaya başlamadan önce taklit sanatının ürünlerini def etmek mi? Onları nasıl kullanacağımızı söylemek, diyor bu teknikleri bulan bir bilim insanı, benim işim değil ve güle güle Hiroşima, tam bu yazıda bir yerlerde, yakınlarımdan biri kanser olsa onu klonlardım diyor bir başkası, klonu kullanıp kemik iliği bağışlayarak hayat kurtar, cezaevi olarak beden, cezalandırılmaya geldiğimiz ve ceza çekmemiz gereken hayır biz, her şeyi taklit eden pandomimcilik burada bitmek zorunda, bu, delilik bu, bunların hepsi delilik Tanrıya şükür şimdi yaşamıyorum, bilgisayarların oluşturduğu ağın şemasını koyduğum bu yığında yeni bir başlangıç yapayım doğal seçimi ve evrimi taklit eden mutasyonlar geliştiren bilgisayarlar her şey iki boyutlu görünüyordu öyle ki yandan baksanız onları hiç göremezdiniz ama bu, yeni bir başlangıç yap stresten uzak dur dön sen yine, şu, şu yığına evet müzik daha iyice bakmadım bile ama aman Tanrım şuna bak. Şuna bak! Sekiz yıllık sürekli çalışmanın neticesinde diyor bu-

rada ve bu 1906'da oluyor evet çok şükür bugün yaşamıyorum. Deliğe para atma eklentili, elektrikle çalışan rafine bir müzik atraksiyonu olan Wurlitzer arpı şuna bak! Neredeyse iki metre, Frankenstein'ın taklidinin boyunda, bir adet delikli müzik rulosuyla birlikte yedi yüz elli dolar olan bu arp tamamen göz önünde, camla kaplı olduğundan (neredeyse insanî) parmakların tellere dokunuşunu seyretme imkânı sunuyor, tıpkı o, o keçe kaplı tahtadan küçücük insan parmakları gibi, festivallerde haz için lir çalmak mı? Arp sanatçısı Meles'i hatırlar mısın? Dinleyicilerinin iyiliği için çalma ihtimali yoktu değil mi? Hatta onların haz alması için bile çalamazdı, o derece kötüydü,[41] ama arp çalmak hazzın hatırına icat olunmamıştı değil mi? Böylece sonunda hepsi sürüldü de sadece kırlarda çobanın kavalına, kentlerde lir ile arpa izin verildi, ekstra rulolar yedi buçuk dolar ve altı tane beş sentliği tek seferde atıp bir daha ayağa kalkmanıza gerek olmadan altı nağme dinleyebiliyorsunuz, sol bacağımı hissedemiyorum bile dizden aşağısı uyuşuk baştan ayağa titremeyi bir kesebilsem, bir kesebilsem hepsi enkaza dönmüş bir tek kalp hariç, kalp ve damarlar tertemiz yani lanet olasıcalar geri kalan ne işkence varsa çekmek üzere cezaevini açık tutacaklar, kalbin kötü olması seni aniden götürebilir Ambrose Bierce'ın dediği üzere, ileri yaşın, hastalığın

ve bodruma inen merdivenlerden düşmenin üstesinden gelir o, kalemi bul, bir kalemim vardı, işe dönmeli tek sığınağım iş ama nerede kalmıştım? Klonlar ve taklit sanatlarının ürünleri pandomimle ilgili şeyler klonladıkları şeyin iyi mi kötü mü olduğunu bilmiyorlardı, bekliyorlar, şu ıslak battaniyeyi alın üstümden işte bir hap, prednizon oksikodon[42] kim bilir neyin nesi yine de al gitsin başım yarılıyor, o da diğerlerine uymuş değil mi, özgünlüğün çöküşü dinin çöküşü değerlerin çöküşü Huizinga'nın medeniyet tarihinin en önemli dönemlerinden biri dediği şey, Walter Benjamin de Mekanik Yeniden Üretim Çağında Sanat'ta[43] bunu ele alır şu yığının içinde bir yerlerde olacaktı, özgün sanat eseri ritüele dayanır diyor, biraz bekleyin Sayın Benjamin, oraya geliyorum, on sekizinci yüzyıl ortasında sanata tapınmaktan duyulan romantik estetik haz azınlığın ayrıcalığıydı. Diyordum ki, Sayın Huizinga, özgün sanat eserinin temelinde ritüel vardı ve kitlesel yeniden üretim onu bu parazit bağımlılıktan kurtardı. Ah, muhakkak öyle Sayın Benjamin muhakkak, yüzyıl başında din gücünü kaybediyordu ve sanat onun yerini almaya başladı diyebilir miyiz? Aynen öyle Sayın Huizinga, sanat eserlerinin kitlesel olarak teknik imkânlarla yeniden üretiminin manipüle edilebileceğini de ekleyebilirim buna, kitlelerin sanata bakışını değiştirdi

ve onları manipüle etti. Ne söylediğimizi idrak etmezsek, Sayın Benjamin, sanatın şimdi kamu malı olduğunu söyleyebiliriz, az eğitimli olanlar için Mona Lisa ve Son Yemek mutfakta lavabonun üzerine asılacak takvim sanatı hâlini aldı. Aynen öyle Sayın Huizinga, Paul Valéry bunun böyle olacağını anlamıştı, görsel ve işitsel imgeler su doğalgaz ve elektrik gibi uzak mesafelerden taşınıyor evlere ve nihayet, Tanrı hepimizin yardımcısı olsun, televizyon geliyor. Kesinkes, Sayın Benjamin, makineleşmeyle, dosdoğru pazar için üretilmiş sanat eserlerinin reklamı yapılmakta işte Amerika bu. Hep de öyleydi, Sayın Huizinga. Hep de böyleydi, Sayın Benjamin. Her şey bir ticaret nesnesine dönüşüyor ve fiyatı pazar belirliyor. Aynen öyle Sayın Huizinga! Her gerçeğin benzersizliği, röprödüksiyonunun kabul görmesiyle alt edildiğinde özgünlük silinip gidiyor, böylece sanat, yeniden üretilebilirliği için tasarlanır oluyor. Seçimi onlara bıraktığınızda, Sayın Benjamin, kitleler her zaman sahte olanı seçer. Sahtesini seçerler, Sayın Huizinga! Özgünlük silindi gitti, silindi gitti Sayın Benjamin. Silindi gitti Sayın Huizinga. Sahte olanı seçerler, Sayın Benjamin. Bittabi, Sayın Huizinga! Kesinkes, Sayın Benjamofff! Aman Tanrım! Ucu sivri bir kalem bulmanın bir yolu olsa uslu uslu otur sadece stresten uzak dur şarkı söylemeyi de kes,

birileri beni duysa aklını kaçırıyor diye düşünürlerdi, aklını kaçırmış derlerdi evet belki kaçırmışımdır ama taklit sanatlarının ürünlerine ve pandomime dönmem lazım hepsi tam yerine oturuyor, köpek gibi havla Küçük Kuzu gibi mele, Küçük Kuzu seni kim yarattı? Bilir misin seni kim yarattı? Sana kim verdi bütün vadileri şenlendiren böyle tatlı bir sesi? Küçük Kuzu seni kim yarattı? Bilir misin seni kim yarattı? Küçük Kuzu söyleyeceğim sana, Küçük Kuzu söyleyeceğim sana:[44] Seni Doktor Wilmut yarattı, Doktor Ian Wilmut klonladı seni Edinburgh yakınında, İskoçya'da, Platon'un def ettiği taklit sanatlarının bir ürünü olarak - bir parça kâğıt bulayım bunu yazmam lazım, anladın mı? Her şeyi taklit edebilen pandomimciler tarafından köleler gibi klonlandın, sanki, evet sanki Eli Whitney'in çırçır makinesi dünya pazarında Amerikan pamuğu için devrim yaptığında Virginia'da beslenen siyah köleler gibi, insanlar milyonlar kazandılar, Afrikalı köle ticareti yasaklandı, kanun dışı, bitti gitti, böylece pamuk üretmek için köle yetiştirmek Virginia'yı muazzam bir besi çiftliğine çevirdi diyor Henry Adams'ın kendinden daha zeki kardeşi yılda 40 bin siyah ihraç edildi fiyatı pazarın belirlediği güney eyaletlerine bir kâğıt parçası iki koca yığın dolusu ama hiçbiri yok bekle, burada bir mektup var neredeyse kurumuş, göz testi ya-

pan doktorlardan gelmiş, sulanmış gözlerin bulanık görüşünü açacaklarmış predni- hey Tanrım prednizondan mıymış? Prednizondan değil diyor, katarakt geliştirmişsiniz ve bu durumu düzeltmek için gereken ameliyatlar için en kısa zamanda randevu alınması aman Tanrım! Ameliyatlar mı? Sanıyorlar ki ben, aynı şey aynı şey bu aynı Tanrı'nın belası şey üremeleri için köle beslemekle fiyatları pazarın belirlediği yerde köleliğin George Washington'ın dediği gibi kazandırmaya devam ettiği sürece kaldırılmayacağı yerde, hizmet etmek üzere klonlanmak şu yığınlardan birinde bir yerde bir mektupta arabam varken soruyorlardı organ göz ve doku bağışçısı olmak ister miymişim şu paketi açtıklarında yüzlerini görmeli! Bu organ nakillerini bekleyen elli binden fazla kişi var orada, silahlar için değiştirilebilir ilk parçalar yine bu Eli Whitney denen adam tarafından yapılmış iki yüz yıl önce burada biraz karıştırıyorum neden çünkü bunları yazmam lazım hepsi kaybolmadan önce, çalınmadan önce, yalnız sırasını doğru kurmak lazım, neyin ardından ne geliyor post hoc ergo[45] bu oyunu kazanamazsın çünkü oynuyor olmanın amacı bu değil bütün bu kaos ve şans, paradoks ve sapkınlık bataklığını işlemeye, sebep ve sonuç fikrinin kökünü kazımaya çalışıyorum ve, ve kaybetmeden önce nefes almaya, bu karındankonuşanlar ve sö-

külebilir benlikler üremeleri için besleniyor ve klonlanıyor çünkü temelde bu var, bireyin yok olduğu, benzersizin yok olduğu, özgünlüğün yok olduğu yerde, sadece özgünlük değil özgünlük kavramının tamamı, güzel yaratıya daha yaratılmadan duyulan o sevgi o o, Chesterton'dı değil mi o? Yaratılmış hayatın bu yaratıda onu aşan sevgiyle doğal olarak bir olması, onu yaratan sevginin kutlanması buna agape diyorlardı, erken kilisenin bu sevgi şenliği, evet.[46] İşte kaybolan bu, taklit sanatının büyük ölçekte yeniden üretilmek için yapılmış o ürünlerinde bulamadığın şey işte bu biraz kâğıt bulmam lazım, boş bir kâğıt parçası nihayet kalemim var, şimdi, şimdi. Bir şeyleri açıklığa kavuşturma şansı işte Friedrich'in kitabı diğeri nerede, ikisini karıştırıyorum pasajları işaretleyip kim neyi söylemiş bulabilirim, Glenn Gould'u bulayım, Friedrich'in biyografisinden daha iyisini yapamam baş döndürücü bir şey bu, fevkalade bir yazar gazeteci ve bir dâhi, piyano dehası kendisi, binlerce not var ama hangisi? Glenn hakkında notlar alıp taslaklar hazırladı altı hafta ama bu ikisi de olabilirdi, sonunda bunların yazdığı şeyin önünü kestiğine karar verdi ve hepsini yok etti ama Wertheimer'in kendini asmadan önce binlerce notunu yok etmesine benziyor bu, ya en iyisi olsun ya da hiç olmasın bu da Horowitz, Horowitz'e karşı bolca garez ve

kıskanma ikisi de olabilir, iki kitap da olabilir ama neden, Horowitz'in ihtişamını ya da aldığı alkışı kıskandı çünkü Gould dinleyiciler önüne çıkmaktan nefret ettiğini söylerdi ve alkışlarından nefret ediyordu değil mi? Çünkü piyanonun senin düşmanın olmasına izin vermek kolay zira performanstan duyulan dehşeti simgeliyor, Gould'la tanışmasaydım piyanoyu bırakmazdım, piyano yok artık! dedim. Kesinlikle hiç sanatçı yok! *Goldberg Varyasyonları* bir uykusuzluk hastasının geceyi geçirmesine yardım etmek için bestelenmiş, haz her durumda kötüdür diyor Pythagoras ruhu okşamak için bestelenmiş ve Wertheimer'i öldürdüler çünkü biz buraya cezalandırılmak için geldik ve cezamızı çekmemiz gerek burada biraz karıştırıyorum bu sökülebilir benlikler ve sana yapmayacağın şeyler yaptıran demonlar yüzünden, Glenn bir Bach konçertosunu çalarken fazlasıyla kaptırıp o hayat dolu finalde tuşların üstünde başparmağını kesmişti ya hani? Piyano olmak istediğini söyler miydi o zaman? Steinway olmak istediğini çünkü Bach ve Steinway'in arasına girmekten nefret ettiğini çünkü eğer Steinway olabilseydi Glenn Gould'a ihtiyacı kalmayacaktı öteki olacaktı. Bir arada hem Steinway hem Glenn olacaktı kanguru gibi öteki olacaktı! Kontrol onda olacaktı, mükemmel performans için yaratıcı hile dediği birbirine

ekleme, düzenleme, değiştirme safhasını tamamen kontrol ediyor olacaktı, mekanik olarak taklit edilemeyecek yükselen bir melodi dizgesiyle ama taklit edilebildi oldu işte bu şeyleri tümü onun için, kahretsin. Şurada vardı hepsi diğer kitabı bulamıyorum kalemi aldım yazmaya zaman bulamadım iyice karıştı her şey ama mesele bu işte işin temeli bu onu kaybedemem, onu şimdi kaybedemem çünkü yanlış anladım iyi ki de yazmamışım bu özgünlük konusunu ve mükemmel performansı demin ne dedim ben, Almanya'da evet orada olduğu için mekanik olarak taklit edilemeyecek melodi dizgesi evet başka nerede olabilirdi ki? Freiburg'da Welte diye bir aile ve yeniden üreten piyano, Welte-Mignon ki sadece notaları kaydetmekle kalmayıp sanatçının kattığı tüm nüansları ve incelikleri de yeniden üreten daha fazla deliğe sahip, Debussy ve Grieg'in Rahmaninov George Gershwin ve en büyük piyanistlerin hepsinin, Paderewski'nin ve Tanrı bilir kimlerin kendi eserlerini çaldıkları benzersiz performansları yeniden üretiyor, görmüyor musun? Bu Welte, Duo-Art Piyanoları, Ampico her yere girmişti bunların yaptığı geçici olanı kalıcı hale getirmekti, müziğin uçucu tabiatına muhteşem müziğin muhteşem icrasının uçup giden tabiatına kalıcılık vermek özgünlüğün can alıcı noktasıydı o, bütün özgünlük kavramını koruyan şeydi o

kulağının üstüne yattı Leonardo da Vinci resmi müzikten üstün bir sanat sayarak, müziğin fani niteliğinden dolayı, onu kaybedemez hayır, yazmama gerek yok bunu unutamam, güzel, uzayın eğimli olduğunu keşfetmek gibi sade ve güzel aman Tanrım, bunun incecik sadeliği, Ockham'ın usturası[47] güzelliği çıplak izlerken bunları yazmam lazım kaybolmadan önce diğer her şey gibi ben yazma fırsatı bulamadan çalınıp gitmeden önce zira Gould Bach ile Steinway'in arasına girme fikrinden nefret etti eğer Steinway olabilseydi Gould, Glenn Gould'a ihtiyacı olmazdı Glenn Gould'un, Welte'nin yeniden üretme aracıyla Debussy'yi piyanoya koyduğunda Debussy'ye de ihtiyacın kalmazdı. Grieg'e ihtiyacın olmazdı Gershwin'e ya da Paderewski'ye onların hiçbirine ihtiyacın olmazdı çünkü onların özgünlüğü zaten senin elinde olacaktı ve özgünlük kavramının tamamı korunacak, müziğin kendisi ile uçup giden icrası sonsuza dek bir araya getirilecek, ona özgünlüğün can alıcı noktası olan kalıcılık verilecekti tıpkı, bunun için bir fizik kanunu olması lazım, onun, veya belki de, belki de ben bulmuşumdur onu. Artık piyano yok! Sanatçı katiyen yok, efsanevi performans dedikleri şey yok ah benim babaannem Paganini'yi dinlemişti, her yönüyle muhteşem, şeytanla aynı kulvardadır derlerdi evet kendi canları ve güçleri

olan şu tehlikeli demonlardan biri, sen kontrol edemezsin o seni başka türlü yapmayacağın şeyleri yapmaya zorlayabilir, yoksa Gottschalk mıydı? Louis Moreau Gottschalk mı? Muhteşem baş döndürücü bir piyanist, Chopin öyle demiş onun için, Liszt de demiş, Berlioz da demiş, o bizim hiç dinleyemeyeceğimiz icracı, peki ya besteci yanı? Ya yazdığı müzik? Öyle kötü ki, yaptığı şey adi barlara yaraşacak oynak bir şey, dinle bak. Tıpkı benim intihal yazılarım gibi, daha ben düşünmeden düşünülen benim fikirlerim gibi o da otomatik piyano icat edilmeden elli yıl önce otomatik piyanoların en kötü para delikli makinelerine göre müzik yazmış. Ha raptiye ha şiir müzikle ilgili olmayanlar ve yarım yamalak ilgilenenlerin oluşturduğu muazzam pazarda önemli olan hazzın miktarı, duymadıkları için müziğin değerlerine dair gerçek bir anlayışı olmayan bu rasgele kişilerin, müzik kulağı yok onların, o kadar, pianissimo'yu sforzando'dan, diminuendo'ları crescendo'lardan, bir sanatçının icrasını ötekinden farklı kılan o incelikli ton geçişlerini birbirinden ayıramazlar Welte-Mignon'un on on beş dolardan satılan bu yeniden üreten piyano rulolarında hiçbir şekilde duyamadıkları bu benzersiz incelikler için para ödemek akıllarından bile geçmezdi, sanki Amerikan endüstriyel mücadelesinin her yere yayılan gürültüsüne karşı

kulakları tıkanmış gibi tıpkı benim sol kulağımın geceleri stresten dişimi gıcırdatmaktan dolayı tıkandığı gibi, evet. Evet stresten uzak duralım, Tanrım bunları yeniden yaşamak ki belki de hâlâ yapıyorum bunu. Belki de hâlâ geceleri dişlerimi gıcırdatıyorumdur bilmenin yolu yok çünkü uykudayım, öyle mi? Beni duyacak kimse yok belki de kulağım duymuyordur artık ve bundan haberim bile yoktur çünkü duyacak hiçbir şey yok eğer, dur bir dakika, dur eğer şu bardağı şuna karşı tutarsam ve kalem nerede onunla vurursam, titremeyi kessene bir şu ıslak çarşafı, üstüne ayağımı oynatayım o kadar uyuşmuş ki nerede olduğunu bile bilmiyorum Tanrım hokey ağız koruyucusuyla bunları yine mi yaşayacağım on iki saniye kaynar suda iki saniye soğukta ağzına koy şekil alsın fakat pek fark etmez aslında sol kulağımın tıkanmış olması duyacak bir şey yok nasıl olsa zihnimden uzaklaştırayım bu konuyu, stresten uzak durup sadece kafamı tekrar ona, yüzyıl başında olana vereyim, güney Avrupa'dan gelen güruh tıpkı kendileri gibi yeniden üretilmek için üretilen pandomimcilik sanatının taklit ürünlerinin cümleten fakir Roman Katolik alıcı kitlesi demekti burada pandomimci rahipti ve uçurum açılıyor, Hollerith'in bir araya getirdiği büyük 1890 nüfus sayımına bir bak yeter işte başlangıç burası. Burada sıralama anahtarının ve delikli

kartın[48] ve IBM'le NCR'ın ve dandik bir piyano rulosundan miras kalan bütün tuşlu dünyanın başlangıcı vardı uçurum büyüdü, Aeolian nihayet üreterek çoğaltan piyano hareketine katıldığında Duo-Art Piyanola piyanolarıyla savaştan hemen önce, bunlardan birini bir Steinway'e takmışlardı, Platon'un en iyi eğitilmiş seçkinlerinin hazzı için, sostenutoyu kullanımını ve yumuşak pedallarını ve tempoyu ifadesini ve saldırısını duyuyormuş gibi yaptıkları eşsiz büyük sanatçının hazzı için, tanıtım yapıyorlar ve şahitlik ediyorlar Welte ve Aeolian ve Ampico ve Angelus and Apollo[49] için, zira böyle şeyler daha kasalarının ahşabı işlenmeye başlamadan dört veya beş bin dolar ediyor tıpkı Tommiks'in evine uysun diye İspanyol Rönesans tarzını tutturması veya sinemanın çocuk yıldızı Jackie Coogan için yapılan altın yaldızlı çelenkler ve mineli fildişi eski kutu üzerindeki süslemeler veya Rudolph Valentino'nun Angelus'u gibi hepsi buradalar daha şimdi gördüm, nerede o liste, son satıra kadar kraliyet ailesinden daha şimdi evet unvanı merhum kocasından kalmış Çin İmparatoriçesi buradaki mektup Prens Ch'ing'den gelmiş o hepsinin önüne geçmiş Apollo otomatik piyanosuyla ta 1906'da tam da kâğıdın kenarına yazdığım bir şeye denk geliyor, son 1/8" 51 100/bn saniye ne, benim yazım mı bu? Öyle olsa gerek, titrek belirsiz bugüne ka-

dar verdiğim bütün yanlış kararlardaki gibi başka türlüsü olmadı zaten, kimse için bir şeylerin üstesinden gelemedim, neden burada bu ümitsiz projede son buldum şu sökülebilir benlikler ve karındankonuşanlarla sohbetler bn'deki birbirine girmiş harflere geri döneyim okuyamıyorum bile kişiliğini gösteriyor bütün meselenin temelinde de bu var, kişilik eksikliği anladın mı tam burada paranın paraya dair fikirlerimin, paraya dair genel görüşüm bütün hayatımı kaydırdı ve şu, şu tüm, stres evet stresten uzak duralım Freud'un hiç önemli olmayan saçmalıkları ile Platon'un zengin eğitimli seçkinleri arasındaki uçurum açılıyor, yeniden üreten piyanoyla Paris'te Élysée Sarayı'nda ve Londra'da Kraliçe Mary, Bulgaristan'ın eski kralı Ferdinand, Türkiye Sultanı, Mısır Hıdivi, İran Şahı ve Siyam Kralı, Roma'da Mussolini, unvanı kocasından miras İtalya Kraliçesi, Argyll Düşesi ve merhum majestesi, Rus İmparatoriçesi Aleksandra Fedorovna, ta Marie Antoinette'in altın kanaryasına kadar düz giden hat ve Bastille'deki o güruh ama burada Vincent Astor'un[50] müzik odasındaki Amprico ile USS Delaware savaş gemisindeki altı adet otomatik piyano arasında açılan uçurum para ve demokrasiydi, ağaç devrildiği sırada ormanda[51] olan Helen Keller[52] ile şey arasında, hayır, hayır dur. Dur, az önce yaptığım bu koca keşif evet, kâğıdın kena-

rındaki bu karalama bir keşif aslında, teknoloji! Aman Tanrım teknoloji! Yüz yıl önce çekicin bir inçin son sekizde birlik kısmını aşıp tam gereken ses yüksekliğini sağlayacak şekilde tele değmesi için gereken süreyi saniyenin yüz binde elli biri olarak ölçen bu kayıt aygıtı! İşte bütün mesele! Bütün meselenin kanıtı bu, bütün fikrimin bütün tezimin, teknolojinin anası eğlence bu büyük projeden ayrı bir makale yayınlamalıyım, yayınlayabilirdim, bunu müziğin kendisinin içinde korunan özgürlükle birleştir ve de en iyi icracının ya da bizzat bestecinin uçup giden performansıyla, Grieg'in kendi dehşetengiz Düğün Marşı'nı icrası gibi bir parça kâğıt bulsan da burada bir yerde yazıya geçirsen birisi çalmadan, tabii bunu yazmanın çalınmasına davetiye çıkarmaktan farkı yok, burada her taraf kuruyan yazışmalarla dolu şunu yazacak bir şey bulsam çünkü işin özü bu ta en başı, anladın mı? Vaucanson'un flütçüsüne geri dön o da bize Jacquard'ın tezgâhını getirir her halükarda kötü olan hazza ve Pythagoras'un feci ilmihaline dön otur burada küplere bin birden kolumun alt yüzünü gördüm imparatorluğun erguvan moruna dönmüş çarpmama bile gerek olmadan, bir şey almak için ağırlığımı koluma verdim herhalde, nefes al stresten uzak dur kafanı şu konudan uzaklaştır, pandomimcilere ve klonlara dön ve gözünün gördüğü her

şeyin makineleşmesine, eğlence ve ikili sistem ve ya hep ya hiç bilgisayar nereden geldi bunun teknolojisi bir kere, hiç de umurumda değil, hiçbiri değil, kontrol edemediğin bu tehlikeli demon gibi senin bir parçan değil aslında ama seni bir şeyler yapmaya zorlayabilir yapmayacağın şeyleri, kafam yarılıyor dişlerimi gıcırdatıyorum beni duyan olsa kaçırıyor zanneder, kaçırdığımı zanneder evet belki de kaçırmışımdır zaten bu yüzden geri dönüp şunun üzerinde, teknolojiyi tartabileceğin ve sayabileceğin ve ölçebileceğin, aman Tanrım evet teknoloji! Yüz yıl önce bir inçlik bandın son sekizde birlik kısmındaki çekicin inme süresini saniyenin yüz binde elli birine kadar ölçmek mi? Sağlık bilimlerinde büyük bir çığır açmak için değil hayır, daha ileri silahlar tasarlamak veya aero, aerodinamik için değil hayır, eğlence için, en üst düzeyde müzikle haz için Platon'un eğitimli seçkinlerini eğlendirmek adına, uçurumu açıyor evet, Huizinga'nın, sanata tapınan estetik hazzın azınlığın ayrıcalığı olduğu on sekizinci yüzyılı ile, herkesin kendi kendisinin sanatçısı olduğu bugünün dünyasındaki demokrasi arasında, Platon'un rasgele insanlarının şu demokrasisi ve sanata evet ama sanatçıya hayır çünkü o bir tehdit, çünkü yaratıcı sanatçı tehdit olmak zorunda bu yüzden icracı tarafından çiğnenip geçiliyor, pandomimci tarafından tehdit olmayan

taklitçi tarafından tam burada görüyor musun, tam burada Jung'da evet İsviçreli ikiyüzlülüğünün derinliklerinden müzmin demokrat olduğunu söylüyor kendisi fakat doğa aristokratmış, elitistmiş, kendisi de öyle, Quod licet Jovi diye alıntı yapıyor, non licet bovi[53] çizgiyi tam buradan çekiyor, değil mi? Nahoş ama ebedi bir gerçek demişti buna ama bunun ne gibi bir Tanrının belası nahoşluğu var ki? Ebedi gerçek, tüm mesele bu değil mi zaten? Şair, içinden gelen bir aydınlanmayla sıradan kalabalıktan ayrılan sanatçıdır Platon'a göre, çünkü Platon değil bile bu hayır bu Dodds kahretsin nerede bu Dodds? Tam buraya koymuştum değil mi? Onu getirdiğimi biliyorum, biraz Flaubert biraz Nietzsche Huysmans Heidegger biraz Tolstoy hatta Friedrich'i ve Beyzbolun Fiziği'ni[54] bile getirdim de onu mu getirmedim? Çünkü Demokritos'tu o, tam burada Dodds'un kitabında, Demokritos en iyi şiirlerin "ilhamla ve kutsal bir nefesle" yazıldığını söylüyordu o cümleyi hatırlıyorum, ilham ve kutsal nefes bizi mantıktan uzaklaştırır ve mantığın üstüne çıkarır, içine vahiy gelmesi bir nevi, içinde mest olmak bir nevi hatta anormal bir zihinsel durum bizi yok etmeye gelmelerinin nedeni, neden derler ki elitin ölümünden korkuyorum çünkü bu kendi ölümüm demek olur elbette sahiden suçlayamam onları, hayatımda her konuda yanıldım hepsi

hile ve kurguydu, bunu herkes bilsin bir tek kızlarım hariç belki hâlâ kurtarabilirim onları, onların suçu değil değil mi? Unutulmuş olmam akademi müfredatının ölmüş beyaz adamlarıyla beraber rafta kalmış olmam ödüllerimin unutulmuş olması çünkü ne de olsa bugün herkes ödüller veriyor eğlendirilmeyi bekleyen miskin sürü için, eğitmeye çalış onları, o "Eğitici" piyano rulolarından satın aldılar mı onlar, elle piyano çalmayı öğreten, hayır, ayaklarıyla çalıp içlerindeki beklenmedik yeteneği keşfetmeye aynen devam ettiler işte Flaubert evet, "demokrasi rüyasının hepsi" diyor,"proletaryayı burjuvanın aptallık düzeyine yükseltmekten ibarettir." Seçkinciliğin özünü arıyorsan işte karşında Flaubert, sanata dair görüşüyle, "sanatçı sanatında, Tanrı'nın doğada göründüğünden daha fazla görünmemeli, sanatçı gelecek nesilleri kendisinin hiç var olmadığına inandırmayı başarmalı", aman Tanrım bu değişme hızıyla bir nesil dört gün filan sürüyor ne gelecek nesli? Her yerde var olmak ama hiçbir yerde görünmemek yazarın ölümünü kucaklamakta son buluyor, yazar ki niyetleri ile metnin zaten belirsiz olan anlamı arasında hiçbir bağlantı yok, çok boyutlu bir uzay ki çağdaş yazar burada bu sökülebilir benlikle beraber doğmuş içindeki bu ikinci ses karındankonuşan kısık sesiyle geleceği öngören, Strabon? Duyuyor musun beni?

Çıplak hayvanların üstünden romantik örtüyü çek al bunların tek amacı soylarını ırklarını kabilelerini ailelerini devam ettirmek başka herkes için seks haz içindir aynı flüt gibi, ha raptiye ha şiir "insanın duyabileceği en yoğun haz" diyor benim parlak Sigi'm, hazzı ara, ne için kullanıldıklarına dair hatta kullanıldıklarına dair bile en ufak fikirleri yok ta ki dünyaları başlarına yıkılana kadar, doktorlar avukatlar kürtaj zina thimble theatre[55] hiçbir şey öğrenmedik hiçbir şey unutmadık en başa dön ve hepsini tekrar yap. "Yegâne derdim çalışmak ve unutmak" der Tolstoy "ama neyi unutmak? Unutulacak bir şey yok" peki sonra? işte parça burada "bundan böyle roman yazmayacağım," yaklaşık otuz yaşındadır, "insanlar ağlıyor, ölüyor, evleniyor, ben de oturup "kadın adamı nasıl sevmiş" diye kitaplar mı yazacağım? Utanç verici bu!" Ve başka neredeydi evet burada "kötü kitaplar okumak kendi hatalarımı anlamama iyi kitaplardan daha çok yardım ediyor. İyi kitaplar beni umutsuzluğa düşürüyor" belki de benim bu koskoca absürt proje fikrimin çıkış noktası da bu başarısız olma korkusudur, sanatçının yarattığı teknolojinin onu ve piyanoyu yok etmekte kullanılması, otomatik piyano ve yavrusu bilgisayar tam da Amerikalılara has bu tesadüf korkusunun, olasılık ve belirsizlik korkusunun karşısında barikat kuruyor, bu başarısızlık korkusu

bu damga ki kalabalığı seçkinlerden ayırıyor Flaubert George Sand'a yazmış, "Kalabalığın, kitlenin, sürünün, her zaman tiksinç olacağını düşünüyorum. Hiçbir şeyin önemi yok akıl sahibi küçük bir azınlıktan başka, hiç değişmeyen, meşaleyi devreden" dik oturmaya çalışıyorum burada titremeyi kestim ve kuruyum zihnimse apaçık, her şey yerli yerini buluyor karındankonuşanlar yazarın ölümüyle geri gelmeden yazmalı hepsini, sanatçının tekil okurla yalnız çabası Hawthorne'un söz ettiği kamunun, kalabalığın zevkine hitap etmekle gelen başarı düşüncesi dehşet veriyordu, satılmış olduğunu gösteriyordu bu, *The Marble Faun*'un yazarını kitap turuna göndermek mi? Çıkıp *The Blithedale Romance*'ten okuma parçaları versin bön bön bakan haz peşindeki bu tesadüfi insanlar kümesine okuma yazma bilmeyenlerden ve yarı okuryazarlardan oluşan, kitaplarını değerlendirenlerin kötü zevkini tatmin etmek için yazan şairleri iştahla yalayıp yutan bu muazzam pazarda birbirilerine talimat vermek oluyor sonları, sanatta bu parlak demokrasinin meselesi budur değil mi? Çık ve Hawthorne'un "şu eğri büğrü yazan kadınlar güruhu" dediği insanlarla beraber performansını sergile, kaosu zorla düzene sokmaktaki makineleşmiş dehasıyla Poe bile halkı azarlıyor ve şöhrete susuyor, ve Melville, Tanrım ya Melville? *Moby Dick*'e başlar,

herkesin okuması isteğiyle ve onlara meydan okuyarak bitirir, yazmak için borç para almak zorunda çünkü Harper's ona avans vermez, kitabı yayınlarlar ve hâlâ onlara yüz kırk beş dolar seksen üç sent borçlu kalır hiç unutmam bu rakamı, "dolar beni lanetliyor!" der Hawthorne'a, o felaket Pierre'i yazar otuz sayfa okumaya dayanamazsın okurları gitmeyi bekledikleri yere götürmek zorunda hissetmekten nefret eder, seçkincilik mi dedin, kendini sıradan sürüden ayrı tutmak mı mantığın ötesinde mantığın üstünde olmak mı ölü beyaz adamlarla ıskartaya çıkarılırsın bir de bakmışsın Gümrük Dairesi'nde günde dört dolara çalışıyorsun insanlıktan çıkmış olarak, sürü anonimliğine varacak kadar, aşağılanmış hadım edilmiş tehdit olarak ortadan kaldırılmış mesele bu işte açıklamak zorunda olduğum şey bu. Tabii ki kimseye hiçbir şeyi gerçekten anlatamazsın işte bu yüzden sadece açıklamaların açıklamalarını görüyoruz dosdoğru Wiener'e dönelim ne demişti mesaj ne kadar karışıksa hata yapma ihtimali o kadar fazladır öyleyse elli sentlik piyano rulosu denen romantik klişe meselesinde duralım demokrasinin yüceltilmesinde mevzu bu işte, Mill'in, de Tocqueville'den aldığı çoğunluğun tiranlığında mevzu bu onu bu meşhur etti, Mill'in ömrü boyunca kendine ait bir fikri olmamıştı ta ki işkenceler içinde,

müziğin kombinasyon imkânlarının tükenme tehlikesi olduğunu söylediği, o kışa kadar. Bir oktavda beş tam iki yarım ses aralığı bunları sınırlı sayıda şekilde bir araya getirebilirsin sadece birkaçı güzeldir ve onlar da şimdiye kadar bitmiş olsa gerekir başka Mozart yok, başka Weber yok, ABD Patent Ofisi başkanının 1875'te Amerika'ya yayılan icat çılgınlığında icat edilebilecek her şeyin icat edildiğini düşünerek istifa etmesi gibi ama icat çılgınlığı asıl ertesi sene başladı onunla evet onunla, otomatik piyanoyla, dönüp dolaşıp hep ona geliyorum, bütün yollar Roma'ya çıkar ne anlatmaya çalışsam hep ona dönüyorum, bu yüzden desteklenmesi gerekir benim bu eserimin şuna bak. Şu dağınıklığa bak, bu yatağa bu boş odaya bu ilaçlara bu ilaçların maliyetine bak baş ağrısı geçti her şey apaçık ortada ilaçlardan olsa gerek hepsini devlet karşılıyor olması gerektiği gibi sorun senin silinip gitmen gerekmesi. Sürü anonimliğine düşmen gerekmesi, aşağılanman ve yok edilmen Melville gibi bir sanatçının tek kuruşu kalırsa onu da harcatırlar git Gümrük Dairesi'nde çalış vatandaş olarak hayatta kalabilmen için insanlıktan çıkman gerek, bir metrekare malın olsa sen yine de kendi kendine yeter sayılırsın çünkü malın senin kim olduğundur Amerika bu işte, Batı dediğin bu işte hep de buydu burada açıklamaya çalıştığım. Aslında hiç kimseye hiçbir

şeyi açıklayamıyorum hayır ama eğer elimizde olsaydı eğer elinizde olsaydı kendi kendine açıklamak ve, ve dur, kahretsin! O tapuları, arazi araştırmalarını, mülkiyet sigortasını vergi kayıtlarını getirmeliydim mülkleri bölüştürmeli ve halletmeli ve kızlarımın üstüne yapmalıydım avukatlar ve vergiler hepsini yutmadan önce bana yardım etmesi gereken bana arka çıkması gereken devlet tarafından perperişan ediliyorum hepsini vergi olarak ödedim yıllar yılı vergiler mülksüz kaldım şimdi her şeyi üçe böl her kızıma bir parça ve hepimiz kazançlı çıkalım, bakım masraflarıyla tamirler kiralarla mülklerin idaresiyle onlar dertlensin ben de her birinin yanında yılın üçte birini geçireyim, işime bakayım onlar bana sahip çıkarlar ve cömertliğimi göstermeme müsaade ederler ve onların da bana sevgilerini gösterme fırsatı olur. Paramı vereyim onlara şimdi ne kadar nakdim menkulüm neyim varsa vereyim vergileri oradan öderlerdi benim de devletin işini bitirmesi için otuz iki ay beklemem gerekirdi ama muhtemelen sadece vergileri öderlerdi şimdi parayı almalarından emin olayım ve dımdızlak kaldık, ne olduğunu bile bilmiyorum hepsi hesap özetlerine geliyor herhalde tam burada şu ıslak yazışma yığınının içinde bir yerlerdedir ama benim tek sığınağım onlar. Kayıp, hepsi kayıp nereye baksan kayıp, kalan tek sığınağım, hafızamdan keş-

fimden geriye kalanlar için tek sığınağım, mini minnacık yelek cebime sığacak kadar ölümsüzlüğüm gibi olacak sandığım şey için, evet cömertliğim ve onurum için sığınağım, hiçbirine başka yer kalmadı yanlış yönlere gittim. Her konuda yanıldım yıllar yıllar öncesinden, herkes hakkında özellikle de arkadaşlar, hepimiz arkadaşız sanıyordum dolu dolu kendimi ne sandım ki ben soytarıydım iki boyuttan ibaret bir karikatür yana döndüğüm anda kimse göremezdi beni, ıskartaya çıktım unutuldum eserlerim unutuldu ödüllerim unutuldu ödülün hâlâ bir anlamı varken şimdi herkes çıkmış birbirine ödüller veriyor kazananlara bile değil hayır biz hepimiz ödül verenler için birer figüranız sadece, pandomimci taklit o yarı okuryazar ve okuma yazma bilmez kalabalık için eğlence kaynağı, yazılanları okumak gerek onlara hepsi,Tanrım bir kere en baştan okumayı neden öğrendik biz? Üç yaşındakilere okursun, kalkıp okuma yaparsın bir performans sunarsın ki bunda Hawthorne'un yazar ve okur arasında, okur ve sayfa arasında gördüğü ateşli özgünlüğün zerresi yok, mesele bu, onunla tekil okur arasındaki o yalnız çaba evet, gecenin bir yarısında elinde baltayla peşinden gelen kişi veya Melville'in popüler bir yazar olmak isteyen acayip kahramanı Pierre, onu intikam için yazmış olsa gerek, güruhun ikisinden de alabileceği

yegâne intikam sinemaya gitmek, otuz elli yüz kırk beş dolar seksen üç sente karşı yüz milyon dolar, müthiş sersemletici nihai girişim. Dâhil olma yanılgısı yok artık, müziğin en büyük heyecanı onu kendin çalmakken, duygularını had safhada harekete geçiren kendi katılımınla içindeki hiç beklenmedik yeteneği keşfetmekken yo, bitti artık. Asli topluluk, uyuşturulmuş ve susturulmuş sürü kan seks ve silahlara ağzı açık bakıyor[56] birbirilerini havaya uçurup paramparça ediyorlar katılımcı mı aradın en fazla bunu gören çocuklar, sabah okula geliyor ve sınıf arkadaşlarını tüfekle tarıyorlar seçkincilik yok artık seçkin yok artık hayır nereye baksan sadece kalabalık yayılıyor bilmem nesiyle, neydi, o ne diyordu buna, havacıvayla oyalanmalara diyordu Huizinga, ve çiğ sansasyon hevesine duyulan doymak bilmez iştahlarıyla, vasatın kitlesi uçurumu açıyor bir eserin popülerliği onun vasatlığının ölçüsüdür der Melville haber yok daha değil mi? Kitlelerin yazarın yurdunu işgal edişi der Walter Benjamin yüz yıl sonra, çitler yıkılmıştır artık yurt diye bir şey kalmamış, ölü beyaz adamlarla beraber ıskartaya çıkarılmış olmak esaslı bir uçurum mu istedin, en başta hiçbir şeye değmeyecek insan kitlesine yukarılardan aşağıya doğru bir bakış, bazı insanlar ile diğerleri arasındaki uçurumun bu diğerleri ile hayvanlar âlemi arasındaki uçu-

rumdan daha büyük olduğunu gösteren, evet Nietzsche'ydi bu onlar onu burup şeklini bozmadan önce ve hepsi, nefes alayım evet stresten uzak durayım da almaya çalışıyorum şunu, ayağımı şuraya almaya akla benim parlak Sigi'min şu insanlarda iyi olan pek bir şey bulamadığını getiriyor Muhterem Oskar Pfister'e kendi tecrübesine göre çoğunun beş para etmez olduğunu söyleyerek bu bir yandan geliyor diğer yandan da Tolstoy bu paçavralara karşı sorumluluklarıyla, demin buralardaydı Tolstoy'un o paçavraları şeyin altında, dur, dur ne zamandır bunu arıyordum evet o mitoksantron iğnesi yan etkiler nefes darlığı, bel ağrısı, ayakların ve bacağın alt bölümlerinin şişmesi aman Tanrım, tüm bu iyiliklerin kaynağı olan sen hangilerini uygun gördün? Burada iğnenin damara girdiği yerde hiç renk değişimi yok, olağandışı çürük veya kanama neye olağandışı diyorlar acaba bunlar? Diğer kolum mor zaten bu da çiçek bahçesi misali açıyor, kırmızı gözler sarı gözler gözlerin beyazı maviye dönüyor onları görmenin yolu yok artık duymaktan başka duyacak hiçbir şey yoksa dişlerimi gıcırdatıyorum, üstünde kan var hayır kan değil gömleğin üstündeki, işte gömleğin kendisi evet benim gömleğime benzemiyor benimki ince Mısır pamuklusu ince pamuklu buysa kaba muslin gibi yakası da yok değil mi? Net göremiyorum o duvarda hiç

ayna yok uzun zaman önce bir yaz burayı bir aktrise kiralamıştım, köşede duran o mor velur sandalye, yastığında uzun bir yırtık olan, onun köpeği kadının bir Alman çoban köpeği vardı yastığa o yarığı o açmıştı hikaye o kadar güzel ki bunu dikmeye gönül indiremedim ama, ama ben, çok iyi göremediğimden bazen biraz kayboluyorum ama bu oda var ya, o sene burada bütün alanı kiraya verdiğimizde ama mesele değişim değil hayır mesele artık değişimin bu kadar hızlı olması, haftalar yıllar bile değil kaç farklı hayat yaşadığın, önemli olan ilk adım evet benim adımlarım hep yanlıştı beş, on, yirmi farklı kişi olmak gibi sokakta karşılaşsalar tanımazlar birbirilerini merhaba bile demezler, anladın mı? Hayır. Hayır bunların hiç anlamı yok değil mi çünkü sen bana inanmıyorsun dolayısıyla hiç önemli değil aslında, baktığın her yerde yalanlar ve yanlışlar Huysmans'ı neden getirdim arkadaşlarıyla beraber bu göz alıcı çıplak siyah kadınların yanında bekledi ve onun likör senfonisi, çiçekler senfonisi ve yapay gibi görünen çiçekler, her şeyin yapay olması bu oda gibi mekanik balıkları olan bir gemi gibi ve iki yeni lokomotifin kadın gibi anlatıldığı o harikulade betimleme, bir asırdan daha eski bu Fransız romanında sahte ve yanlış olanın kasten işlenmesi, 1884'te *À Rebours* da[57] daha o zamandan edebiyatı ve sanatı açgözlülükle ve

ayaktakımına kucak açmakla talan edilen bir kültürün seçkincilikle cilalanması, güruhun, şey, tezahür ânı, vasatlığın ve ona dair itici olan her şeyin cisme bürünmesi daha o zamandan! ve bu çürümenin kaynağı daha o zamandan evet, Amerika, haber yok değil mi? Yalanlar ve sahtelik fışkırıyor güruhun seçkinlere duyduğu güvensizlikten nereye baksan, Tolstoy'un güvenilmez, faydasız ve yapay dediği entelektüele güvensizlik, tecrübeyle değil kitaplarla beslenmiş bir kez olsun savaşta dövüşmemiş tarlada çift sürmemiş bu yüzden de yazdıkları, yalandan başka bir şey üretmemiş bana neden inanmıyorsun, onlar ortak para da ondan değil mi. Sahtelik ortak para ve başladığımız yere geri dönüyoruz, su katılmamış saf sahtelik değil de Platon'un sözün yalanı dediği sadece bir nevi taklit olan, içimizdeki bir halin gölgesi[58] gibi bir görüntü zaman zaman faydalı olan mesela düşmanla uğraştığın zaman ki tek yaptığımız da bu değil mi zaten? Tolstoy neden kitleleri ahlaken yükseltmenin görevimiz olduğunu söyler, insanlığı ahlaken yükseltmenin bizim mesleğimiz olduğunu hiçbir şey bilmesen de bir şeyler öğretebileceğini düşünen insanlar için bile öyle olduğunu zira sanatçıların ve şairlerin bilinçsizce öğrettiğini, müziğin, edebiyatın, resmin, bütün sanatların kitleler onları desteklemedikçe saçmalık ve sahtelik çorbası olduğunu çün-

kü nerede evet evet burada. "Belki de bizim edebî dilimizi anlamıyor ve anlamak istemiyorlar çünkü onlara uygun değil bu ve onlar kendi edebiyatlarını bulma sürecindeler"[59] Tolstoy yazmış bunu, ya onların istediğini yazmalıyız ya da hiç yazmamalıyız, "biz binleriz onlarsa milyonlar" yazmış Tolstoy, en büyük sayının kuralına uymak mı çoğunluğun hükümranlığı mı dedin işte Ezra Pound ciddi sanatçının, dinleyicilerinin değerlerinin onun vizyonunu şekillendirmesine izin vermesi noktasına kadar genişletiyor uçurumu, yalan söylüyor, Tolstoy'un ciddi olmadığını söyleyemezsin, söyleyebilir misin? Bizim edebî dilimizin dışarıdaki sıradan milyonlar sürüsüne uygun olmaması meselesi belki de kendilerininkini yaratıyorlardır, sinemaya gittin mi sen bu yakınlarda? Şarkı sözlerini dinledin mi onların?! Arkadaş ben duydum yani bunları *you dumb asshole give this muhthrfuckr a blowjob*[60] bu sanat demokrasisinde herkes kendi kendinin sanatçısı bedeninin elektriği[61] diye şarkı söyleyerek hizaya getirmedik mi Walt Whitman'ı? Amerikan klasiği Çimen Yaprakları şairin değerini kalabalıklar belirler diyor aman Tanrım, onlar ne istiyorsa onu yaz Pulitzer Ödülü'nü kapar ölene kadar da ondan kurtulamazsın. Belki de Onur Madalyası veya George Cross[62] hatta Nobel alırsın ama vasatlığın mutlak mührüyle bir damgalandın mı

ölüm haberin Pulitzer Ödüllü Romancı Şundan Öldü diye çıkacak çünkü kazananın reklamını yapmıyorlar hayır. Hayır, her yerde karşına çıkan bu ödül salgınında ödül verenler kendi kendilerini tanıtıyorlar, itibarını büsbütün kaybetmiş gazetecilik mesleklerini kurtarmaya çalışıyorlar. "Basın, insanları hayvana dönüştürmeye yarayan bir okuldur" diye yazıyor Flaubert George Sand'a "çünkü böylece düşünmekten kurtulurlar." Ödül kazananlar mı? Onlar sadece figüran, karikatürcüler, spor yazarları, siyaset uzmanları, baş sayfa fotoğrafları ne kadar kanlı o kadar iyi o bir anlık şöhret haberiyle yarın da balıkları sararsın, hey Tanrım kaç tane Pulitzer Ödülü var acaba? Gazetecilik için on beş binden fazla giriş, on dört kategori var çünkü esarete oradan başladın mı sponsorlar, vakıf temsilcileri, jüriler ve Tanrı bilir kimlerden oluşan, *Umutsuzluk Batağı*'ndan[63] sağ kurtulup zirveye doğru yükselmişlerin koca çetesine katılma yolunu yarıladın demektir. Ertesi günün New York Times'ına bak yeter, sayfa sayfa kendi kendini tebrik etmelerdi, kene gibi yapışılacak yedi yeni kategoriydi, müzikti, onların dram dediği o şeydi, ve elbette kitaplardı, ki böylece Grey Lady[64] iki bakımdan da alacağını almış oldu, onların kitap değerlendiren buğulu bakışlı saf kız rolü kesen ama kadın yazarları yok eden ve sırf eşitlik namına ara sıra

cinayet işlemek için toplumsal cinsiyet sınırını aşan gazetecisiyle, şu kadına bir Pulitzer verin meşe dalı rozetiyle! Aday kitaplar jüri tarafından okunur ve çoğunluğu iyi tanıyan Olimposlu temsilcilere sunulur. Biz binleriz onlarsa milyonlar, ya onların istediği romanı yaz ya da hiç yazma, Pound'un yeni, meydan okuyan ve zor diye etiketlenmiş şeyler için yalvarmasını dikkate alma, böylece *Gravity's Rainbow*[65] üniversite gençliği tarafından her yerde yalanıp yutuluyorsa ve National Book Ödülü'nü kazanırsa, Pulitzer jürisinin bu kitap için oybirliğiyle verdiği tavsiye kararı üst mahkeme olan vakıf heyetince reddedilir sahte bir "Profesör"ün akademik aşırılıklarla bezediği yalan dolan laf salatası lehine, böylece herkes rahat bir nefes alır ve tehlike altındaki yazar lekelenmeden kurtulur bu işten hayır, hayır, hayır bundan emin olamazsın. William Randolph Hearst'ün[66] parlak biyografisi elimizde, daha dikkatli adımlarla yürüyelim bunun ciddi bir Pulitzer jürisi tarafından seçilme ihtimali çok yüksek ve, eller yukarı! Kendilerine biçim veren Demiurgos[67] tarafından hâlâ satılmaz mülk konumunda tutulan vakıf temsilcileri, kitaba şöyle bir bakıp Pulitzer'in kendisinin uzun ve fazlasıyla zayıf bir adam, fani öfkelere kapılan sinirleri laçka bir kör, kâğıdın yırtılma sesiyle korku içinde yerinden sıçrayan, New York'taki evinin ses geçir-

mez odalarında, uzaklara yayılmış konaklarından birinde veya okyanusları geçebilen Liberty[68] yatıyla açıklarda olmak yerine pek de sık uğramadığı gazetedeki ofisine geldiğinde ağlayan ve küfreden biri olarak tasvir edilmesine tanık oluyorlar; gazeteciliğin bu kıran kırana karnavalı için havai fişekleri ve lazımlıkları ardında bırakan, karşısındakinin birebir aynısını yapabilen, parasını bol keseden harcayan Harvard'lı bir hiciv soytarısının, onun için "parasını şehvet ve dehşet düşkünlerinin en aşağılık sefaları uğruna pezevenklik ederek kazanmış olan gazeteci" diyebildiği biri o. Hearst'ün Dergi'si ve Pulitzer'in Dünya'sı, yapmayacakları şey yok, tiraj ve hatta hayatta kalma adına tez elden ilerleyip ötekini suçlamak zamanı geldi mi hiç düşünmeden ileri atılmak, düzmece haberler ve kişisel hırsızlık, suç ve çıkarcı sansasyonculuk için çöp tenekelerinin diplerinde eşelenmek, tüm bunlar burjuvazinin aptallık seviyesini işçi takımının okuryazaraltı iştahına indirgemek için. Düzmece haberler mi? Şeydi, kimdi, Pasteur'dü değil mi, şansın hazırlıklı zihinden yana olduğunu daha mutlu bir bağlamda gözlemlemiş olan? Ve ne de olsa, bütün bu kanlı olaylar daha bir asır önce oluyordu, yani US Maine savaş gemisinin Havana limanında Hearst'ün hazırlıklı zihnince ele geçirilmek ve imparatorlukların kaderini değiştirmek için şansın hiçbir

yana sapmayan dakikliğini bekleyip, gönülsüz düşmanını da peşinden sürüklemesi.[69] Düzmece haber ve aynen Platon'un sözün yalanı dediğine döndük değil mi? Taklitler, bir halin gölgesi gibi görüntüler isimleri kurbanlarının peşini mezara kadar bırakmayan düşmanla uğraşırken işe yarar ama, hayır ama dinle. Okunmaya değer bütün yazılar, tıpkı intihar gibi, öfkeden veya intikam isteğinden çıktığına göre, Tolstoy'un kitleleri ahlaken yükseltme damgasını riske atmadan ciddi fikirleri ele almanın bir yolu olmadı hâlâ, kıytırık bir güney yayınevi tarafından basılan bu romanda. Aristoteles ve Platon'un antik Atina'nın katılımcı demokrasisinde topluluk hissi yaratmak konusundaki klasik katkıları hakkında konuş, hepsi korkup kaçar. Atina ve Laodikeia Ay'da da olabilir pekâlâ, Leonidas[70] gibi isimler hayvanat bahçesini çağrıştırıyor, Atina diye ara New Orleans çıksın karşına,[71] büyük fikirleri bir yerlere sakla, tebdili kıyafet ettir, maskele onları ve bırak kendi hayatlarıyla çıksınlar ortaya, adı evet basit bir ad, mesela Jones olan bir karakter olarak. Adı Jones, koyu renk camlı gözlükleri ağzından çıkan sigara dumanları onu dandik bir gece kulübünde kapı görevlisi iş ilanı için arar, tavsiye mektubu isterler ondan. "Polisin biri bana tavsiye etti. Kıçını kaldır da para kazanacak bir işe gir dedi" der Jones. "Tam karakter diyilim

daha, ama sana söyleyeyim o berduşun yıldızını parlatacaklar görünen bir destek filan yok benim üstümde. Neşeli Gece Barı'nın toplumun üyesi olmaya çalışan bir delikanlıya yardım edeceni, zavallı bir zenciyi kodese düşmekten kurtaracanı sandıydım. Çapariz çıkaracak kişileri buraya yaklaştırmaz, Neşeli Gece'nin vatandaşlık notunun yükselmesini sağlardım."[72] Deneyiminiz? Ücret haftada yirmi dolar. "Ney? Süpürmek silmek ve zencilerin o kadar pisliği? Yok artık! Doğru adamın çıkmamasına şaşma. Ooo-hoo. Söyle, asgari ücretten n'aber? Buranın son elemanı açlıktan öldü herhal. Telaş yok. Düzenli gelirim, bikaç saat polisten uzak olayım da ne iş olursa olsun. Koduğumun süpürgesi nerde?" Gördün mü yaptığını? Muhteşem değil mi? Aristoteles'in politikayı zenginlerle fakirler arasındaki mücadele diye tanımlaması, zerre kadar değişmemiş, değil mi? Bahsettikleri bu topluluk hissi vatandaşlık haklarını en fakir sınıflara kadar genişletmekle elde edilir mi acaba? Katılımcı demokrasinin bu muazzam beşiğinin köle emeğine dayandığını unutma, ki onların katılımında pek bir heves olmayabilir, ve Platon fakirlerin ve alt sınıfların itaat etmesini sağlamak için kaba kuvvetin tek başına yetmeyeceğini görür, bu işin yürümesi için bu fakirlerin ve de alt sınıfların kalplerine ve de zihinlerine giderilemez bir aşağılık hissi

yerleştirmek gerekir, o vatandaşlık haklarından onları mahrum bırakmak ve onlara başka bir ırkmış gibi davranmak mı dedin? "Zenciyim diye ona tecavüz edicem sanıyo" diye düşünür Jones otobüste yanında oturan kadın hakkında. "Neneminki kadar götünü pencereden atacaktı nerdeyse. Oha! Kimseye tecavüz etmem ben. O polise çalışıp kazanıyorum diycem, kıçımdan düşürücem onu, yardımsever birileriyle tanıştım bana haftada yirmi dolar veriyorlar dicem. O da "aferin lan. Yolunu bulmuşsun, iyi olmuş" diycek. Ben de "yaa!" diycem. O da "belki toplumun parçası olursun artık" diycek. Ben de "evet, kendime zenci ücretli zenci işi buldum. Artık toplumun gerçek parçasıyım. Artık gerçek zenciyim. Aylak diyil. Sadece zenci. Yaa!" Tanrım, gördün mü ne yapmış? Harikulade. Annemiz bizi ne yaptıysa biz oyuz öyle mi? Onun annesi bunları yayınlatmak için on sene kendini paraladı ve elbette kitap Pulitzer Roman Ödülü'nü aldı, gazeteciliğin önünde son kez eğilerek lekelenen kitap, "Vaay! O kâğıtla kesin bir sürü anne resimler çeker ne oldu ne bitti diye sorar dururlar bana. Kim derdi baş belası zencinin teki gazetenin ilk sayfasına çıkacak? Huhhuu! Vaay! Bu şehrin en ünlü aylağı ben olucam!" ama şöyle ama böyle yakalar seni, Kitap Ödülü yemek yediğin kaba tükürdüğün için on bin verirler sana yayıncılığın

bütün emir kulları plazadaki takım elbiseli yemek davetinde, yarım milyon gitmiş olmalı sırf buna, nefes alayım burada evet stresten uzak durayım belki bacağımı şu yana almaya çalışabilirim ve, sadece gölgeli bir görüntü değil mi? Hepsi bu değil mi? Buğday tarlasındaki başıboş köylü kızlara çakan Kont Tolstoy bu zarif, Avrupalılaşmış titrek sulugöze musallat olmak için uğramış hayır, hayır çok yaklaşır nerede şu Tolstoy paçavraları evet, Turgenyev'i her yerde takip ederek çok yaklaşır ve o yırtıcı korkutucu uğursuz bakışıyla ki "adamı deli etmeye yeter" demişti Turgenyev bir arkadaşına "haince birkaç lafıyla" ve işte yine gözyaşları içinde, "zavallı bir asalet unvanına duyulan bu saçma düşkünlüğü" anlayamıyor o, gördün mü? Olmuyor, olmuyor, çok yaklaşıyor böyle eziyet görüyorsun canavar gibi bir, sökülebilir bir benlikten, tehlikeli demonlardan, gerçekte senin bir parçan değildir onu kontrol edemediğine göre ama sana istediğini yaptırır senin, senin ondan kurtulmana izin vermez köpek gibi Turgenyev'in peşinden gidiyor evine kadar, burada biraz kafam bulanıyor tarihleri birbirine karıştırıyorum önemli değil yok, Tolstoy henüz çok gençken bir önemi yok aslında çünkü bana inanmıyorsun nasıl olsa sadece o gölge gibi görüntü o taklit eve döndüğünde mahvolmuş halde, titremeye başlıyorum, nefes alayım

burada bacağımı yana alayım zımbalar kurumuş kan akıtmak için şunu, kalemimi alayım yazışmaları alayım hâlâ ıslak evet mektubu alıyor, Flaubert'den mektup ülkesinin insanlarının kafasından aşağı birkaç kova daha *merde*[73] boşaltmaya yetecek kadar süre buralarda olmak istediğini söylüyor, bir seçkin sınıfın sonu bir devrin sonu, bütün bacağım aşağıya kadar uyuşuk ve şey kadar ağır, ayağım yumru ayaklar kadar uyuşuk ve ağır yoksa sadece uyuşuk ve ağır mı gösteriyorlar? *Childe Harold*'ı[74] yayınlıyor meşhur biri o büyük kahraman büyük romantik kahraman skandallardı paraydı dehşetti malı mülkü satmak zorunda kalıyor İngiltere'den ayrılmak ama neden Yunanistan? Belki de sadece metafor ama kim bu metafor? Byron Yunanistan'dan yana Türklerden bağımsız olmak için veya Yunanistan için savaşmak kendisi için, yeni bir başlangıç için savaşmak, kurgudan kurtulmak veya kurgu olmak için çünkü ikisinin arasında bir yerde olmak fikrinden nefret etti eğer kurgu olabilseydi Byron'a ihtiyacı olmazdı, çıplak hayvanın üstünden romantik örtüyü çekip al onun tek amacı ırkını devam ettirmek için kullanılmak kızlarla seks oğlanlarla seks haz için değil hayır sırf umutsuzluktan malı mülkü sat, Yunanistan'a dön yeni bir başlangıç yap çünkü burası kurguydu ben satın aldığımda, pencere çerçevelerinin önüne o konsol dolabı koydum

çürüyor onun yerine kanat taktırdım pencereye sat hepsini gitsin çünkü bunları o Öteki için almıştım ve o kurgu bir kanguruydu ve başka her şey bilemiyorum, titriyor muyum yoksa sadece biraz sarsılıyor muyum bilemiyorum doğrulmaya çalışıyorum burada bacağımı şuraya stresten, stresten uzak durmak için evet yapma, yapma yapma ayağa kalkmaya çalışma eğer düşersem bir daha hiç kalkamam toparla hepsini ve Korint'e geri dön sokaklarda koş, o kafede masaya oturup kitap oku o neydi, gençlikti o evet o, gençlik kurgu muydu? Tatlı soslar yok, cânım Sicilya mutfağı yok Atina tatlıları yok, kız arkadaş, Korintli bir kız arkadaşım olmasına izin var mı? Tabii ki yok! Haz insanı kabiliyetlerini kullanmaktan mahrum eder, şehvetli aşktan daha azgın bir zevk? Yok, daha delicesi de yok, gerçek aşk güzellik kadar düzenli ve ölçülü olmalıdır öyleyse gerçek aşk yaşayan çiftimizin yanına yaklaşamaz çılgınlık ve delilik[75] bunların hepsi kurgu, sahtelik, yalan, insanlar ağlıyor, ölüyor, evleniyor, ben de oturup "kadın adamı nasıl sevmiş" diye kitaplar mı yazayım? diyor Tolstoy, utanç verici! Nihai kurgu hepsinden delicesi evet o en zalimi çünkü ona inanıyorlar onun için öldürüyor, onun için ölüyorlar, o sadece sensin! Kurguların en absürdü en ezicisi olmalı, geri dönüşü olmayan ana kadar saklaması gereken şeyin azametinden dolayı, evet,

bu yanılsamalar bu gerçek aşk çılgın aşk kurgusu hepsini söküp at her şeyi gözler önüne ser şunu alayım, şu havluyu alayım ter içindeyim terliyorum, Wagner bile aşk vaaz eder ama hepsini cezalandırır, Siegmund ve Sieglinde, Siegfried ve Brünnhilde[76] boyun eğdikleri için yakar onları, tüm oynaşmalardan, Huizinga buna sadece oyun der, sadece taklit, gerçek olana doğru, gerçek yalan aman Tanrım, Montecavallo'yu gördün mü hiç sahneyi nasıl kapladığını? Damızlık hayvanın âlâsı ama o kadın gerçek yalanın kurbanı, hem de ruhunda kandırılmış, ve cezalandırılıyor kadın bu yüzden, hepsi cezalandırılıyor, Hegel'i izliyor burada diyorlar ki kendini gerçekleştirmek için acı çekmek gerekli olduğunda, Pythagoras ilmihalinin izleri var bunda iki üç bin yıl önceden cezamı çekmek için buradayım eğer çekebilirsem, bir şeye tutunayım dik oturayım ve diğer ayağımı üste alayım neden beni, neden bu boş odaya kondum ben ışık yok, hava yok yapamıyorum, terliyorum sanki, korkudan olmasın? Her şeyin kayıp gitmeye başladığını hissediyorum konsantre olmaya çalışıyorum evet, zihnim berrak su bendenize yön veriyor hadi bendenize yön versin, Tolstoy der ki Pascal'in çiviler saplanmış bir kemeri varmış övgü ifade eden bir söz ona haz verdiğinde o kemere yaslanırmış aman Tanrım! Güçlerinin zayıfladığını söyler, mesleğinin dehşe-

tengiz olduğunu, "yazmak ruhu çürütüyor" evet, biz binleriz onlarsa milyonlar işte tam da bu yüzden bu eserin şeklini vermek ona kalmaz, diyor Platon. O devletin işi. Şu şairler ve diğer sanatçılar ahlaksızlık ve aşırılıkta bulunmamalı o yüzden yapılacak ilk iş kurgu yazarlarını sansürlemek yoksa ahlaki bozulmuşluk tezahürleri arasında büyüyen vatandaşları kötü yollara sürüklerler, zira gençler büyük hikâyecilerde bile alegori ile düzanlamı birbirinden ayırt edemez yani ya böyle ol ya da defol, sadece iyinin görüntüsünü göster veya defol çünkü bu hayır, inanıyor musun sen buna? Çünkü hayır, durmak zorunda hepsi parça parça dağılıyor sanki, sanki karındankonuşan karındankonuşanla konuşur gibi çünkü alegori ile düzanlam arasında bir fark yok, lirik şiire geçit ver haz ve acı hükmeder devlete, ruh çeşitlilikle ve farklılıkla ve benzemezlikle doldurulamaz ve bu paradoks sapkınlık, belirsizlik, aporia bataklığına geri dönmektir başladığımız yere dönmek, dinle bak. Dinle. Meselenin kalbi burası, her şeyin kalbi, şiiri def etmek ve şairi defetmek, hepsinin en büyüğünü çünkü en büyüğü o, Homeros'u def etmek yalan söylediği için, büyüleme sanatının gücü yoluyla kötü yalanlar söylediği için Homeros, epik şiirin ve lirik şiirin bal tatlı ilham perisiyle seni baştan çıkardığı için, insanda itidalin yasanın ve mantığın yerine duygu-

ları ve tutkuları beslediği için, baştan beri anlattığımız şey bu değil miydi? Bu yalanları ve kurguları, şeydeki, biraz kafam karışıyor ayaklarımı uzatayım da şu titreme geçsin, dikkat? Aman Tanrım, bu yığın giderse ben de onunla giderim bir daha da kalkamam, yavaş ol evet tehlike bu işte, bu bal tatlı ilham perisi gerçeğe dair yüzeysel görünüşler resmediyor hatta onun kız kardeşi olan taklit sanatları da hile yapıyor, adam bu kadının geri gelmesine izin verecek, tatlı arkadaşımızın içeri girmesine izin verecek onun düzenli devletinde var olma hakkını ispat ettiği takdirde, insanlık için hoş ve faydalı olsun yeter, tersten alıyorum, kolumu alayım şeyin arkasından aman! Sırtımı bir köşeye verdim şurada çıplak hayvanın üstünü açıyorum temizliyorum şeyler arasında, ahlaki yozlaşma görüntüleri arasında mı? Müzik eğitimiyle ilgili şey neydi piyanoyla ilgili, hayalet eller değil hatırladığım şey hayır, burada yönümü bulmak için hafızamı kullanayım ama hatırlayamıyorum, hatırlayamıyorum neyi hatırlamaya çalıştığımı bile hatırlayamıyorum, gerisin geri hafızanı terbiye etmeye, gerisin geri Pythagoras'un hatırlama okuluna, acılarını hatırlamak üzere terbiye et hafızanı, şeylerin acılarını, onların, hafızanın kızları[77] ilham perilerinin acılarını, derininde bir yerden gelen hakiki bir içgörünün yaşayan hatırasının ah, ah, ah, hayır evet kımıldama ha-

yır, dikkat et hepsi, hepsi kayıyor yapma, çok, çok yavaşça, yapma, hayır. Hayır! hayır hayır hayır imdat! Aman, Tanrım, aman Tanrım! Bir şeye tutun, bir şeye tutun yoksa ben de onunla giderim dur, hayır! İmdat! Yığının tümü, Tanrım her şey yerlere saçıldı kıpırdama, kıpırdamamaya çalış nefes alayım terliyorum ve titriyorum yüzüm ıslak, ıslak, ben, hâle bak. Yerlere saçıldı hepsi, bak! İşte Dodds oradaymış getirdiğimi biliyordum, yanımda olduğunu biliyordum, şunu yapabilsem, bir ayağa kalkabilsem ama hayır! Aman Tanrım hayır bütün çöp yığını yerlere saçılmış ben de inmeye kalksam çöp yığınının parçası olurum. Yapamam, dur benim kalemim nerede? Yapamıyorum ter gözlerimi yakıyor her şey buğulanıyor odanın öbür ucunu bile göremiyorum belki ben, yatağa bazı kâğıtlar döküldü onu bulmam lazım, kalemimi bulmam lazım yazmazsam bunları kaybederim belki de çoktan kaybettim şunun altında olabilir, o havluyu bulsam evet kendimi bir temizleyeyim önce, aman Tanrım şuna bak! Nasıl oldu, her şey geriye gidiyor o yığına yaslandım sanki tuz direği[78] hepsi evet, şansın yolundan şaşmaz dakikliği, saatçisi olmayan saat sözde ve özde mükemmel sadelik diyor Platon, Tanrı yalan söylemez ve değişmez çünkü o mükemmeldir yani Tanrı Tanrı Tanrı, erdem ve güzellik ve deli veya mantıksız olan hiçbir insan

Tanrı'nın dostu olamaz hayır, cennetin krallığının rızası için hadım olun diyor Tolstoy, bunda mantıksız bir şey yok değil mi? Mahallenin iyiliği için mutlak sadakate ulaşmaya çalış hayatın bütün amacı Tanrı'nın krallığına dâhil olmak oraya varmanın tek yolu mutlak sadakat, kardeş gibi yaşıyor kocayla karı bunda bir çılgınlık yok değil mi? Mujik gibi giyin[79] evin etrafında süzül Nuh'un gemisi gibi görünüyor bugüne kadar yaratılmış en büyük kurgudan kaynaklanan bütün bu performans, Tanrı'yı çıkar bu denklemden, hiçbir şey kalmaz elinde sevgi bile kalmaz hayır,[80] bende vardı bu bir yerlerde, eğer Wagner'in Röckel'e yazdığı o mektup duruyorsa, sevginin ortadan kaybolduğunu söylediği mektup, çünkü yaptığımız, düşündüğümüz, aldığımız, verdiğimiz her şey son korkusunu taşıyor, ölümden sonrasına dair bugüne kadar yaratılan en büyük en umutsuz kurgu evet, ölümün inkârı, bütün bu delice macera bununla ilgili, değil mi Levoçka?[81] Tanrım nasıl da direniyorsun! *Kreutzer Sonat*'ta adamın Pozdnışev şehvet düşkünlüğünün batağında debelendiğini anlatıyor, kurguları sıyırıp atıyor sürekli ta işin esasına gelene kadar ve ondan sonra da bununla yüzleşemiyor, sadece aşk değil hayır, ne ki sen, bir erkek ya da kadının diğer bütün insanlar arasından yaptığı bir tercihtir[82] diyor trendeki kadın sen, sen bunu tercih et-

mezsin değil mi, Pozdnışev. Asil ve ideal bir şey olması gerekirdi ama bizi domuzlarla aynı seviyeye indiren çok pis bir şey sadece. Doğal mı? İnsanın doğal bir faaliyeti mi? Yo yo yo, yemek yemek doğaldır, insanı hoşnut eder ama bu hem iğrenç hem de utanç verici, balayı utanç verici ve sıkıcı, evlilikte kutsal bir şey yok bizce, çiftleşmeden başka bir şey değil, birkaç aya kalmaz birbirinizi görmekten nefret etmeyi öğrenirsiniz onu zehirlemeye veya kendini vurmaya hazırsındır artık aman Tanrım, bıçağın onun içine girdiğini hissederken asıl meseleyle göz göze gelmedin mi arkadaş? Ortada bir saçmalıktır dönüyor insanlığın bir idealin peşinde olduğuna dair kurgu bu işte değil mi? Platon'un şairlerinin ve bal tatlı ilham perilerinin bütün meselesi nedir, her şeyi sıyırıp atıyorsun üstünden birden durup koşmaya başlıyorsun çünkü biliyorsun aslında değil mi, durmaksızın üreyen domuzlar ve tavşanlar gibi değil ama buna mesafeni koymak istiyorsun, hatta hayvanların yavrularını tanır gibi olmasını türü devam ettirmeye bağlıyorsun, böyleyken hayatın bir amacı var mı diye düşünüyorsun ve işte o amaç da bu değil mi? Kullanılman, kullanılman, kullanılman, doğa tarafından sırf ailenin soyunu, toplumun kabilesini, beyaz ırkı, şu senin domuzlar ve tavşanlar gibi türünü devam ettirmek için kullanılman ve içerlediğin

şey de bu, nefret ettiğin, uğruna cehenneme gittiğin ve bunu kadın da biliyordu değil mi? Kendi bedeninin neye hizmet ettiğini biliyordu, hayvanların bildiği gibi evet ve senin de onun bedenine sahip olduğunu sandığını biliyordu o, balo elbiseleriyle üstüne gelen bir kadından neden korkuyordun çünkü biliyorsun o çıplak kolların ve omuzların, bir haz aracı gibiymiş gibi davranarak sana sunduğu o göğüslerin sadece oyuncak olmadığını[83] ama ne kadar büyük o kadar iyi, galonlarca var, türün galonlarca devamı vaadi var şey gibi evet yavrulamaya kızışmış kocaman bir kısrak gibi. Haz evet, evet çok güzel yapılmış, kıskançlık ve bütün akıldışı bütün delilik neydi onun adı, kemancı Truhaçevskiy Tanrı bilir ne ortaya çıkıyor hoş görünüyor evet, evet bunu hatırlıyorum, gelişkin kalçalarıyla mı? Kadın gibi evet Hotantolar gibi yetenekle söylüyorlar sana, müzik için diyorlar ve müzik için çalışıyoruz evet, zira hepsinin sebebi müzik değil mi? Onunla karın arasında müzik bağı var, "en ince şehvet duygusu" mu diyorsun buna?[84] Sizin toplumsal sınıfta zinanın en yaygın nedeni mi? Korkutucu bir şey ama ne? Bir yere yerleştirdiğin o tanım, Pozdnışev,[85] pek hoş, müziğin seni alıp kendininkinden başka bir varoluş durumuna götürdüğünü söylüyordun, aslında hissetmediğin şeyleri hissettiğini, aslında anlamadığın şeyleri anladığını, aslın-

da yapamadığın şeyleri yapabildiğini en baştan beri bahsettiğimiz her şey, beklenmedik yeteneğinizi keşfedin, birçoklarının eliyle çaldığından daha iyi çalabilirsiniz ruloyla, müziğin en büyük heyecanı onu kendiniz çalmaktır eğitim görmemiş kimseler dahi yapabilir bunu, duygularınızı en çok harekete geçiren kendi katılımınızdır, bu hayalet eller, bu sökülebilir benlik, Homeros'un kendine ait bir canı ve gücü olan senin kontrol edemediğin tehlikeli demonları yapmayacağın şeyler yapmaya zorlayabilir seni, Platon'un def etmek istediği her şey, tek tek bütün kurguları kazı gerçeğe doğru in, çıplak hayvana def et onları evet, Lidya modunu ve İyon'u ve flütü en çok da flütü o bütün yaylıların bir araya gelmesinden daha kötü sırf haz için icat edilmiş başka hiçbir şey için değil ve Homeros, def et Homeros'u da, şairlerin topunu da, ressamları da, heykeltıraşları da bunlar ki aşk şiirleri ve çıplak Venüsleriyle kadınları haz araçları olarak kutluyorlar *Kreutzer Sonat*'ın o ilk bölümünü, prestoyu alın diyorsun, dekolte giysili hanımlarla dolu bir misafir salonunda çalınmasına izin verebilir miyiz onun?[86] Hey Tanrım, başladığımız yere geri döndük Pozdnışev, hazzın her koşulda kötü olmasına, cezalandırılmak için buradayız ve cezalandırılmamız gerekiyor demek karını öldürdün ve karının, müzik konusunda zevk sahibi Hotanto

sevgilisi de piyanonun altına kaçtı, acaba hepsi sadece Platon'un bizi esirgemeye çalıştığı tutkuların ve duyguların patlamasından mı ibaret sanatı sansürlemekle pratikte onu def etmekle, yoksa hastalığın ve sakatlığın, sanatçıyı oluşturan çılgınlığın ve intiharın bir karışımı mı, Keats veremliydi Beethoven da sağır, Dostoyevski saralıydı, Byron'ın ayağı ve Homeros'un körlüğü tabii eğer varolduysa öyle biri, Baudelaire ve Schiller ve Tanrı'nın kendisine haz verecek kadar çılgınlık ve intihar, Schumann ve Kleist intihar etti, Hölderlin deliydi ve bir de en kahredici olanı var elbette,[87] hepsinin evet, beyaz bir sabahlık ve bomboş bakışlarla oturmuş tiksinç kız kardeşinin çay saatindeki misafirlerine sergileniyor, adama, sanatçıya ihanet eden bu kadın değil miydi, sattı onu hayır bu beklenirdi zaten, gözden çıkarılabilir bir şey bu adam, o sadece eser için bir araç veya bir kabuk görevi gördü, kadının ihanet ettiği bu işte, bizim ölümsüzlüğümüz ve o, bunu yozlaştırdı, cinayetten de kötü Pozdnışev, cinayetten de kötü ustana sorabilirsin Pozdnışev ve teselli bulabilirsin, evet, tüm insanların, tüm sanatçılar içinde Tolstoy tüm intiharlar tüm beceriksizler içinde Levoçka katılırdı buna. O kız kardeş ki Yahudi aleyhtarı utanç verici bir intiharla daha yeni dul kaldı ve işte sevgili erkek kardeşi taze çıkmış tımarhaneden, Almanya'nın en bü-

yük yaratıcı dehası olacağına inandığı en meşhur arkadaşının büyüsünden çoktan kurtulmuş bir halde,[88] Tanrım, Pozdnışev! "Hacılar Korosu"nu sen çalıyor olsaydın, bestecisi Richard Wagner'in bizzat yanında bulunması ne kadar anlamlı olurdu senin için? Büyük Wagner geliyor ve bulutların üstüne yükseltip Valküreler yoluyla eski Valhalla'nın muazzam salonlarına taşıyor onları, bu Yahudi aleyhtarı zehirli küçük kadını da yanında götürerek. Tahta parmaklar yok artık sadece hayalet eller var, sersemlemiş kardeşinin yayınlanmış ve yayınlanmamış bütün eserlerinin haklarını ele geçiriyor kadın, tamamlanmamış fikirler, notlar ve mektuplar, adamın annesine yazdığı mektupları bile değiştiriyor ve sanki kendisine yazılmış gibi gösteriyor onları ve tamamen yozlaştırılmış, birbirine yapıştırılmış Güç İstenci[89] diye karman çorman bir şeyle ortaya çıkıyor adamın son eseri diye, sarışın hayvan[90] ve merhametsizce çarpıtılmış süpermen'le[91] Almanya tarihinin en kara döneminin düzenlemesi yapılıyor, anladın mı? Onun ölümsüzlüğü, o kadının yozlaştırdığı şey bu işte, erken dönem kitabı *Tragedyanın Doğuşu*'nda ortaya koyduğu muhteşem vizyon, o kitapta Apollon'un ölçülü ve uyumlu güzelliği yaratmaktaki klasik Yunan gücü, her şeyi ezip geçmekle tehdit eden Dionysos'un sarhoş taşkınlığının saldırısına uğruyor sonu gelmeksizin

o katıksız, katıksız gerilim o dirim o delilik virüsü olan, zuhur eden doğaüstü kuvvetler, Platon'un sözünü ettiği hastalıktan türeyen ve delilerin ilahi dillerde konuştuğu şeklindeki ilkel görüş ve hepsinden önemlisi evet hepsinden önemlisi terk edilmiş müzik ve dansla gelen katharsis bundan bahsetmiştik değil mi, bunun üstüne eğilmeliydin Pozdnışev, denemeliydin. Tango yapmayı öğrenmeliydin Pozdnışev, en zarif, acımasız, disiplinli terk ediş o zaman asla öldürmezdin onu, tangoyu öğrenmiş olsan asla öldürmezdin onu, ben de öğrenmiş olsaydım burada olmazdım şimdi, dinle bak. Dinle kıyafetlerim nerede, bana yardım eder misin? Dışarı çıkıp biraz temiz hava almam lazım, çıkmam lazım bu loş boğucu havasız ışıksız küçük hayır hayır bekle daha değil hayır, Homeros'un şu demonları ve Golyadkin'in *doppelgänger*'i sabahleyin yatağıyla beraber giden Petruşka çay getirdiğinde ve efendisinin evde olmadığını söylediğinde Seni geri zekâlı Petruşka! diye bağıran Senin efendin benim! Kaçamazsın her biri Öteki'nin aklında, Öteki'ni avlamanın peşinde paralayan dehşete düşüren kızgın bakışıyla her yerde onun peşinde ve haince birkaç lafı yeter insanı delirtmeye, onunla beraber yaşamaya başlıyor ufak bir küçük otel odasına çıkıp bunun gibi bir yere ama köpek gibi peşinden gidiyor onun sonunda artık buna bir son vermesi

lazım, Öteki'nden kurtulması lazım artık o kadar, benim değildi o, benim miydi? O benim romanımdı değil mi? Kolay değil hayır ama yapılması lazım, benim yaratımdı o değil mi? Küçük Levoçka'nın senin fikirlerini senin olsunlar diye düşünmesi gibi mi? Şurada sırtüstü yat ve her şeyin yerli yerine oturmasını seyret Tarot falı bakar gibi, ihanetin olumlu olmaması için hiçbir neden yok, var mı? Güzel küçük masum, kucağıma tırmanıyor öpücüklerle düşüyor boynuma bir yandan biz insanlıktan düşmüş, gözden düşmüş gibi görünmenin romanını oluştururken, mutluluk kaynağımla! Bal tatlı ilham perim, bir zamanki kızım, hepsini kazıyıp çıkarıyorum şimdi buradaki gerçek gözden düşmüş için çünkü nihayetinde kurtulmanın yolu yok artık değil mi. Çünkü ne zamandır dehşet içinde beklediğim, korktuğum şey, beni en baştan buraya getiren şey ameliyat değil hayır buydu, bu hormonal kimyasal Tanrı bilir ne beni işimden eden, tehdit olmaktan çıkaran evet belki de hiçbir zaman değildim. Belki de hiçbir zaman değildim! En büyük ihanetti bu değil mi, hepsinin başladığı yerde, ve her yerde sulara gömülüyor suçsuzluğun töreni.[92] Dinle. Şurada, şuradaki perdeyi kapatabilir misin? Güneş gözüme giriyor, burada bir odada kımıldamadan oturmuşum Tanrı bilir bu yaşadığımız gerçek durumun gölgeleri ne, loş şekiller, şu

ağırlıksız gölgeler Aias'ın katliam yerinde önünü kesen koro hayatta kal şimdi diğer her şey gibi sadece bir dedikodu olarak, mal mülk ne varsa onlara devretmeyi sevgimden değil sırf vergiden kaçmak için planladığımı söyleyecekleri sonum gibi mi? O son ki kızlarıma ihanet edenin bir tek ben olduğumu çünkü aslında hiçbir şeyden vazgeçmek istemediğimi söyleyecekler, düpedüz varlığıyla şantaj yaparak hükmeden bebek kral olduğumu, onlara ve sana ve diğer herkese ihanet ettiğimi evet, bir dolandırıcı olarak sanatçı, kendime dahi ihanet ettim gerçek sanatçının affetmez yükünü taşımaya çalışmaktan korkmakla, vaat ettiğim her şeyi yarı yolda bırakma başarısızlığını saklamaya çalışmakla, kız kurusu bir teyzenin evlenmeden ıskartaya çıkarılmaktan duyduğu *Torschlusspanik*,[93] sanat ve eğlence ve teknoloji, özgünlüğün ve bunun filozofunun gerçek hikâyesi, kız kardeşi tarafından dedikodunun en tekinsiz haliyle çarpıtılan, en yüksek kurgu olarak aşkın ve de müziğin, Levoçka'nın, emniyet supabı olarak seksle dışarı atılmasa kazanı patlatacak olan buhar basıncının artması gibi yükselen şehvetli arzusunun en incelikli şekli olan, bunu anlatıyor bize makineleşmenin her yere ulaştığı o çılgın metaforda, bir tehdit olarak sanatçı olmadan sanatı ve son bir darbeyle sanatçının sonunun gelmesini ama bu kadar kaba saba

değildi, hayır. Hayır, önemli değil aslında çünkü dedikodunun yaptığı da bu, dedikodu da bu değil mi? Güneş doğuyor ölümlü gençliğin yakışıklı yüzüne, *venveile doch! du bist so schön*[94] tanrıça ölümsüzlük istiyor onun adına, kendi ölümsüzlüğü gibi ama bacakları paramparça olmuş, hazzın cezası olarak seneler bırakmamış peşini ve hepsi solup gidiyor o gölgeler yatağında, o taklitler ve dedikodunun gölgeli görüntüleri ki şimdiki zaman yok orada geçmişin muazzam midesinde yenip biten bir sonraki an var sadece, ölümsüzlüğün sonunda yuvasını bulduğu, sesin giderek azalıp sonunda bir çekirgenin kuru cırıltısına döndüğü ve bacakların ortadan kaybolduğu,[95] artık orada değiller işte, hepsi bir yığın olup yıkıldı aman Tanrım şunlara bak! Çarşaflarda kurumuş kan ve başımın belası paslanan zımbalar titriyor muyum yoksa ondan sallanıyor muyum bilemiyorum, şurada bir tek kuru köşecik bulmaya çalışıyorum. Dik oturmaya ve bir ayağımı indirmeye çalışıyorum şuraya, aşağıda bir şey var, şu kolumu bir uzatayım ki alayım, şu sırılsıklam olmuş karmaşaya bak. Mel-O-Dee Müzik Ruloları, Mel-O-Art, QRS Popüler Şarkılarda Ahlaksızlığa Karşı Kampanya 1926'da bir milyon rulo sattılar. Daha çok Otomatik Piyano Rulosu satın! Daha çok Otomatik Piyano satın! Daha çok Ukulele ve Banjo Satın! Daha Çok! Daha Çok!

Daha Çok! Tanrım tam Amerika ama, tam! Kitleydi, çekirgenin kuru cırıltısı değildi de sürüydü, "keyif çatıyorlar güneşin yarattığı lekelerdeki çekirgeler misali, pek düşünmeyen küçük insanlar"[96] sadece soylarını devam ettiriyorlardı değil mi? "Aptalca aptallığı katmerliyorlar otuz yılda bir; yiyorlar, gülüyorlar da." Seçkincilikten rahatsız ol, kabuğuna çekilmiş Flaubert'den, "Kalabalığın, kitlenin, sürünün, her zaman tiksinti verici olacağını düşünüyorum" yazmıştı George Sand'a, hatırladın mı? Paris'teki evini onun ölümünden önce yeğeninin hazırlamakta olduğunu yazıyordu, "düşmanımdan, piyanodan kurtarılmayı rica ediyorum, bir de beni alnımdan vuran bir diğer düşmandan, yemek odasındaki saçma sapan sallanan lambadan" ve birkaç hafta sonra, Maupassant Turgenyev'e yazıyor, "Flaubert'e inme indi, ümit yok" burada hiçbir şeyin önemi kalmıyor "akıl sahibi küçük azınlıktan başka, hiç değişmeyen, meşaleyi devreden." Piyano yok artık! dedim. Kesinlikle hiç sanatçı yok! Şimdi elektrik nimetlerini her yana yaymakta, çoğaltıcı piyanodaki gelişmelerden, nerede, Almanya'da mı? Yok bu benim icadımdı değil mi? Yazdım evet ve birisi arakladı mı onu? Yeniden üreten piyanonun yapımı, pompaya takılan, sabit ve önceden belirlenmiş hava basıncı sağlayan elektrikli motor sayesinde mümkün oldu, bu arada

evde her tuş için bir mıknatısı olan elektrikli otomatik piyano peyda oldu, deliğe atılan para kontağını kurup mekanik notasını gürültüyle çalıyor; hava kötü olunca bazıları kaçıyor ama yine de diğer halk eğlencelerinin öncülüğünde Auburn Hapishanesi'ndeki Kemmler[97] diye bir katil ilk elektrikle idam işlemine malzeme oldu. İlerleme! Yüce Tanrım nereye baksan diyor Muhterem Newell Dwight Hillis, "ilk defa devlet, icat, sanat, sanayi ve din sadece asilzadelerin sınıflarına değil tüm insanlara hizmet etti." Bir dakika dur, hayır yavaş ol bakalım Muhterem, seçkinler son çabalarını göstermekteler burada, Steinway Paderewski'yi buraya getiriyor Knabe Carnegie Hall'u canlı Çaykovski'yle açıyor, piyano üreticileri ve Avrupalı daimi müşterileri Platon'un asilzadelerinin oyunları olarak müzik ve sanatı destekliyor ve Amerikalı sanatçıları hödük diye hakir görüyorlar, onlar da bunları göçmen işçi diye hakir görüyor. Her şey dağılıyor burada, bitirip kurtulmak lazım ama, neyle? Neyle bitirmek? Bütün sorunları edatlar çıkarıyor ama hiçbir şeyi hiç kimseye gerçekten anlatamazsın bunları neden anlatmam lazım çünkü ne kadar zamanım var bilmiyoruz şu eserimi bitirmek için çarpıtılmadan ve karikatüre dönüştürülmeden önce zira o sürü için bu bir karikatür zaten, o kalabalık, eğlendirilmeyi bekleyen o kitle, yaratıcı sanatçıyı

icracıya çeviriyorlar çünkü halüsinasyon olan onlar, anladın mı? Her şey baş aşağı dönüyor, yavru kediler ısırılıyor ve evler duvarsız yapılıyor[98], anladın mı? Gerçek buydu eskiden Doktor Johnson'ın tekmeyi savurduğu taştı[99] ve Doktor Johnson'ın kendisiydi ve halüsinasyonlar kafanın içinde olurdu, zihinde, şimdi dışarıdaki her şey halüsinasyon ve eserin kurulduğu zihin de yegâne gerçek, çünkü bu yırtık, ıslak, kokulu vücut halüsinasyonundan kaçılacak tek sığınak o eser, harita gibi görünüyor vücut, her yerinde parmak izleri ve örgüden bir harita sanki içinden öbür tarafı görebiliyorsun Büyük Göller'in olduğu yerden, sanki kırbaçlanmaktan başka bir şey yapılması mümkün olmayan koskocaman zayıf şekli bozuk bir omurgasız gibi sarkıyor göllerin en büyüğü, yani eğer eserse gerçeklik o yanlış gittiğinde geriye kalan sadece ter, kan ve, problem kan nereden geliyor, hiçbir yerim kanamıyor ama ikide birde taze kan buluyorum orada, yakada da değil de yakanın altında, vampir gibi mi? Hiçbir mistik tarafı yok bunun her şeyin yanılsama olduğu, üzerine düşünülmemiş bir Budist nirvanası değil hayır Tanrım, çünkü öfke orada en can alıcı noktada, halis enerji, halis gerilim, eserin tamamlandığı yerdeki delilik izi, yegâne gerçek bu, yegâne sığınağım o engin halüsinasyondan yani sizin hepinizin parçası olduğunuz, dışa-

rıdaki her şeyden, her şey eşittir diğer her şey. On, yüz, bin yıl önce hepsi bir bunların, ölümsüzlüğün dedikodu olduğu yer, 1890 Van Gogh kendini vuruyor buğday tarlasında, Rimbaud da gidiyor ertesi sene, keza Melville de ve eşitlik olsun diye Whitman ve bir sene sonra Rudolf Diesel içten yanmalı motoru buluyor, Eastman Kodak annesinin mutfağında kuruluyor dedikoduyla lekelenmiş olarak nereden aklına geldi ki esnek film ve Thomas Edison eğlenceyi ve sanatı ve kalabalığın, sürünün yükselişini kutluyor kinetoskopun patentiyle, anladın mı? Çalışan adamın dostu Carnegie lokavt ediyor onu ve İskoçya'ya balığa gidiyor Homestead'deki ölümden ve kıyımdan kaçmak için böylece Frick oluyor bıçaklanan, ha raptiye ha Puşkin ta ne zaman öldürüldü düelloda ve hepsi bir sonunda, dışarıdaki her şey koskoca bir halüsinasyon Kont Tolstoy burada sinsice takip ediyor Turgenyev'i, nereye gitse peşinde parçalayan dehşet veren delici bakışlarıyla haince ifadeleri insanı delirtmeye yeter diyor Turgenyev bir arkadaşına ve yine ağlıyor, hatırlıyor musun? Nicedir bahsettiğimiz şu Öteki bırakmıyor peşini, *Kreutzer Sonat* yasaklandı burada, neden? Beethoven Alman diye mi? Ama Wagner'in müziğinin burada yasaklandığı Dünya Savaşı değil ki bu yok, yok bu ta Wagner'in sanatının, kendi öğrencisi tarafından, hava-

risi tarafından, onun Almanya'nın en büyük yaratıcı dehası tarafından "çürümüş bir neslin istediği uyuşturucudan başka bir şey değil" diye lanetlendiği güne gidiyor, onun tarafından, aman Tanrım, anlamıyor musun? Wagner Öteki'ydi, o işte, neredeydi, Michelangelo'ydu ve daha iyisini yapabilecek olan Ben çünkü bütün mesele bu ve bu yüzden öldürülmesi lazımdı, Nietzsche'nin onu öldürmesi ve bir yıl sonra akıl hastanesine kaldırılması lazımdı, muhteşem Wagner bizi bulutların üstüne yükseltirken ve bu büyük sanatçıların müziklerini bir daha asla çalamayacağı eski Valhalla'nın muazzam salonlarına taşırken, ama hayalet elleri sonsuza kadar yaşayacak onların, sonsuza kadar çıkmayacaklar aklımızdan. Sonsuz! Tanrım, şu, soru şu, bütün bu gürültü patırtı, piyano rulolarında korunan eski Valhalla ve Chin Chin Tapınak Zilleri halüsinasyonun parçası mı yoksa ondan kaçış mı yalnızca, yüz yıldan fazla zaman önce bu icat çılgınlığında her yerde ne oluyormuş görüyor musun? Almanya'da otuz altı notalı Ariston otomatik piyanosu sonra da altmış bir notalı Hupfeld pnömatik yok daha ortada Welte ailesi, delikli kâğıt ruloyla işleyen pnömatik Orchestrion'un patentini alana kadar, Fransa'da Carpentier, Melograph ve Melotrope'u Fransız Akademisi'ne gösteriyor, elektromıknatıslar ve delikli bir bantla can verilen mekanik

parmaklar. Ama Fransızlar Fourneaux'nun pnömatik Pianista'sıyla hepsinin kıvancını kendilerine mal etmeden önce, piyanonun parmakları delikler açılmış bir karton parçası üstünden işliyordu, ya burası? Birbirine yapışan şu kahrolası notları ayır birbirinden benden de beter, kokusu bile ve kalan her şey, Kelly vaktin yarısında buluş yapıp geri kalan yarısında da dava açarak yan valfleri ve elektrik yardımıyla açılıp kapanan kapakları olan bir rüzgâr motoru icat ediyor, Merritt Gally'nin icatları iki cephede de savaşıyor, R W Pain ve Henry Kuster, Needham & Sons'ı yapıyor bu onların ilk pnömatik otomatik piyanosu ve hücuma geçtiği piyanonun yarısı büyüklüğünde, bir başkası çıkmış taşınabilir katlanan piyano yapıyor ve işte ekran olarak kullanılabilecek ve kumar masası olarak da kurulabilecek Piyano écran'ı o zaman bunun da halüsinasyonun parçası olması lazım geliyor değil mi yani? Baksana. Dahası da var, tüm o eveleme gevelemenin dahası da var, var, şeklini almamış bir açlık var ki her şeyin içine sızıyor. Salon piyanosunda resimlerle nota nota anlatılmış *Küçük Kayıp Çocuk* şarkısını tıngırdatan anne veya kayıp çocuklara, öksüz kalmış çocuklara, hasta çocuklara dair başka yüz tane şeyden biri değil yalnızca, hepsinden bolca mevcut ama hayır, dahası da var bunun. Daha ne? Deli misin nesin? Hayalet eller filan

ya da önemli Öteki'nin[100] teki çalıların içinden fırlayacak da senin büyük halüsinasyonunda saklı bir-iki değer kırıntısını kurtaracak mı sanıyorsun? Senin gerçekliğinin geçerli olduğu yerde bundan saklanacak sığınak mı bulacaksın? Eserin tamamlandığı yerde? Evet, hem neden olmasın? Çünkü tam şu ara umutsuzluğa düşen sesini ülkeyi kasıp kavuran bir romanda[101] buluyor, orada Peter Ibbetson der ki "içimi böylesine duyguyla ve keyifle dolduran müziği satın alır ya da dilenir veya ödünç alır, onu eve, küçük kare piyanoma götürür ve kendi parmaklarımla çalmaya çalışırdım. Ama buna çok geç başlamıştım hayatta. İnsanın çalamadığı bir enstrümanın önünde, özlemle, çaresizlik içinde oturup, elinde tuttuğu tatlı ezgiyi okuyamaması!" Evet ve ne olur o anda, kurtuluş mu? İster elle, ister tuşların arka kısmında işleyip hiçbir şeye ilişmeyen mekanizmasıyla otomatik olarak çalınabilen Angelus Otomatik Piyanosu için patent çıkarılmış. Gördün mü? Du Maurier'nin o romanı, müziğin en büyük heyecanının onu kendin çalmak olduğu Amerika'da neden olay oldu, ta bunların en başında bahsettiğimiz şey neydi? Duygularını en çok canlandıran senin kendi katılımın olduğu hâlde? Ruloyla senin, elle çalan pek çoklarından daha iyi çalabileceğin, onlar ancak birkaç parça çalabiliyorken senin hepsini çalabileceğin yerde? Hem

ruloya delikleri açan da senin önemli Öteki'n değil miydi daha en başta? Senin kendiliğin, daha fazlasını yapabilecek olan evet, seni bu Öteki'ne çeviren şu hayalet eller, daha önce konuştuğumuz, vücuttan çıkarılabilecek olan şu sökülebilir benliklerden bahsetmiyorum hayır. Karındankonuşanlar veya *doppengänger*'ler gibi değil, *doppengänger*'inin peşine düşmüş Golyadkin ya da Golyadkin'in peşine düşmüş Golyadkin'in *doppengänger*'i değil, daha ziyade Homeros'un kendilerine ait canları ve güçleri olan ve sen onları kontrol edemediğine göre aslında senin parçan olmayan o tehlikeli demonlardan biri gibi. Ve şimdi eğitimsiz kimseler bile yapabilir bunu! Geri dönüyoruz Platon'un rasgele insanlarına, rulo üzerindeki son delik, izleme çubuğunda ona karşılık gelen oyuk üzerinden geçene kadar hatasız döktürüyorlar *Für Elise*'yi ve piyanonun yarısı kadar büyük olan, klavyenin üstünde kambur gibi duran otomatik piyanoyla beraber demokrasi ağır ağır doluyor odanın içine. Hepsi sanki, hepsi sanki bir tür intihal gibi, Gottschalk'ın otomatik piyanonun icadından elli yıl önce barda çalınacak türden otomatik piyano müziği bestelemesi gibi, benim kendi fikirlerimin daha bende oluşmadan araklanması gibi, zira bunun gibi bir eseri oluşturabilecek nitelikteki yegâne insan kesinlikle benim, birincisi müziği okuyamadığım-

dan ve taraktan başka bir alet kullanamadığımdan dolayı. İkincisi sadece ikinci el malzeme kullanmamdan dolayı ki buna her mahkeme şayia der reddederdi yani bunu da diğer her şey gibi dedikodu seviyesine indirebiliriz, ve sonunda. Sonunda, gerçekten bunların hiçbirine inanmıyorum. Gördün mü? Doksan altı kişiyi, yani neredeyse iki yüz tane eli, alabileceğinize inanmıyorum gerçekten, çıngıraklar gibi bazılarını ayrı tutacak olsan bile yine bambaşka şeyler yapan yüz küsur el kalıyor, yayları teller üzerinde gezdiriyorlar sapa öyle hızlı bastırıyorlar ki baş döndürüyor, parmaklar pistonları itiyor, tuşlara basıyor, delikleri açıyorlar kapatıyorlar, klarnet bütün setleri değiştiriyor notadaki her zerreyi her noktayı bir bıçak darbesine, bir feryada, incecik yalnız bir bekleyişe, ölüleri uyandıracak bir patlayışa çeviriyor, sforzando,[102] piano Tanrı bilir aynı anda neler neler oluyor ama tam olarak aynı anda da değil çünkü bütün bunların oluşturduğu şey bir Pastoral Senfoni, cennete yükselen şey Bruckner'in Sekizinci veya Mozart'ın Re Minör Piyano Konçertosu, hislere böylesine fazla gelen şey Eliot'ın "o kadar derinden duyulur ki müzik Hiç duyulmamış olur, ama sen müziksin Müzik devam ettiği sürece" dediği, ama o değil mi o zaman, o değil mi halüsinasyon? Yayları gezdiren ellerin, pistonlar iten parmakların kaosunu dönüştürmek,

şu fiziksel karmaşasını çözmek onun, anladın mı? Düşünemiyorum bunu, düşünmeden duramıyorum ama düşünmemeye çalıştığım zaman kesinlikle çıldırıyorum ama bu, hayır. Beni duyabiliyor musun? Dinle. Şu üçüyle, yok, iki piyanoyla başla, önce Flaubert'in kurtarılmayı istediği düşman. Piyano yok artık! dedim, akıl sahibi küçük azınlık yeter, hiç değişmeyen, meşaleyi devreden. Ve ikincisi, Peter Ibbetson'un, sırlarını teslim etmeyen gizemli küçük kare piyanosu, onu çalamadığı bir enstrümanın, okuyamadığı bir notanın önünde çaresiz bırakan, bir gün Hampstead Heath'te Henry James'le yürürken yazarıyla karşılaşan yeni bir hikâye fikri, Amerikalı romancıya beni yaz diye yalvaran, Tanrım James'in usta ellerinde nelere dönüşebilirdi bu! Ama James onu geri verdi evet ve işte üçüncüsü, üçüncü piyano, Paris'e La Petite Vitesse tarafından getirilen büyük bir Broadwood semigrand, henüz akort edilmiş döneminin Leipzig Konservatuarı'ndaki en iyi piyanist olan adamın elleri için, ama şimdi fakirliğin ve hilekarlığın pençesine düşmüş bu adam, ödünç para alıyor, önüne gelen herkese ihanet ediyor, aldatıyor, kendinden daha yeteneksiz olanları eziyor, yani herkesi eziyor hâlâ yakıcı derecede kutsal saydığı sanat adına, acınası ihtiyaçlarını hangi üçkâğıdı çevirebilirse onunla karşılıyor, derin acılar çeken

genç bir kadını Orta Avrupa'dan yayılan bir yöntemle tedavi ediyor ki parlak Sigi'm isterinin psikolojik mekanizması üstüne bir makaleyle psikanaliz dönemini orada açmıştı ve hipnozun yerini alacak "serbest çağrışım"a kucak açmıştı şimdiden, hipnoz kendi idealinden en acıklı şekilde uzaklaşmış olanların eline kalmış, o ideal şimdi, bakışlarını onun gözlerinin beyazına sabitlemiş acı içindeki kızın karşısındaki divanda oturan iflah olmaz adamda temsil ediliyor en büyük hünerle. Elini kızın alnında ve şakaklarında gezdirdi, ve yanağından ve boğazından aşağı, kızın gözleri kapanıp yüzü boşalana kadar. Hâlâ acı çekiyor muydu kız? Oh! *presque plus du tout, monsieur*![103] diyor yüksek sesle ve adam, kızın *cri du coeur*'ünün[104] odanın tavanında çınlamasının şaşkınlığıyla afallamış olarak onun ağzının içine bakmak istiyor, damağının Pantheon'un kubbesi gibi olduğunu, içinde *toutes les gloires de la France*[105] için yer bulunduğunu, girişinin Saint Sulpice'in orta sundurmasına benzeyip tek bir dişinin dahi eksik olmadığını, burun kemiğinin Stradivarius'un köprüsü gibi olduğunu görüyor, nasıl bir ses tahtasıdır bu! Ağrısı yine olduğunda tedavi için tekrar gelmeli bu kız, adam ona Schubert çalmalı ve kızın sesi terbiye edilmeli, bu arada kız hiçbir şey görmemeli, hiçbir şey duymamalı, hiçbir şey düşünmemeli, Svengali,

Svengali, Svengali'den başka hiçbir şey düşünmemeli! Ve bütün dünya ama en büyük özellikle Amerika da hiçbir şey duymayacak, hiçbir şey konuşmayacak, hiçbir şey okumayacak, Trilby, Trilby, Trilby'den başka, Trilby'nin kaçınılmaz sahne prodüksiyonundan başka ki orada takılan yumuşak keçe şapkanın adı bile trilby[106] oldu ve öyle kaldı. Tilby delisi oldular insanlar. Orada olacaktın. Beni duyuyor musun? Gizli yeteneğini keşfetmenin, kendini geliştirmenin, dakika başı birinin doğmasının Amerikası. İşte orada, ölmekte olan Offenbach'ın tek dileği, kendi eseri *Hoffmann'ın Masalları*'nın prömiyerini görmek, Spalanzani yapımı mekanik kukla kızına zavallı Hoffmann'ın aşık oluşuyla, üçüncü sahnede ölene kadar şarkı söyleyen kızla bir sene geç kalıyor bu eser. Ama üç yıl?[107] Svengali ve bir arkadaşı Trilby'ye günde sekiz saat ders veriyor sabah öğle akşam üç sene boyunca, keman ve küçük flütüyle Svengali, *Gott im Himmel! Wieder zurück!*[108] Bir insan gırtlağından şimdiye kadar duyulmuş en hayret verici güzellikteki sesler, şu dünyanın gelmiş geçmiş en büyük kontraltosunun, en büyük sopranosunun sesinde her nota gökkuşağının bütün renklerinin içinden geçiyor Svengali'nin gözleri onu yönetirken, ta ki Drury Lane'deki o feci gecede Svengali karşıda ölene, her şey bitene kadar.[109] Duyuyor musun beni? Ben, hayır, nefes

alayım nefes alamıyorum, bütün mesele her neyse nasılsa, gözleri kendi yarattığı bu Öteki'ni yönetirken gökkuşağından geçen o nota kendim gibi hissediyorum bir tek şu nefes, nefesim, alamayışım, onun isteyeceği bu muhteşem sesleri çıkaramayışım ve başka bir şey istemezdi, onun düşüncelerini düşünmek ve onun dileklerini dilemek, bütün bunlar Svengali'nin kendi kendine duyduğu aşkın ters yüz olmuş haliydi değil mi, evet! Evet ve o, o nereden çıktı! Nihayet evet o, başından beri her şeyin gittiği şey, Michelangelo'nun o yakarışı, *O Dio, o Dio, o Dio, Chi m'a tolto a me stesso Ch'a me fusse più presso O più di me potessi, che poss' io? O Dio, o Dio*, kim aldı bana en yakın olanı benden fazlasını yapabilecek hayır, hayır o kadar alelade değil bunun on beşinci, on altıncı yüzyıl İtalyancası daha yakın şiire, Kim bana daha yakın Ya da daha kudretli evet, daha kudretli benden Sök beni kendimden. Sök beni at! *che poss'*, ne yapabilirim ki? Sana söyleyeyim *che poss' io*! Geri al onu, her kim aldıysa senden bu Öteki'ni, bana en yakın daha fazlasını yapabilecek olanı söküp at evet otomatik piyanoyu çalıştır, bir rulo koy içine ve hepsini pompalamaya başla incecik parmaklı bu biçimsiz hantal şeyden dışarı çıkarmaya çalış onları kutusunun içinde güzelce cilalanmış bir otomatik piyano al, bir koza, öyle diyor bir pupa öbür pupaya yanlarından

kelebek geçerken, beni asla sokamazsın o kılığa, *O Dio, o Dio, odious*[110], itici, odium'dan yani nefret'ten geliyor, *odisse* nefret etmek sedir yapıcı Tanrı duyuyor musun beni Svengali? Benimle benim aramdaki eski dostluğu yaşlanmak bozdu, fikirlerimi ve görüşlerimi kamuoyunun görüşüne uymaya ve ona katılmaya terk etti, bir, evet insanlıktan düşmüş bir kişi oldum, dönmüş Leipzig Konservatuarı'nın en iyi piyanisti olduğun zamanki, kendini kendi yapmış kibirli benliğe bakıyorsun, senden sökülüp alınmadan öncesine, şarkı söyleme sevdan gırtlağında bir hırıltıya dönmeden, sen senden fazlasını yapabilecek olan Trilby'nin benliği olmadan öncesine ta ki yaşlanmak seni ve duyduğumuz harikulade sesi, doğaçlama söylerken bütün dünyanın duyduğu o sesi alana kadar o senindi değil mi Svengali! Sendin onun sesiyle söyleyen, değil mi! Yaş kibirli gençliği ve daha fenası, kibirli gençlikte verilen eserleri ve o zaman yazdığım kitabı solduruyor, ilk kitabım, düşmanım oldu o, *o Dio, odium*, öfke ve enerji ve sınır tanımayan heyecan, artık düşmanım olan eserin verildiği tek gerçeklik ve dışarıdaki her şey olan halüsinasyondan yegâne sığınağım senden büyük olan seni dönüştüren, Tanrım, Pozdnışev, "müzik seni, senin kendi durumun olmayan başka bir hale taşır, aslında hissetmediğin şeyleri hissetme, aslında anlamadı-

ğın şeyleri anlama, aslında yapamadığın şeyleri yapabilme haline" dediğinde Levoçka'nın sana verdiği, her şeyi dönüştüren kelimeler, evet, seni dönüştüren, yücelik verip seni daha fazlasını yapabilecek olan kendine dönüştüren! Kaygısız coşkunluğuyla her şeyin mümkün olduğu gençlik buydu işte peşinden şimdi olduğumuz yaş geldi, dönüp yok ettiğimiz şeylere bakıyoruz, daha fazlasını yapabilecek olan o benlikten söküp aldıklarımıza, ve onun, benim düşmanım olan eserine, çünkü sana söyleyebileceğim şey bu, gençliğin her şeyi yapabileceği.

Notlar

1 Sigmund Freud. (ç.n.)

2 Yazar burada, "*Pushpin or Pushkin*" diyerek cinas yapıyor, (İngilizcede *pushpin*, "raptiye" demek), ancak Türkçede bunu karşılamak mümkün değil. (y.n.)

3 *Eski Ahit*, Vaiz. (12:4) Eski Ahit'in Vaiz bölümü, Hz. Süleyman'a gönderildiğine inanılan kitaptır: "Ve değirmen sesi yavaşlanınca sokağa açılan çift kapı kapanacak; ve adam kuş sesine kalkacak ve bütün musiki kızlarının sesi alçalacak," diye yazar. Vaiz, oldukça karamsar bir kitap olarak bilinir, geçmişte yaşananların hatırlanmadığını ve gün gelip bugünün de unutulacağını; her şeyin boş ve rüzgârı kovalamak olduğunu tekrar eder: "Boşların boşu, Vaiz diyor; her şey boş" (12:08). (Kitap boyunca tüm *Kitabı Mukaddes* alıntılarında Kitabı Mukaddes Şirketi Yayınları, [2006] çevirisinden faydalanılmıştır. ç.n.)

4 Shakespeare'in trajedisi *Kral Lear*'da, Kral Lear varlığını üç kızı arasında bölüştürmeye niyetlenmişti. (y.n.)

5 Burada hem *Eski Ahit*'e hem de otomatik piyanonun mucidi John MacTammany'nin yaşadıklarına gönderme yapılıyor. Zira bu fikir kendisine İç Savaş'ta, cephedeyken gelmiş, ama

sonrasında insanları bu aletin gerçek mucidi olduğuna inandırmakta zorlanmış. Yuhanna'dan: "... ve Dünya onu bilmedi. Kendininkilere geldi, ve kendininkiler onu kabul etmediler." [1:10-1]) (y.n.)

6 Jacques de Vaucanson, 1709-1782. Tamamen otomatik ilk dokuma tezgâhı da dâhil çeşitli otomat ve makinelerin mucidi. Vaucanson'un yaptığı, dört yüzden fazla parçası olan "sindirim yapan ördek", kanatlarını çırpmak, su içip tahıl yemek ve dışkılamak gibi kabiliyetlere sahipti. (ç.n.)

7 İskenderiyeli Heron, MS. 10-70. Antik Yunan'ın önemli mühendis ve matematikçilerinden. Buhar kullananlar da dâhil olmak üzere çeşitli aletler, otomatlar üretmiş büyük bir deneyci, yel değirmeninin mucidi olduğu kabul edilir. Mekanik bilgisini izleyenleri eğlendiren, sihirli gibi görünen düzenekler yapmakta da kullanmıştır. (ç.n.)

8 Charles Babbage (1792-1871). İngiliz matematikçi, filozof ve ilk otomatik sayısal bilgisayarı tasarlayan mucit. (y.n.)

9 Adını Fransız dokumacı ve tüccar Joseph Marie Charles Jacquard'dan alan *jakar* dokuma tezgâhı. Jacquard, programlanabilen ilk dokuma tezgâhı olan Jacquard / jakar tezgâhının geliştirilmesinde önemli rol oynamış, bilgisayar gibi diğer programlanabilir makineler bu tezgâh modeline dayanarak geliştirilmiştir. (ç.n.)

10 Prednizon, yani yapay olarak üretilen kortikosteroid, pek çok durumda kullanılan bir ilaçtır. Bağışıklık sistemini bastırır ve bütün bağışıklık sistemini etkiler. Bağışıklık sistemi ile ilgili rahatsızlıklarda, astım, kolit, romatizma hastalıkları, bazı alerjiler ve bazı kanser türleri, Crohn hastalığı ve çeşitli böbrek rahatsızlıklarında ve organ nakillerinde organın vücut tarafından

reddedilmesini engellemek için kullanılır, vücudun doğal prednizonol üretimini durdurduğu için bağımlılık yapıcı etkisi vardır. Derideki çizik ve yırtıklar ilacın yan etkileri arasındadır. (ç.n.)

11 Yazar Thomas Bernhard'ın *Beton* adlı romanından birebir alıntı yapıyor. Bu kısımda büyük ölçüde, Sezer Duru'nun çevirisinden faydalandık (YKY, 2007). Ancak yazar metinde İngilizce çevirisini kullandığından bazı yerlerde değişiklikler yapmak zorunda kaldık. (ç.n.)

12 "*Plato rhymes with tomato*", Platon domatesle kafiyelidir, anlamında. (ç.n.)

13 Wagner'in *Der Ring Des Nibelungen* ("Nibelungen Yüzüğü") operasında anlatılır. Bu eserin dayandığı İskandinav mitolojisinde Valküreler, en büyük tanrı Odin'e yardım eden, olağanüstü güzellikte, miğferli mızraklı dişi yaratıklardır; savaş sırasında göklerden inip, savaşta ölen en cesur savaşçıları, dünyanın sonu geldiğinde kopacak savaşta Odin'in yanında olmak üzere Valhalla'ya, yani Katledilmişler Salonu'na götürürler. Burada bahsedilen Ride of the Valkyries / Walkürenritt, *Nibelungen Yüzüğü*'nün en meşhur bestelerindendir. (ç.n.)

14 George du Maurier'nin romanı (1894). Olağanüstü güzellikte bir sesi olan, ancak onu kullanmayı bilmeyen, yeteneksiz Trilby, müzisyen Svengali'nin hipnoz etkisi altında, adeta onun içinden, çok güzel şarkı söyler. (ç.n.)

15 *Alm.* "Eğer keyif sunarak aklımı çeliyorsan." Goethe, *Faust*'tan. Faust'un Mephistopheles'e söylediği sözler.

16 A.g.e.: "Ama dur! Ziyadesiyle adilsin!" (15 ve 16. notlar için, çeviren: Barış Gönülşen.)

17 Burada gerçek bir olaya gönderme yapılıyor. 1983 yılında Kore Havayolları'na ait bir uçak, uçuş rotasından sapıp Rus hava

sahasına girdiği için roketle düşürülmüş ve faciadan kurtulan olmamıştı. (y.n.)

18 Dostoyevski'nin *Öteki* adlı eserindeki hayaletvari ikizi tarafından yok edilen antikahraman. (y.n.)

19 *Alm.* "İçimde iki ruh var, ah." Goethe, *Faust*'tan. (ç.n.)

20 *A.g.e.*: "Öfkeli arzu içinde." (19 ve 20. notlar için, çeviren: Barış Gönülşen.)

21 Eric Robertson Dodds (1893-1979). Oxford Üniversitesi'nde Yunanca kürsüsünde bulunmuş, neoplatonizm üstüne çalışmış klasik filoloji uzmanı. *The Greeks and the Irrational* (Yunanlılar ve İrrasyonel, 1951) en önemli eseri olarak görülür. (ç.n.)

22 Thomas Bernhard'ın romanı *Beton*'daki Rudolf karakteri de, nihayet kolları sıvayıp çalışma konusuyla ilgili kitap ve makalelerden oluşan "iki kule" diker masasının üstüne. (*sf.* 51). (y.n.)

23 Bu cümle Thomas Bernhard'ın, Türkçeye *Düzelti* adıyla çevrilen başka bir romanından. (YKY, 2011). (y.n.)

24 Anlatıcı yine kendini *Beton*'daki karakterle, çalışmak için Parma'ya giden Rudolf'la özdeşleştiriyor. (y.n.)

25 Yaşayan birinin kılığına giren canavar anlamındaki Almanca *doppelganger*, romantik dönemde sık kullanılan bir tema. Yine, Dostoyevski'nin romanı *Öteki*'deki Bay Golyadkin'in ikizinden söz ediliyor. (ç.n.)

26 Lucius Annaeus Senaca (M.Ö. 4-M.S. 65). hem hazzın hem elemin duygusuzlukla karşılanmasını, kendine yetmeyi savunan, ruhun sonsuzluğuna inanan, dolayısıyla ölümden de korkmadığı söylenen filozof. Tahta çıkmadan önce öğrencisi olan Neron'a düzenlenecek suikast iddiasına adı karışınca Neron ona kendini öldürmesini emretmiş, Seneca da damarlarını keserek intihar etmiş. (ç.n.)

27 Metinde demon deniyor ve genel anlamda "kötü ruh" diye çevrilebilir. Ancak yazar -ve anlatıcı- terimi yukarıda bahsi geçen Dodds'un, Homeros'un *İlyada* destanı hakkındaki incelemesinden almış. Dodds destandaki bazı karakterlerin akıldışı davranışlarını *daemon*'lara (ya da *damion*'lara) bağlar. Antik Yunan kaynaklı *daemon,* Hıristiyanların benimsediği *demon*'dan (ifrit, kötü ruh) farklıdır. Doğa güçleri olarak da yorumlanabilir ve ille de kötücül değildirler, hatta iyi kötü kavramlarının dışındadırlar. Zira Platon'un *Şölen*'indeki bilici kadın Diotima, Eros'un aslında bir tanrı değil de *daimon* olduğunu söyler (Ve Azra Erhat daimon için, "bizim 'cin' diyebileceğimiz bir yaratıktır" der [bkz., *Mitoloji Sözlüğü*, "Eros", *sf.*106. Remzi Kitabevi A.Ş., 14. Basım, 2006]). Hatta Hesiodos, *Teogeni* "Tanrıların Doğuşu" adlı eserinde daimon'lardan ilahi ruhsal varlıklar olarak bahseder. Ancak yine de kontrolden çıkabilir ya da insanı ele geçirebilir –ki kanımızca romanda bu nitelikleri üzerinde duruluyor (112. sayfada okuyacağımız gibi)-, tehlikeli olabilirler. İyi ve kötü kavramlarıyla tanımlanamayan güçler kastedildiği için terimi "demon" olarak bırakmayı uygun bulduk. (y.n.)

28 Strabon, Roma dönemi, Yunan coğrafyacı. (ç.n.)

29 (Eski Yunanca) Vurmalı çalgılar çalıp dans ederek Frig tanrıçası Kibele'ye tapınan silahlı ve sorguçlu dansçılar. (ç.n.)

30 Platon, *Devlet*'te, Sokrates'in sözleridir bunlar. Flütün tüm yaylı çalgıların toplamından kötü bir alet olduğunu iddia ederek çalınmasını yasaklamayı önerir. (y.n.)

31 Joseph Faber'in 1846 tarihli icadı, dört dilde konuşan, cümle kuran otomat Türkiyeli hanım. Döneminde büyük yankı uyandırmış. (y.n.)

32 Bu vakalar Dodds'un Koribantlar'ın ayinlerini incelediği kitabından alınma; genelinde normal, ancak ara ara flütçü hayaleti

görüp büyük panik yaşayan Galen'in bir hastasından bahsedilir. Dodds, bunu flütün sesinin duygulardaki muazzam etkisine bağlar. (y.n.)

33 İtalyanca *purgatorio* kelimesinin Ingilizce karşılığı olan *purgatory*, araf; İngilizce *purge* fiili ise arınmak, temizlenmek anlamına gelir. *Purgatorio* ayrıca Dante'nin *İlahi Komedya*'sının ikinci kitabıdır. (ç.n.)

34 Burada kullanılan *pandemonium* kelimesi aynı zamanda demonların toplandığı yer anlamına geliyor. (ç.n.)

35 Mary Baker Eddy (1821-1910). Christian Science (Hıristiyan Bilim) adlı tarikatın kurucusu. Hıristiyanlık, İsa ve Kilise ile bilimi kaynaştırmaya çalıştı, bu konuyu işleyen dergiler çıkardı. (y.n.)

36 Yine Platon'un *Devlet*'ine gönderme yapılıyor. Sokrates, sedir ideasını Tanrı'nın yarattığını, dülgerin sedirin üreticisi olduğunu, ressamınsa (ve tragedya şairinin) benzetmecisi, taklitçisi olduğunu söyler. (Platon, *Devlet*, çeviren: Sabahattin Eyüboğlu – M. Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasikleri Dizisi [10: 580-7, *sf.* 338-39]). (y.n.)

37 Yunan mitolojisinin yeraltı cehennemi. (ç.n.)

38 *Yeni Ahit*, Yuhanna'nın Vahyi (1:10-1).

39 Yunan mitolojisinde ilham perileri musalardan biri; epik şiirleri, destanları yazdıran, çok güzel sesli peri. Ayrıca Orpheus ve Linus'un annesi olur – Apollon'dan. (ç.n.)

40 Bkz., 34. not (ç.n.)

41 Platon'un Gorgias diyalogundan. (y.n.)

42 Morfin türevi bir ilaç. (ç.n.)

43 Tam Türkçesi, "Mekanik Çoğaltma (Yeniden Üretim) Çağında Sanat Eseri." (ç.n.)

44 William Blake'in "Little Lamb" (Küçük Kuzu) şiiri. Çeviri: Selahattin Özpalabıyıklar. (ç.n.)

45 *Post hoc ergo propter hoc* veya kısaca *post hoc*, bir safsata çeşididir. Bu Latince ifade Türkçe'ye "bundan sonra, demek ki bundan dolayı" şeklinde çevrilebilir. *Post hoc* safsatası "peşpeşe gerçekleşen iki olaydan daha önce gelen daha sonra gelenin sebebi olmak zorundadır" şeklinde geçersiz bir akıl yürütmeye dayanır. (ç.n.)

46 *İncil*'de, Aziz Pavlus'un Korintiller'e yazdığı birinci mektup (1. Korintliler), inananları kendi içlerinde bölünmek yerine Tanrı sevgisinde birleşmeye çağırır. Özellikle 1. Korintliler 13, çok meşhur bir sevgi güzellemesidir ve "agape" anlatılır (Eski ve Yeni Yunanca'da sevgi anlamındaki *agapi* kelimesi, Batı dillerini dolaşıp Türkçe'ye agape olarak girmiş): "Eğer peygamberliğim olursa, ve bütün sırları ve her ilmi bilirsem, ve eğer dağları nakledecek bütün imanım olursa, fakat sevgim olmazsa, bir hiçim. (...) Sevgi çok sabreder, lûtufla muamele eder, sevgi haset etmez; sevgi övünmez, kibirlenmez. (...) Şimdi ise, iman ümit, sevgi, bu üçü kalıyor; ve bunların en büyüğü sevgidir." (Pavlusun Korintoslulara Birinci Mektubu, 13: 02, 04, 13.) (ç.n.)

47 Ockham'lı William'ın (1287-1347) geliştirdiği, kesin olarak bilinmeyen bir konuda birbirine eş, rekabet eden iki önermeden/açıklamadan daha sade olanın, daha az varsayımda bulunanın doğru kabul edilmesi fikri. Bilimsel yöntemde önemli bir yeri vardır. (ç.n.)

48 İlk bilgisayarların temel donanım parçalarından, disketin ilkel hali. Otomatik piyanonun delikli rulosuyla aynı mantıkla çalışır ve delikli rulo teknolojisine dayanarak geliştirilmiştir. (ç.n.)

49 "Angelus and Apollo", otomatik piyanonun ilk modellerindendir. (y.n.)

50 Vincet Astor (1891-1959), New York 5. Cadde'de, ülkenin en zengin ailelerinden birinin çocuğu olarak dünyaya gelip, Harvard'da öğrenciyken babasının batan Titanik gemisinde ölümü üzerine muazzam bir mirasa konan ve okulunu bırakan, ailenin bir eli yağda bir eli balda hayat tarzından rahatsızlık duyarak malvarlığıyla hayır işleri yapan ve insanlara faydalı olacağını düşündüğü şirketler ve vakıflar kuran, I. ve II. Dünya Savaşı'nda ABD donanmasına katılan hayırsever iş adamı, *Newsweek* dergisinin de sahibi ve yöneticisiydi. (ç.n.)

51 "Ağaç devrildiği sırada ormanda kimse olmazsa ses çıkar mı?" şeklinde, cevabı zor eski bir felsefe sorusuna gönderme yapılıyor. Helen Keller'in kör ve sağır olduğunu da işin içine katarak. (y.n.)

52 Helen Keller (1880-1968) on dokuz aylıkken geçirdiği bir hastalık sonucu hem duyma hem görme yetisini kaybeden, ancak kendisi de kör olan eğitmeni Anne Sullivan sayesinde iletişim kurmayı, konuşmayı, parmaklarıyla dudak okumayı, yazmayı öğrenen müthiş kadın. İlk kör ve sağır üniversite mezunu. Engelli haklarının, oy hakkı ve doğum kontrolü başta olmak üzere kadın haklarının savunucusu, sosyalist yazar. (ç.n.)

53 Latince, "İupiter'e izin var, öküze izin yok": Zeus, yani Latince adıyla İupiter / Jove, "eşi" Hera'nın kıskanıp ineğe dönüştürdüğü ve peşine bir sinek takıp Akdeniz'in çevresinde dolandırdığı sevgilisi İo'yla (Latince adıyla Evropa'yla) birleşebilir ama aynı şeyi bir öküz yapamaz, anlamında. Çifte standardı, ayrımcılığı, bazı insanların yapabileceği şeyleri ötekilerin yapamayacağını, kazananın adaletini anlatmakta kullanılan bir sözdür. (ç.n.)

54 *The Physics of Baseball*. Yale Üniversitesi'nde fizik profesörü Robert K. Adair'in kitabı. (y.n.)

55 Temel Reis çizgiromanının ilk adı, bu dizi daha sonra Popeye / Temel Reis adını aldı. (ç.n.)

56 Kitabın İngilizce aslında yazar burada, kitabın adında da geçen ve "şaşırmak, ağzı açık kalmak" anlamına gelen *agape* fiilini kullanmış. Bu fiilin içinde saklı duran *gap* kelimesi ise boşluk, aralık, açıklık anlamına gelir ve bu kitapta kullanıldığı yerlerde "uçurum" kelimesiyle karşılanmıştır. (ç.n.)

57 Huysmans'ın dekadan edebiyatın başyapıtlarından sayılan romanı; dilimize Tahsin Yücel tarafından *Tersine* adıyla çevrildi. (YKY, 2003). (y.n.)

58 Platon, *Yasalar. sf.* 72. (2: 382c). (y.n.)

59 L. N. Tolstoy, *İtiraflar*'dan. (y.n.)

60 Anasını si...in götü bi' sakso çeksene. (ç.n.)

61 Walt Whitman'ın *Leaves of Grass*'taki, "I Sing the Body Electric," (Bedenin Elektriğinin Şarkısını Söylüyorum) diye başlayan on iki uzun şiirinden biri. (y.n.)

62 İngiltere onur nişanları sisteminde, Victoria Cross'la birlikte en yüksek nişan, sivillerin alabileceği en üst kahramanlık nişanı. (ç.n.)

63 Burada kullanılan "Slough of Despond" ifadesi, İngilizce okunuşuyla "umutsuzluk batağı" anlamındaki "swamp of despair"i çağrıştıran, John Bunyan'ın *Pilgrim's Progress* (Haç Yolunda) kitabında geçen bir ifadedir. Kitaptaki Christian karakteri, günahlarının ağırlığı ve duyduğu suçlulukla bu pisliğe batar. (ç.n.)

64 *İng.* "Gri Hanımefendi"; *New York Times* gazetesi kast ediliyor. (ç.n.)

65 Thomas Pynchon'ın romanı, 1973. (ç.n.)

66 Amerika'daki gazetecilik anlayışını çok etkilemiş çakal gazete sahibi, 1863-1951, *The San Francisco Examiner*'ı babasından devralıp New York'a geldikten sonra *The New York Journal*'ı satın aldı ve Joseph Pulitzer'in gazetesi *New York World* ile pis bir rekabete girdi, doğruluğu çok su götüren sansasyon yaratacak habercilik anlayışı böylece yayıldı. Hearst başka gazeteler de satın alıp sonra da dergiciliğe başlayarak dünyanın en büyük gazete-dergi işini kurdu. ABD Temsilciler Meclisi'ne iki kez seçildi, yaptığı asparagas gazetecilikle politik nüfuzunu büyüterek 1898'de ABD'nin Ispanya'yla savaşa girmesinde etkili olduğu söylenir. Hayat hikâyesi, Orson Welles'in *Yurttaş Kane* filminin başkarakterine ilham vermiştir. (ç.n.)

67 Platon'un *Timaisos* adlı ünlü diyalogundaki fiziksel evreni yaratan yarı-tanrı ya da güç. (y.n.)

68 *Ing.* Özgürlük. (ç.n.)

69 Küba Bağımsızlık Savaşı sırasında, Kübalı direnişçiler ve İspanya arasında çatışmalar devam ederken, Amerikalılara karşı bir komplo kurulduğuna dair kaynağı belirsiz söylentiler üzerine Maine savaş gemisi, Amerikan vatandaşlarını ve onların varlıklarını korumak üzere Küba'ya gönderilmiş. Bu olayda Hearst'ün gazetesi aracılığıyla kışkırtmalarının büyük rolü varmış. Geminin 1898'in 15 Şubat gecesi Havana Körfezi'nde imha edilmesi ve mürettebatın üçte ikisinin kaybıyla, hem Pulitzer hem de Hearst, kimin yaptığı net olmayan saldırıdan İspanya'yı sorumlu göstererek tahrikin şiddetini daha da arttırmış. A.B.D'nin İspanya'ya savaş açmasının doğrudan sebebi olmamakla beraber, A.B.D.'de kamuoyunun savaşı desteklemesinde büyük etkisi olan bu olay şoven gazeteciliğin en çarpıcı örnekleri arasında gösterilir. (ç.n.)

70 İngilizce *Lion* aslan demektir. (ç.n.)

71 Burada da Türkçede verilemeyen bir kafiye var: Athens (Atina) / New Orleans. Az sonra konu edilecek *Alıklar Birliği* kitabı New Orleans'ta geçer, A.B.D.'deki bu kentin Akdenizli yanını vurgulayan bir alıntıyla açılır ve yazarı John Kennedy Toole de New Orleanslıdır. (ç.n.)

72 *A Confederacy of Dunces/Alıklar Birliği*, John Kennedy Toole, çeviren: Püren Özgören, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2013, *sf.* 45. (Kitap Pulitzer roman ödülü almış. Ancak W. Gaddis metinde bazı değişiklikler yapmış, biz de çeviriyi o doğrultuda değiştirdik.) (ç.n.)

73 *Fr.* Bok. (ç.n.)

74 *İng.* "Çocuk Harold", Byron'ın eseri. (y.n.)

75 Platon, *Devlet*. (3: 403a -b). (y.n.)

76 Wagner'in dört epik operadan oluşan *Der Ring Des Nibelungen* adlı eserinden ("Nibelungen Yüzüğü") karakterler. (ç.n.)

77 Musalar, Yunan mitolojisinin ilham perileri, tanrılar tanrısı Zeus ile hafıza tanrıçası Mnemosyne'in dokuz gece sevişmelerinden doğan dokuz kızıdır. (ç.n.)

78 *Eski Ahit*, Tekvin. "Fakat karısı onun [Lût'un] arkasından baktı, ve bir tuz direği oldu." (19:26). Tekvin'in (Yaratılış) bu bölümü, Sodom ve Gomora'nın yıkılışını anlatır. (ç.n.)

79 Tolstoy'dan bahsediliyor. Hayatının ikinci döneminde Rus köylüleri gibi giyinip çok daha sade bir hayat yaşamaya çabaladı. (y.n.)

80 *İncil*'de, kalıcı olan, her şeyden önemli üç şey olan inanç, umut ve sevgi arasında en büyüğünün sevgi (agape) olduğunu bildiren 1. Korintliler 13:13'e gönderme yapılıyor, bkz., 46. not. (ç.n.)

81 Tolstoy kastediliyor. Tolstoy'un ilk adı Lev'in sevgi ifadesiyle söylenişi. (ç.n.)

82 Bu cümlede olduğu gibi Tolstoy'u eseri *Kreutzer Sonat*'tan alıntı yapılmış; Ayşe Hacıhasanoğlu'nun çevirisinden faydalandık. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikleri Dizisi - II. Basım, 2014). (y.n.)

83 Bu satırlar *Kreutzer Sonat*'ın VI. bölümünden alıntı yapıyor. (y.n.)

84 Truhaçevski *Kreutzer Sonat*'ta, başkarakter Podnışev'in karısını baştan çıkaran kemancı. Bunun üzerine Podnışev karısını öldürür. Yukarıdaki kısımlar romanın XXIV. bölümünden. (y.n.)

85 Söz konusu tanım *Kreutzer Sonat*'ın XXIII. bölümünden. (y.n.)

86 *Kreutzer Sonat*'ın XXIII. bölümünden. (ç.n.)

87 Nietzsche kastediliyor. Yaşadığı buhrandan sonra son on senesini kız kardeşi Elizabeth'in yanında geçirdi. (y.n.)

88 Nietzsche'yle Wagner arasındaki düşmanlıkla son bulan dostluktan bahsediliyor. (y.n.)

89 Nietzsche'nin başladığı ama bitiremediği eseri. Ölümünden sonra, 1901'de kız kardeşi notlarını bir araya getirerek yayınladı, oysa Nietzsche 1888'de ev sahibinden bu notları yakmasını istemişti. (y.n.)

90 Nietzsche'nin *Ahlakın Soy Kütüğü Üstüne* adlı kitabında geçen bir kavram. (y.n.)

91 Nietzsche'nin *Böyle Buyurdu Zerdüşt* adlı kitabında geçen, "Übermensch" yani "üstinsan" kavramının tahrifatı kastediliyor. (y.n.)

92 William Butler Yeats'in "*Second Coming*", "İkinci Geliş" adlı ünlü şiirinden bir dize. Çeviri: Cevat Çapan. (y.n.)

93 Alm. "Kapı kapanma korkusu", ya da dışarıda kalma korkusu diye tercüme edilebilir. (ç.n.)

94 Bkz., 16. not (y.n.)

95 Ay tanrıçası Semele bir gece gökyüzünden gördüğü, kırda uyuyan genç çoban Tithonos'a âşık olur ve Olimpos tanrılarına gidip onun için ölümsüzlük ister, alır da, ama sonsuz gençlik istemeyi unutmuştur ve kendisi genç kalırken, Tithonos yaşlanır, yaşlanır, öyle çok buruşur ve öyle çok küçülür ki sonunda çekirgeye döner, geceleri Ay'a bakıp o sesleri çıkarır. (ç.n.)

96 Robinson Jeffers'ın "Wise Man in Their Bad Hours" adlı şiirinden bir dize. (ç.n.)

97 1890 yılında elektrikli sandalyede idam edilen ilk mahkûm. (y.n.)

98 Zamanının çok popüler bir ninnisinin sözleri. (y.n.)

99 Dr. Samuel Johnson (1709-1784). Yazar, İngiliz edebiyatı konusunda önemli bir figür, çok yönlü entelektüel. George Berkeley'in, maddenin var olduğunu reddeden özdeksizci hipotezine karşı, yol kenarında bir taşa tekme atıp "işte böyle yanlışlıyorum" (Berkeley'i) demiş. (ç.n.)

100 *İng.* "Significant other": İnsanın hayatında büyük yeri olan kişi, özellikle de sevgili, eş için kullanılan bir ifadedir. (ç.n.)

101 *Trilby*'nin (1894) de yazarı olan Georges du Maurier'nin *Peter Ibbetson* (1891) romanı. (ç.n.)

102 Müzikte "vurgu" anlamına gelir. (ç.n.)

103 *Fr.* "Neredeyse hiç, bayım!" *Trilby* romanında, Svengali, Trilby'nin migrenini hipnozla tedavi ettikten sonra, ağrısının devam edip etmediği sorusuna Trilby'nin cevabı. (ç.n.)

104 *Fr.* "Samimi bir çığlık." (ç.n.)

105 *Fr.* "Fransa'nın tüm ihtişamı." (103, 104 ve 105. notlar için, çeviren: Mehmet Moralı.)

106 Fötr şapka. (ç.n.)

107 Offenbach eserinin prömiyerinden bir ay evvel ölmüş. (y.n.)

108 *Alm.* "Cennet'teki Tanrı! Yeni geldi!" Trilby tekrar şarkı söylemeye başladığında Svengali'nin teyzesinin söylediği sözler. (Çeviren: Barış Gönülşen)

109 *Trilby* romanının son kısımları aktarılıyor. (ç.n.)

110 Tiksindirici, nefret uyandıran anlamındaki *odious* kelimesi, ses olarak benzediği "Ey Tanrım" anlamındaki O Dio yakarışıyla birlikte kullanılmış. (ç.n.)

"William Gaddis benim edebi kahramanımdır."
JONATHAN FRANZEN

Agapeye Ağıt'ın anlatıcısı -yazarın kendisi gibi- hasta yatağında kanser tedavisi görürken hayatını adadığı incelemesini sonlandırmaya çabalamaktadır. Sanatın mekanikleşmesinin adeta sembolü olan mekanik piyanonun bilgisayar teknolojisine kadar uzanan tarihini konu alan bu çalışma, ufuktaki ölümün etkisiyle bilinç akışına dönüşerek çatallanır ve Tolstoy, Dostoyevski, Thomas Bernhard, Goethe, Platon, Nietzsche, Benjamin, Glenn Gould gibi sanatçı ve düşünürlerle çetin diyaloglara girişir. Böylece başta Amerika ve eğlence endüstrisi olmak üzere Batı kültürünün içine sinmiş yıkıcı güçler, kaybolan yaratıcılık ve özgünlük, entropi, önü alınmaz yozlaşma ve gittikçe kısırlaşan varoluş gibi temalar üzerine kısa, özlü ama her geçen gün daha da şiddetli yankılanan bir kehanet çığlığı haline gelir.

Daha ilk romanı *Recognitions*'la yirminci yüzyıl edebiyatına damga vuran, iki kez "National Book Ödülü"ne layık görülen William Gaddis'in (1922-1998) ölmeden hemen önce tamamladığı *Agapeye Ağıt*, büyük bir yazarın külliyatının sıkıştırılmış bir özeti, gelecek yüzyıla bıraktığı sarsıcı bir vasiyet niteliğine sahip.

"Agapeye Ağıt, *yazarın kendi yok oluşuna yakılmış bir ağıttan çok, teknolojinin dünyayı götürmekte olduğu yerden duyduğu korkunun açık sözlü ifadesidir."*
JOSEPH TABBI

EVEREST
www.everestyayinlari.com
f/everestyayinlari
/everestkitap

9 786051 417806